

Traduction del obra de Carlo Goldoni
in Occidental e in Interlingue: 2019

Le familia del antiquario

Carlo Goldoni

In le traduction de Tazio Carlevaro

Ĉiuj rajtoj rezervitaj al la eldonejo kaj al la tradukinto. Verko prespreta jam en 1977, sed unue eldonita en 1980 ĉe Eldonejo Hans Dubois, ĉe D-ro Tazio Carlevaro, Viale G. Motta 32, CH-6500 Bellinzona (Svislando), reeldonita samloke en 1993, kaj poste ankoraŭ en 2019.

Carlo Goldoni: *Le familia del antiquario*. Traduction in Interlingua-IALA e in Occidental (Interlingue) per Tazio Carlevaro.

Obra terminate in le anno 1977, mais publicate solo in le anno 1980 per le Editoria Hans Dubois, c/o Dr. Tazio Carlevaro, Viale Giuseppe Motta 32, CH-6500 Bellinzona (Helvetia).

Omne derectos reservate al editoria e al traductor.

Prime edition: 1980.

Secunde edition renovate e ameliorate: 1993.

Tertie edition renovate e un pauc ameliorate: 2019.

Carlo Goldoni

Le familia del Antiquario

**Traducite per T. Carlevaro
Traductet de T. Carlevaro**

3^e edition renovate

Bellinzona

2019

Regratiamentos	5
Mersias.....	5
Dankoj.....	5
Introduction historic e linguistic in Occidental.....	6
<i>Li comensa del activitá scenic.....</i>	<i>6</i>
<i>Li comedie del arte.....</i>	<i>6</i>
<i>Li reforma del teatre italian efectuat.....</i>	<i>7</i>
<i>Li ingageament social de Goldoni.....</i>	<i>7</i>
<i>Li periode de florid creativité.....</i>	<i>8</i>
<i>Li últim ovres scrit in Venezia.....</i>	<i>9</i>
<i>Goldoni in Francia.....</i>	<i>9</i>
<i>Li fortune interlinguistic de Carlo Goldoni.....</i>	<i>10</i>
<i>Li familie del antiquario.....</i>	<i>10</i>
<i>Notes linguistic pri li sequent traduction.....</i>	<i>11</i>
Introduction historic e linguistic in Interlingua.....	15
<i>Le initio del activitate scenic.....</i>	<i>15</i>
<i>Le comedia del arte.....</i>	<i>15</i>
<i>Le reforma del theatro italian effectuate.....</i>	<i>16</i>
<i>Le ingagiamento social de Goldoni.....</i>	<i>16</i>
<i>Le periodo de floride creativitate.....</i>	<i>17</i>
<i>Le ultime obras scribite in Venetia.....</i>	<i>18</i>
<i>Goldoni in Francia.....</i>	<i>18</i>
<i>Le fortuna interlinguistic de Carlo Goldoni.....</i>	<i>19</i>
<i>Le Familia del Antiquario.....</i>	<i>21</i>
<i>Notas linguistic in re le sequente traduction.....</i>	<i>21</i>
La famiglia dell'antiquario	24
<i>Introduction del autor por li letores.....</i>	<i>24</i>
<i>Introduction del autor pro le lectores.....</i>	<i>25</i>
<i>Personages.....</i>	<i>26</i>
Prime acto	27
Secunde acto	49

Tertie acto	69
Parolas inusual in le texto.....	85
Paroles ínusual in li textu.....	85

Carlo Goldoni (1707 – 1793)

Regratiamentos

Io regratia calidamente mi mentores a interlinguistica, seniores **Claude Gacond**, **Alphonse Matejka** e **André Schild**, qui, como primes, me interessava al multiplicitate del manifestationes in le linguistica planificate. In particular, illes me incoragiava a continuar iste traduction, e me auxiliava psychologiquement, practicamente e linguisticamente.

Sr. **Matejka** corrigeva tote le textos sribite in Interlingue (nunc Occidental); Sr. **Schild** corrigeva tote le textos sribite in Interlingua, e Sr. **Gacond** me auxiliava in mi presentation graphic.

Io vole hic mencionar anque le grande auxilio practic e moral que me dava mi uxor **Teresita**.

Certemente sin lor auxilio iste obra nunquam haberea potite apparer. Si illo habera valor - le merito es le lor; si mendas - le culpa es exclusivemente le mie.

Mersias

Yo mersia calidmen mi mentores a interlinguistica, seniores **Claude Gacond**, **Alphonse Matejka** e **André Schild**, queles, quam unésimes, interessat me al multiplicitá del manifestationes in li linguistica planificant. Ili specialmen incorageat me continuar ti traduction, e auxiliat me psicologicmen, practicmen e linguisticmen.

Sr. **Matejka** corectet li textus scrit in Interlingue (Occidental), Sr. **Schild** corectet li textus scrit in Interlingua, e Sr. **Gacond** consiliat me pri li grafic aspect. Yo vole mencionar anc li grand auxilie practic e moral quel dat me mi sposa **Teresita**.

Certmen sin lor auxilie ti-ci- ovre nequande vell har posset aparir. Si it va haver valore - li mérite es lor; si peccas - li culpe es mie.

Dankoj

Estu ĉi tie dankataj miaj majstroj pri interlingvistiko, sinjoroj **Claude Gacond**, **Alphonse Matejka** kaj **André Schild**, kiuj plurmaniere helpis min en tiu ĉi traduklaboro. Cetere, ankaŭ mia edzino **Teresita** helpis min ege, ĉefe okaze de la dua (kaj grunde reviziita) eldono. Sen ili, tiu verko neniam povintus aperi. Ĉia eventuala valoro ŝuldiĝas al ili - eventualaj mankoj ŝuldiĝas, male, nur al mi.

Tazio Carlevaro

1977 – 2019

Introduction historic e linguistic in Occidental

Vive e ovres de Carlo Goldoni

Li comensa del activitá scenic

Carlo Goldoni, filio de Giulio Goldoni (originari de Modena) e de Margherita Salvioni, nascet in Venezia li 25.02.1707. Ta il vivet til 1719, quande il translocat a Perugia, che su patre, quel in ti cité exercit li arte medical. Ínter 1719 e 1720 noi trova le quam student de grammatica e de retorica che li colegie jesuitic del sam cité. Poy, in 1720, recivet le li colegie del dominicanes in Rimini, u il studiat li logica.

Bentost li yun Carlo descovri su vocation por li teatre. Ja in 1721 il fugi a Chioggia via mar, con un companie de comicos. Ta sequet le strax anc su patre e su matre. Talmen, in li periode 1721-1722, il accompaniat su patre in li visite a domicilie por practicar li arte medical. Ma li medicina ne atrae le excessivmen.

E pro que il deve interprender alquó, il decide sequer li studies juridic in li Universitá del cité Pavia. Ma un apuntat satire (de quel li autor esset il-self) contra li féminas de Pavia causa su expulsion in 1725. In fine, il receive li titul de doctor in jure che li Universitá de Padova in 1731. In li sam annu morit su patre. Li situation economic de Carlo Goldoni devenit critic, e il devet strax comensar exercir su profession.

Ma li old amore por li teatre ne es obliviat, e Goldoni, in 1734, uni se in Verona al Companie teatral Imer, ductet del impresario Grimani, in qualità de preparator de canevas scenic. It va esser su chance: in 1736 il posse maritar se con Nicoletta Connio, filia de un honorabil notario de Venezia, quel va esser su fidel camerada durant tot su vive.

Li comedie del arte

Su ocupation quam preparator de canevas scenic permisse le un strett contact con li sistema teatral italian del epoca: li "comedie del arte". Li historiografie del secul passat ha mult romanticisat li realitá historic de ti fenomen. It ne esset un teatre plu populari o plu creativ quam li teatre comic traditional. Li comedie del arte esset, in contrari, un degeneration del representation a un nivelle sat vulgari. On conosse li caracteres del comedie del arte: li actores save solmen li canevas del recitation, e deve "inventer" tot *ex tempore*, in li sam moment, sur li scene.

It ne restat sin consequenties: li comedie del arte demonstrat un carentie intrinsic de articulation scenic e de cohesion narrativ: in fact li practica del improvisation sur un canevas ductet a un rigiditá in li developpament del action dramatic per li usu de quelc poc calcas, sempre li sam. Anc li lingue devenit artificial e debilmen expressiv, pro que it dependet del "psicologie" standardisat del divers personages, queles esset sempre tam caracterisat que on nominat les "máscars". Talmen li personages del comedie del arte esset sempre li sam in li vestimentes, in li problematica, in li language, in li caracteres. Anc li comicitá ne esset plu bon: situationes artificial, histrionisme, farses vulgari, faceties tre sovente obscen.

Poc a poc nov ideas por un reforme del teatre italian penetra in Carlo Goldoni, quel tamen

momentanmen resta in li tradition costumari. In fine, in 1737, il es nominat quam director del teatre venezian de S. Giovanni Crosostomo, til 1741. In ti periode nasce li unésim essayes de un reforma - in prim sol formal - del comedie del arte. Ínter fine 1738 e comensa 1739 apari *Momolo Cortesan*, un comedie u sol li parte del protagonist sta scrit. Ma bentost seque li unésim comedie completmen scrit: *La donna di garbo* (1743), u li autor presenta quelc delicat esquisses de personages feminin.

Li reforma del teatre italian efectuat

Regetabilmen, in ti periode, Goldoni suffre quelc desaventures financiari, queles obliga le recomensar su activitá quam jurist. Inter 1744 e 1748 il exerci su profession, in prim a Bologna, poy a Rimini, in fine a Pisa. Ma il ne abandona completmen li dramaturgie: in 1745 apari su ovre *Il servitor di due padroni*, u, apu quelc heredages del comedie del arte, excelle támen ja completmen su *vis comica* specific.

Inter 1734 e 1743 Goldoni medita pri su reforma tot sol. Ma ja in 1747-1750 il va discusser pri it anc con Gerolamo Medebach, conosset chef-cómico, e con Cesare d'Arbes, li maxim famosi actor del "máscare" Pantalon de ti epoca.

It es mersí al apoy de ti inteligent specialistes que Goldoni posse introducter poc a poc su reforme in li teatre italian.

Li scope principal del reforme es li introduction del textu scrit in loc del canevas narrativ. Li povritá del developpament scenic, li insufficientie psicologic del "máscares", li vulgaritá del faceties, posset talmen facilmen esser victet. Ma li scope de Goldoni esset plu ambiciosi, anc si nequande totalmen clar mem a il. Su origin social ductet le a introducter in li teatre anc li specific aspectes del realitá social de su cité: e it posset esser fat sol per medie de un textu completmen elaborat per li autor. Talmen noi vide que poc a poc Goldoni elimina omni "máscares" con caracteristica fix, quam Pantalon de' Bisognosi, li Doctor Balanzoni, Arlequin, Brighella, Columbina, Rosaura, etc. Sol li nómines remane (e mem ne partú), sub queles támen articula se personages con un psicologie real strictmen differentiat, bon conligat con li realitá social de Venezia de ti epoca.

Li ingeagement social de Goldoni

Vi dunc qualmen Goldoni hat posset introducter li problemas social de su epoca in su ovres. In ti últimes on vide li vive del popul simplic de Venezia (quel alminu in li yunesse de Goldoni ne differentiat se ancor fundamentalmen del nascent borgesia), li mult figures de féminas: amorosi, stult, heroic, corageosi, astut; li amore, representat sovente in maniere preromantic, sempre videt támen anc in li obligation del obedientie al parentes e ne in li licentie (quancam Goldoni satirisa sovente anc contra li tirannie familiari).

E noi trova it sempre in un strett connexion con li realitá del epoca: Goldoni es un autor del popul, e anc un grand realist, capabil de un vígil critica social. Su vision del borgesie venezian es duplic: in su yunesse (quam p.ex. in *Li familie del antiquario*) il persifla li decadent aristocratie e presenta in li comerciante Pantalon un exemple del sense comun e del capabilitás directiv del nascent classe borgés. Ma vers li fine de su vive ti classe ha deludet le. In fact, li classe borgés venezian, in contrast a ti de Milano, ne savet reciver li teses iluministic francés, ne savet abandonar li morient precapitalisme mercantilistic por comensar un movement quel vell har ductet li cité a un renovation economic alor tre progressiv: li organisation del manufacturas, poy del modern fabricas. Talmen, li classe, quel in altri regiones de Italia ha esset in li camp economic, social e superstructural (politic, filosofic, ideologic) longmen progressiv, in Venezia devenit bentost un

classe regressiv e involuet in un mesquin obscurantisme. It ductet, poy, in quelc annus, al fine de Venezia quam entitá politic autonom. E contra ti mesquinitá combatte li satiricitá de Goldoni, p.ex. in su *I Rusteghi* (1760), alminu pri to qui concerne li mores familial.

Li periode de florid creativité

In 1748 Goldoni reveni a Venezia quam autor scenic in li companie del chef-comico Gerolamo Medebach in li teatre Sant'Angelo. Su unésim triumf es li comedie *La vedova scaltra* (1748), u il presenta li character astut e intelligent de un fémina líber e emancipat. In 1749 apari *La putta onorata* e *La buona moglie*, du comedies connectet, inspirat de un realisme populari tre homan in li delicat psicologie del personages, u emerge li grandore humil ma admirabil de un fémina.

Ínter 1750 e 1762 veni li periode de major creation artistic de Goldoni. Su maturité es ja complet quande in 1750 apari *La famiglia dell'antiquario*, quel noi presenta ci.

In 1750-51, pro li necessitás del teatre, Goldoni successa in un ver *tour de force*: il composi 16 nov comedies! Malgré li poc témpor a disposition por un tal herculean interprende, su ovres ne sembla stilisticmen negliget o poc pulit. In contrast, inter ili noi trova ver mastre-ovres, quam *Il teatro comico*, *Pamela*, *La finta ammalata*, *La bottega del caffè* (un fantasmagorie de personages populari, in parte homes sincer e genuin, in parte ambiguí, maledicent, equivoc), *Il bugiardo* (un satir realistic contra li donjuanisme in un language artisticmen aparentat a ti del comedi del arte), etc.

Su mastre-ovre, *La locandiera*, bon conosset partú, aparit in 1753. It incentra se in un character de fémina energetic e dominatori, emancipat ma sincer e eticmen respondent al mores establisset del classe borgesi in ascension. Comedie, ti-ci, quel es un prova del valore quel Goldoni ha sempre dat al emancipation del féminas. Emancipation, por il, significa ne cause e efecte del corruption moral e del destrution del familie, ma li fundament sur quel es possibil li constrution de un nov moralitá, plu líber e plu homan. It es támen strangi que in ti témpor nequí, e anc ne li autor, perceptet, in tí comedie, li valor exceptional quel noi trova in it.

In li sam annu 1753 aparit anc un comedie minor, *Le donne curiose*, ancor nu interessant pro velat alusiones francmassonic.

Ma 1753 es un annu anc altrimen important: Goldoni rupte su association con Medebach e deveni director del teatre San Luca (1753-1762), quel appartenet al rich familie Vendramin. Ta il es dramaturgicmen plu líber. Talmen il posse abolir definitivmen li "máscares". Regretabilmen, por contentar li gust del publica, e forsan anc por defender se del atacas de invidioses, il deve adaptar se a scrir comedies plu complex, sovente in florentin e in verses, queles es tro lontan de su fonde de inspiration plu sincer.

Remarcabil in ti periode es *Filosofo di campagna*, 1754, un ópera jocosí mettet in musica de Baldassarre Galuppi (de quel it remane li mastre-ovre). In verses dialectal, con un dialog vivaci e expressiv, es li comedie *Massére* (1755), e, in li sam annu, *Le donne de casa soa*, ambi ambientat in li monde del humiles, tam car a Goldoni.

In 1756 apari un litt juvelle: *Il campiello*, un comedie sin un ver tema central, ma con un succession de images aerosi e multicolor. Poy Goldoni emigra un unésim vez, in prim a Roma, poy, 1758-59, a Bologna.

Su retorn coincide con li presentation del comedie *Gli innamorati*, 1759, u domina un character feminin orgoliosi e dur con se-self in un developpament scenic u li amore risca prender un fine tragic.

Li últim ovres scrit in Venezia

Aproxima se nu li últim periode de fecunditá artistic de nor autor. Goldoni in 1760 fa representar su comedie *I rusteghi*, un mastre-ovre, u mixte se li íntolerabil caracteres de tri misantropes in funde mesquin e egoistic, e li tentatives de defensas de lor maritas e filias, auxiliat de un fidel e emancipat amica. Regrettabilmen ti ovre es poc conosset a cause del desfacilitá del dialog, tot in venezian.

In li sam annu esset recitat anc *Un curioso accidente*, ovre levi e yun, tre agreabil, poy traductet in multíssim lingues de Europa (ja alor). Anc de 1760 es *La casa nova*, u li autor derided li caprieccs del moda, li luxu sin límit, li frenesie del amusamentes, e critica li frivolitá del féminas borgés del epoca, fant un comparation con tis del ancianas.

In 1761 apari li trilogie de comedies pri li manie del villegiatura, con un contenete satiric analog a ti del ovre precedent.

Li comedie realistic *Le baruffe chiozzotte* aparit in 1762: li autor successat rendir in li dialect de Chioggia un munde populari e simplic, ma vivaci e plen de sentiment. In li sam annu on representat anc li ovre *Sior Tódero brontolon*, in quel sta satirisat li figure de un misantrop savagi, avar, egoistic e tirannic.

Quam adío a Venezia, quel il abandona in 1762, Goldoni presenta un últim comedie: *Una delle ultime sere di carnovale*. Poy il departe a Francia, fatigat e desgustat de criticas acri e de polemicas malevolent contra su contribution al renovament del arte teatral in Italia.

Goldoni in Francia

Dunc in 1762 noi trova Goldoni che li *Comédie italienne* de Paris, quam renovator del canevas teatral. De ti teatre il va devenir plu tard director til 1765. Su activitá, ta, deve adaptar se a to quo li publica vole. E li publica local in Francia crede ancor que li teatre italian consiste in li comedie del arte. Talmen apari quelc nov canevas, quam *Les amours d'Arlequin et de Camille*, *La jalousie d'Arlequin*, *Les inquiétudes de Camille*, e mult altris, anc in italian. Ma Goldoni usa su témpor anc por preparar altri "ver" comedies: quam li trilogie de comedies *Zelinda e Lindoro*, queles il misse a Venezia, e *Il ventaglio*, un excellent pezze scrit in 1765 e anc representat in su cité natal.

Inter 1765 e 1769 Goldoni vive in Versailles, quam inseniante de italian del filia del rey Louis XVI, li princessa Adélaïde. In 1769 Goldoni retorna a Paris con un pension annual que il recive til 1792.

In 1771 on representa su comedie *Le bourru bienfaisant*, ovre digni de su capabilitás, ma certmen inferior a su precedentes, pro concessiones al sentimentalisme imperant. Malgré to, it va haver un fortune imens.

Inter 1775 e 1780 Goldoni es denov in Versailles quam inseniante de italian de du altri princessas: Clotilde e Elisabeth. In fine il retorna a Paris, u ínter 1784 e 1787 il publica su *Mémoires*.

In 1792 un mal destin frappa le: on aboli su pension. E Goldoni nu es old, povri, fatigat e malad. Con mult desfacilitás il va posser viver ancor por quelc témpor, auxiliat de amícos. Il va morir li 6.2.1793, confortat til li fine per su fidel marita.

Ironie del sorte: just li die pos su morte J.M. Chénier, quel ancor ne conosse li eveniment, va obtener por il li retablissement del pension ex li Convention.

Li fortune interlinguistic de Carlo Goldoni

In contrast a Molière, Goldoni es presc un ínconossete in li litterature interlinguistic. Yo crede que li cause es duplic. In prim, li traductiones ex Molière queles aparit in li lingues artificial esset publicat precisimen in un epoca quande li movement interlinguistic esset fort in Francia. In duésim loc, it es probabil que existe anc rasones purmen estetic: durantque li ovres de Molière presenta in general tipos sovente in un ambiente a-historic, in un scintillant sequentie de dialogos e de actiones ínmediatmen comic, Goldoni introduce su personages in un ambiente historic e social bon definit. Su personages have dunc un structure psicologic versimil, e li comicitá de lu ínprobabil, ta, ne have piazza. Noi posse dunc concluder que Goldoni es minu apt quam Molière por li amusement del publica comun (in li casu specific: de congresses multinational), pro que su ovres postula un conossentie del situation socio-economic de Venezia del epoca por esser bon comprendet. Talmen on explica li diferentie vermen stupefant del fortune interlinguistic del du autores.

Durantque de Molière aparit ínter 1904 e 1957 in Esperanto nin comedies¹ e un comedie in Ido², de Goldoni posset esser publicat un sol ovre: *Un curioso accidente* ("Kurioza okazajo"), traductet in Esperanto del ingeniero italian Rinaldo Orengo (pseudonim: *Mevo*), in 1933. E durantque li representationes de ovres de Molière ne esset rar (li prim esset presentat durant li unésim congresse universal de Esperanto in Boulogne-sur-Mer, 1905): *Le mariage forcé* til nor epoca (li últim presentation de un pezze de Molière esset organisat in Athenai, durant li 61-ésim congresse universal esperantistic), li representationes de pezzes de Goldoni esset plutost un raritá: li prim eventit durant li 27-ésim congresse universal esperantistic, a Roma, 7.8.1935, per un companie de dilettantes milanesi sub li regie del actor professional Gyula (Julio) Baghy. Un altri eventit in 1960, in Bruxelles, durant li 45-ésim congresse universal esperantistic, per li companie de actores professional nominat *Teatre international artistic* (fondat de Srdjan Flego in Paris in li annu 1957). Li últim presentation de un pezze de Goldoni (*Il servitor di due padroni*) esset ofertat del actores professional ex li *Bulgar teatre esperantistic*, sub li regie de Miroslav Mindov, in occasion del 60-ésim congresse universal esperantistic (København, 1975)³.

It es possibil que yo ne ha posset venir a conossentie de altri representationes, o de altri traductiones; in fact it eveni ne tro rarmen que un ovre representat tamen nequande apari (tal esset li casu por mult autores ja representat in Esperanto, quam ovres de Molière, Shaw, Kilti, Nušić, Pirandello, etc.). It posse anc esser que it existe traductiones manuscrit de ovres de Goldoni: yo-self ha traductet in Esperanto *La locandiera*, ma mi textu jace in li funde de un scaf; felicimen, Carlo Minnaja successat publicar su traduction in 1981.

Li familie del antiquario

Ti ovre, quancam it apartene al maxim bell exemples del creativité artistic de Carlo Goldoni, ne have li fame de altri pezzes citat supra. Probabilmen li cause de ti fact es que li sequent comedie es desfacilmen comprensibil por qui ne conosse li realitá socio-economic e li lingue del epoca.

¹ *L'avare* (tr. S. Meier, 1904), *Le mariage forcé* (tr. V. Dufeutrel, 1904), *Don Juan* (tr. E. Boirac, 1906), *Georges Dandin* (tr. L.L. Zamenhof, 1908, 1924 (2)), *Le malade imaginaire* (tr. Velten, 1911), *Amphitryon* (tr. H. Legrand, 1922), *Le misanthrope* (tr. Boucon, 1930), *Le bourgeois gentilhomme* (tr. R. Lévin, 1937), *Les précieuses ridicules* (tr. Ribot, 1957).

² *Médecin malgré lui* (tr. Jules Gross, 1926).

³ Con mult detallies in : *Esperanto en Perspektivo* (Ivo Lapenna, Ulrich Lins, Tazio Carlevaro), Rotterdam, 1974, 32+844 págines.

In ti pezze noi posse examinar li problemas psicologic e social del progressent ruin economic e decadentie del nobilité, durantque li rol del classe directent esset progressivmen transpredit per li classe borgés mercantil quel ascendet continuimen.

Evidentmen it ne posset evenir sin oposition: li elementos del relation dialectic ínter li du classes esset, de un láter, li necessitá del classe borgés ascendent a un plu grand splendore (quel vell dever justificar su origin de "parvenu"), obtenibil con matrimonies e con un education traditionalistic del filios. De altri láter, existe por li classe nóbil li problema renovar su existentie socio-economic per un alleantie con li borgesie. Li advantage va esser por li nóbiles un renascentie in li nov sistema economic, e por li borgeses un confirmation de lor superioritá practic in li monde economic, inbellit per un patine provenient ex li splendore e li magnificentie traditional del classe nobiliari.

In ti cadre historic developpa se nor historie. Li punctu preeminent es li contrast ínter li sense commun del borgesie, ta representat del mercante Pantalon, e li follie del Comto, povrissim, ma íncapabil comprender li real situation in quel il trova se. Li trate fundamental del comicitá de ti pezze es precisimen li follie del Comto. Ne solmen in ti quel concerne li evenimente, ma anc in li fact, que ti follo ne es conscient de su dementie e acusa li altris de follie, e da mem consilies pri li just conduida! A ti unésim punctu connecte se li developament del conflictes ínter li flegmatic e calculatori Doralice, borgesie de nascentie, ma visant a inbellir su orígin, e li capriciosi fémina, anc dur, ma sin real fortie si-ne in li orgolie, del nóbila decadente, li Comtessa Isabella.

Circum ili rola altri personages minor, quam li servitora Columbina e li servitor Brighella, du emerit canallies, pret a trahir li patrono por lor advantage, e li du cicisbeos, relictos del usus de classe nóbil, queles li borgesie ne intende plu tolerar, pro que it vole imposir su conception del familie, mult plu apt al diferent valores economic.

Li ambiente es Venezia del medie del secul 18-ésim. Precisamen alor comensat li prim decovrimentes geologic e arkeologic. It, unit a un notabil ampliament del conossenties geografic e al unésim studies historic e critic, productet mult discussiones, e, in quelc casus, ductet al formation de colectiones de pezzes ínusual, sovente sin valore, ma significativ in li vive intelectual del epoca. Justmen li figure del colector ignorant e credul es ridiculizat in li Comto maniac in un maniere fin e ínoblivabil.

Li unésim representation evenit in li duésim annu del reforma teatral propagat de Goldoni, quam aperture del saison teatral venezian, li 26 de decembre 1749, in li teatre Sant'Angelo.

Notes linguistic pri li sequent traduction

In prim, yo deve specificar alcós pri li lingue del ovre original. Li appartenentie del personages a divers classes social es caracterisat per un alternantie de lingues: a singul classe su lingue specific! In un cert sense, on vell posser qualificar Goldoni quam un fin explorator in socio-linguistica. Li pezze, fictivmen ambientat in Palermo, representa in realitá Venezia. Li popul (Brighella, Arlequin) parla dunc li lingue populari, li dialect, un idiom ne mult diferent del italian, ma con trates ritmic, morfologic e lexical propri. Anc li representantes del classe borgesie in ascension, li mercante "self made man" (venit ex necós) Pantalon, parla ti lingue. Al contrast, li altri personages parla li italian quam signe de un divers statu social. Naturalmen con un diferent nivelle de classicitá, e mem de corectesse: si li Comto parla un language perfect, li filia de Pantalon, Doralice, borgesa del duésim generation, parla ja un italian plu usual, durantque li servitora ínfidel, Columbina, parla sempre italian, ma un italian corruptet e presc un calca sintaxic e lexicologic del venezian.

Evidentmen, de un láter, ti diferentie de lingue es un element fundamental ínrenunciabil del pezze: ti quel etablisce su characteristics formal, e media li relation con li contenete. De altri láter, su traduction presenta desfacilitás queles li letor posse bon imaginar. Qualmen on vell posser

traducter it in francés? Ples ne obliar que un element fundamental del traduction del pezze es li fact que it deve maner un tote, un structura linguistic compact por esser comprensibil in general al tot publica. Plu bon on vell posser traducter it in german, usante quam lingue populari un specie de *schwyzerdütsch* domesticat. E in un lingue artificial? In Esperanto, per exemple. Certmen ne per un Esperanto coruptet e încorect. Li venezian ne es un italian coruptet e încorect! Dunc, forsan per Ido? On vell posser provar, ma Ido ne es un Esperanto plu populari, e Esperanto ne es un lingue specific del classes feudal... Noi vide que li relation ínter Esperanto e Ido ne es paralel al relation ínter li venezian e li italian. Dunc on vell falsificar li pezze, e on vell far it încomprensibil in su analise socio-linguistic, si noi vell fortiar su language in un vestiment sammen ínadequat é concernent forme é contenete.

U posse noi trovar un solution ne completmen mistificatori? Támen: si li relation ínter Esperanto e Ido in su forme e in su contenete ne coresponde al relation ínter li venezian e li italian, noi constata que anc li relation de contenete ínter Interlingua e Occidental (Interlingue) ne coresponde al relation ínter li venezian e li italian. *Ma to quo coresponde es li relation de form!* Ti observation es tre important, pro que it liverat me li clave del solution.

Quicunc conosse sive li italian sive li venezian nota ínmediatmen li similitás impresionant ínter Interlingua e li italian, e ínter Occidental e li venezian. Ti similitá devenit li fil conductori de mi labor: si li relation de contenete ínter li italian e li venezian, e Interlingua e Occidental es diferent (i.e.: Occidental ne es un dialect regional e social de Interlingua), li relation formal es paralel. Noi posse dunque explotar ti relation formal, e traducter li italian per Interlingua, e li venezian per Occidental.

Adplu: felicimen Interlingua presenta alternatives lexical (in se equivalent e semanticmen ne-diversificativ): li "arkaismes". Ili esset me tre util in li differentiation del nivelle del parlada del divers personages, sin far violentie al lingue self. Talmen li Comto Anselmo va dir *sed / nimis / nunquam*, li yun Comtessa Doralice (de orígin borgés) va dir *mais / troppo / jammais*, duranque li appartenentes al classes populari usa Occidental: *ma / tro / nequande*.

Yo ne provat reconstruer un lingue: li lingue de Brighella e de su compaisano Arlequin. Ambi (e specialmen Arlequin) parla un lingue mult comic por li publica del epoca: un dialect venezian mixtet a tre mult expressiones e deformationes fonetic, tipic del dialect lombard de Bergamo, considerat ja alor quam nu, quam li plu desbell de Italia. Yo ne posset, ta, usar li variante de Sjöstedt o li Interlingua Occidental elaborat a Disentis (Mustér). A ili vell har mancat un element fundamental del jargon de Brighella: li comicitá. Dunc yo traductet omnicós in pur Occidental.

Yo ha devet introducter quelc nov paroles. Il es explicat in li fine del libre, in ordin alfabetic.

Li scope de mi labor esset essayar si li projectes naturalistic es apt por li expression litterari ne solmen in curt provas, ma anc in textus queles postula un cert ingageament pro lor valore artistic e anc lor longore. Mi responsa ne posse esser altri quam positiv: Interlingua e Occidental es ambes lingues plenmen expressiv e rich, equalmen flexibil in li dominia litterari. Naturlamente existe diferentias: in cert campos, Interlingua supera Occidentla; in altris, Occidental es plu simplic, o plu efficací in li expression de nuances subtil. Un sol defecte yo notat in ambes: Ili manca de un finale quel distinte li conjunctive-volitive del indicative present. It posse devenir stilisticmen nociv in li necessitá de expresser se pregnantmen in li language litterari. Interessant es anc, que yo ha nequande perceptet li necessitá practic de un perfecte (oposit a un imperfecte) indicativ.

Un cose yo ne posset demonstrar: que Occidental e Interlingua es du lingues complementari. Yo ha solmen demonstrat que it posse exister, alminu in camp stilistic, un *usu* complementari del du lingues. In fine, anc li italian e li venezian ne es lingues complementari, ma du divers sistemas linguistic (codices linguistic arbitrari, secun li definition de Ferdinand de Saussure). Mi labor dunc ne es un experiment solmen linguistic, ma preferibilmen un experiment estetic e stilistic sin un validitá general; it resta limitat al ovre specific selectet a traducter. Li letores va constatar que mi

textus ne es comprensibil a unésim vide. It ne esset mi scope: li comprensibilitá ínmediat es tre util in li resumates scientific e in li comercie, ma es ínutil o mem dangerousi in li prosa litterari.

Probabilmen on va posser leer ti ovre anc por constatar qualmen yo ha provat soluer li problema del language familiari: on sempre lauda li expressivitá del diferent lingues in li dominia scientific sin esser conscient que li stil scientific es precisimen li stil plu facil, pro que it es ja largimen standardisat in omni lingues in queles existe un litteratura scientific. In contrast, li language familiar ne suffre un standardisation, e mi essay va posser esser criticat, ma it representa sin dubite un ovre de pionero in ti camp.

In fine seque quelc observationes personal. Yo es convictet que si Carlo Goldoni vell posser reviver, il vell esser content del tentative de traduction de un de su ovres in li lingues artificial. In realitá noi mey ne obliviar que li italian in quel il scrit esset un lingue in fact artificial necú usat quam lingue familiari. E ex ti long labor de resercha formal fat de Goldoni e de altri centenes de scitores, originat li lingue italian modern, quel durant li últim quinant annus imposit se victoriosimen contra li dialectes anc in li usu familiari del classes social salariat.

Un pezze, dunc, in un lingua alor artificial, traductet in linguas nu artifical; omnis támen a considerar quam propositiones de interlingues: li italian quam idioma interregional del expression geografic "Italia" (quel solmen plu tard va devenir un state unitari), li lingues naturalistic quam idiomas interromanic.

Le vita in Venetia in ille epocha
Li vive in Venetia in ti epocha

Introduction historic e linguistic in Interlingua

Vita e obras de Carlo Goldoni

Le initio del activitate scenic

Le 25.2.1707 nasceva in Venetia (Venezia) Carlo Goldoni, filio de Giulio Goldoni (originari de Modena) e de Margherita Salvioni. Ibi ille viveva usque 1719, quand ille translocava a Perusia (Perugia), presso su padre, qui in celle urbe exerceva le arte del medicina. Inter 1719 e 1720 nos le trova como studente de grammatica e de rhetorica presso le collegio jesuitic del mesme urbe. Pois, in 1720, le accipeva le collegio del dominicanos in Rimini, ubi ille studiava le logica.

Bentosto le juvene Carlo discoperi su vocation pro le theatro. Jam in 1721 ille fugi a Chioggia via mar, con un compania de comicos. Ibi le sequeva subito anque su patre e su matre. Assi, in le periodo 1721-1722, ille accompagniava su patre in le visitas a domicilio pro practicar le arte medic. Sed le medicina non le attrahe excessivamente.

E pois que ille debe interprendre alicue, ille decide sequer le studios juridic in le Universitate del urbe Pavia. Sed un pungente satira (cuje autor esseva ille) contra le feminas de Pavia causava su expulsion in 1725. In fine, ille recipe le titulo de doctor in jure presso le Universitate de Padua (Padova) in 1731. In le mesme anno moriva su patre. Le situation economic de Carlo Goldoni deveniva critic, e ille debeva subito comenciar exercer su profession.

Sed le vetulo amor pro le theatro non es oblidate, e Goldoni, in 1734, se uni in Verona como apprestator de canevass scenic al compania theatral Imer, ducite per le impresario Grimani. Isto le portara chance: in 1736 ille pote maritar se con Nicoletta Connio, filia de un honorabile notario de Venetia, qui essera su fidel camerada durante tote su vita.

Le comedia del arte

Su occupation como apprestator de canevass scenic le permette un stricte contacto con le systema theatral italian del epocha: le "comedia del arte". Le historiographia del seculo passate ha multo romanticisate le realitate historic de iste fenomeno. Il non se tractava de un theatro plus popular e plus creative que le theatro comic traditional. Le comedia del arte era, in contrario, un degeneration del recitation a un nivello satis vulgar. On cognosce le characteres del comedia del arte: le actores sape solo le canevass del pecia, e debe "inventar" toto *ex tempore*, super le scena. Isto non remaneva sin consequentias: le comedia del arte demonstrava un carentia intrinsec de articulation scenic e de cohesion narrative: in facto le practica del improvisation super un canevass duceva a un rigiditate in le disveloppamento del action dramatic per le uso de alicun pauc calcos semper mesme. Anque le lingua deveniva articial e debilmente expressive, pois que illo dependeva del "psychologia" standardisate del diverse personages, qui era semper tanto characterisate que on les nominava "mascaras". Assi le personages del comedia del arte esseva semper le mesmes in le vestimentos, in le problematica, in le language, in le character. Anque le comicitate non era melior: situationes artificiose, histrionismo, farsas vulgar, facetias multo sovente obscen.

Pauc a pauc nove ideas pro un reforma del theatro italian penetra in Carlo Goldoni, qui totevia momentaneemente remane in le tradition costumari. In fine, in 1737, ille es nominate director del theatro venetian de S. Giovanni Cristostomo, usque a 1741. In iste periodo nasce le prime essayos de un reforma - al initio solo formal - del comedia del arte. Inter fine 1738 e initio 1739 appare *Momolo cortesan*, un comedia ubi solo le parte del protagonista es scribite. Sed tosto seque le prime comedia completamente scribite: *La donna di garbo*, 1743, ubi le autor presenta alicun delicate schizzi de personages feminin.

Le reforma del theatro italian effectuate

Regrettabilmente, in iste periodo, Goldoni suffre alicun infortunos financiari, qui le obliga a recomenciar su activitate como jurista. Inter 1744 e 1748 ille exerce su profession primo a Bologna, postea a Rimini, in fine a Pisa. Sed ille non abandona completamente le dramaturgia: in 1745 aperi su obra *Il servitor di due padroni*, ubi, juxta alicun hereditages del comedia del arte, excelle totevia jam completamente su *vis comica* specific.

Inter 1734 e 1743 Goldoni medita in re su reforma toto sol. Sed jam in 1747-50 ille discutera in re illo anque con Gerolamo Medebach, cognoscite chef-comico, e con Cesare d'Arbes, le plus famose actor del "mascara" Pantalon de celle epocha.

Il es gratias al appoio de iste intelligente specialistas que Goldoni pote introducir pauc a pauc su reforma in le theatro italian.

Le scopo principal del reforma es le introduction del texto scribite in vice del canevas narrative. Le paupertate del disveloppamento scenic, le insufficientia psychologic del "mascaras", le vulgaritate del facetias poteva assi facilmente esser vincite. Sed le scopo de Goldoni esseva plus ambitiose, anque si nunquam totalmente clar ad ille ipse. Su origine social le duceva a introducir in le theatro anque le specific aspectos del realitate social de su urbe: e iste poteva esser facite solo per medio de un texto completamente elaborate per le autor. Assi nos vide que pauc a pauc Goldoni elimina tote le "mascaras" con caractere fixe, como Pantalon de' Bisognosi, le Doctor Balanzoni, Arlequin, Brighella, Columbina, Rosaura, etc.. Solo le nomines remane (e mesmo non ubique), sub le quales tamen se articula personages con un psychologia realisticamente differentiate, ben colligate con le realitate social de Venetia de celle epocha.

Le ingaggiamento social de Goldoni

Ecce dunque como Goldoni habeva potite introducir le problemas social de su epocha in su obras. In istos ultime on vide le vita del populo simplice de Venetia (qui alminus in le juventute de Goldoni non se differentia ancora fundamentalmente del nascente burgesia); le multe figuras de feminas: amorse, stulte, heroic, coragiose, astute; le amor, representate sovente in maniera pre-romantic, semper vidite tamen anque in le obligation del obedientia al parentes e non in le licentia (benque Goldoni satirisa sovente anque contra le tyrannia familiar).

E nos trova isto semper in un stricte connexion con le realitate social del epocha. Goldoni es un autor del populo, e anque un grande realista, capace de un vigile critica del mores. Su vision del burgesia venetian es duplice: in su juventute (como p.ex. in *Le familia del antiquario*) ille deride le decadente aristocratia e presenta in le comerciante Pantalon un exemplo del senso commun e del capacitates directive del nascente classe burgese. Ma verso le fin de su vita iste classe le ha deludite. In facto, le classe burgese venetian, al contrario de cello de Milano, non ha sapite recipere le theses illuministic francese, non ha sapite transformar le regimento socio-economic in direction moderne,

i.e. non ha sapite abandonar le moriente precapitalismo mercantilistic pro inciper un movimento qui haberea ducite le urbe a un renovamento economic allora multo progressive: le organisation del manufacturas, pois del moderne fabricas. Assi, le classe qui in altere regiones de Italia ha essite in campo economic, social e superstructural (politic, philosophic, ideologic) longemente progressive, in Venetia deveniva bentosto un classe regressive e involvite in un meschin obscurantismo. Isto duceva pois, intra pauc annos, al fine de Venetia como entitate politic autonome. E contra iste meschinitate combatte le satiricitate de Goldoni, p.ex. in su *I Rusteghi* (1790), alminus in re lo qui concerne le mores familial.

Le periodo de floride creativitate

In 1748 Goldoni reveni a Venetia como autor scenic in le compania del chef-comico Gerolamo Medebach in le theatro Sant'Angelo. Su prime triumpho es le comedia *La vedova scaltra* (1748), ubi ille presenta le character astute e intelligente de un femina libere e emancipate. In 1749 appare *La putta onorata* e *La buona moglie*, duo comedias connectite, inspirate a un realismo popular multo human in le delicate psychologia del personages, ubi emerge le grandor humile sed admirabile de un femina.

Inter 1750 e 1762 es le periodo de maxime creation artistic de Goldoni. Su maturitate es jam complete quando in 1750 ille publica *La famiglia dell'antiquario*, que nos presenta hic.

In 1750-51, pro le necessitates del theatro, Goldoni succede in un ver "tour de force": Ille compone 16 nove comedias! Malgrado le pauc tempore a disposition pro un tal herculee interpresa, su obras non pare stylisticamente negligite o pauc limate. Al contrario, inter illos nos trova ver obras maestral, como *Il teatro comico*, *Pamela*, *La finta ammalata*, *La bottega del caffè* (un phantasmagoria de personages popular, in parte homines sincer e genuin, in parte ambigue, maledicente, equivoc), *Il bugiardo* (un satira realistic contra le donjuanismo in un language artisticamente apparentate a lo del comedia del arte), etc.

Su obra maestral, *La locandiera*, ben conosciute ubiqua, appareva in 1753. Illo se incentra in un character de femina energetic e volitive, emancipate ma sincer e ethicamente respondente al mores stabilite per le classe burgese in ascension. Comedia, qui es un proba del valor que Goldoni ha semper date al emancipation del feminas. Emancipation pro ille significa non causa e effecto del corruption moral e del destruction del familia, sed le fundamento super le qual es possibile le construction de un nove moralitate plus libere e plus human. Il es tamen curiose que in celle tempore nemo, e anque non le autor, appercepeva in iste comedia le valor exceptional que nos trova in illo.

In le mesme anno 1753 appareva etiam un comedia minor, *Le donne curiose*, ancora nunc interessante a causa de velate allusiones franc-masonic.

Sed 1753 es un anno anque alteremente importante: Goldoni rumpe su association con Medebach, e deveni director del theatro San Luca (1753-62), qui appartineva al ric familia Vendramin. Hic ille es dramaturgicamente plus libere. Assi ille pote abolir definitivamente le "mascaras". Regrettabilmente, pro contentar le gusto del publico, e forsan anque pro defender se del attaccos de invidiososo, ille debe adaptar se a scriber comedias plus complexe, sovente in florentino e in versos, troppo lontan de su fonte de inspiration plu sincer.

Remarcabile in iste periodo es *Filosofo di campagna*, 1754, un opera jocose musicate per Baldassarre Galuppi (cuje obra maestral isto remane). In versos dialectal, con un dialogo vivace e expressive, son le comedia *Masséra* (1755), e, in le mesme, anno, *Le donne de casa soa*, ambes ambientate in le mundo del humiles, tanto car a Goldoni.

In 1756 appare un parve joiel: *Il campiello*, un comedia sin un ver thema central, mais con un succeder-se de quadros aereose e multicolor. Pois Goldoni emigra un prim vice, primo a Roma, pois, 1758-59, a Bologna.

Su retorno coincide con le presentation del comedia *Gli innamorati*, 1759, ubi domina un character feminin orgoliose e dur con se ipse, in un disveloppamento scenic ubi le amor risca prender un fin tragic.

Le ultime obras scribite in Venetia

Se approxima nunc le ultime periodo de fecunditate artistic de nostre autor. Goldoni in 1760 face recitar su comedia *I rusteghi*, un obra maestral ubi se misce le intolerabile characteres de tres misanthropos in fundo meschin e egoistic, e le tentativas de defensa de lor uxores e filias, auxiliante per un fidel e emancipate amica. Regrettabilmente iste obra es pauc cognoscite a causa del difficultate del dialogos, toto in venetian.

In le mesme anno esseva recitate anque *Un curioso accidente*, obra legier e juvene, multo agradabile, postea traducite in multissime linguas de Europa jam alora. Anque de 1760 es *La casa nova*, ubi le autor persifla le capricios del moda, le luxu sin limite, le phrenesia del amusementos, e critica le legieressa del mores del feminas burgeses del epocha, facente un comparison con illos del ancianas.

In 1761 appare le trilogia del comedias in re le mania del ferias (villeggiatura), con un contento satiric analoge a lo del obra precedente.

Le comedia realistic *Le baruffe chiozzotte* appareva in 1762. Le autor succedeva render in le dialecto de Chioggia un mundo popular e simplice, mais vivace e plen de sentimento. In le mesme anno on recitava anque le obra *Sior Todero brontolon*, ubi es satirisate le personage de un misanthropo salvage, avar, egoistic e tyrannic.

Como adeo a Venetia, que ille abandonara in 1762, Goldoni presenta un ultime comedia: *Una delle ultime sere di carnovale*. Postea ille parti verso Francia, fatigate e disgustate per criticas acre e polemicas malevole contra su contribution al renovamento del arte theatral in Italia.

Goldoni in Francia

Dunque in 1762 nos trova Goldoni presso le *Comédie italienne* de Paris, como renovator del canevas theatral. De iste theatro ille deveni postea director usque a 1765. Su activitate ibi debe adaptar se a lo que le publico vole. E le publico local in Francia crede ancora que le theatro italian consiste in le comedia del arte. Assi appare alicun nove canevas, como *Les amours d'Arlequin et de Camille*, *La jalousie d'Arlequin*, *Les inquiétudes de Camille*, e plure alteres, anque in italiano. Sed Goldoni usa su tempore anque pro apprestar altere "ver" comedias: como le trilogia *Zelinda e Lindoro*, le quales ille invia a Venetia, e *Il ventaglio*, un eccellente pecia scribite in 1765 e anque recitate in su urbe natal.

Inter 1765 e 1769 Goldoni vive a Versailles, como inseniante de italiano del filia del rege Louis XVI, princessa Adélaïde. In 1769 Goldoni retorna a Paris con un pension annual que ille recipera usque a 1792.

In 1771 on recita su comedia *Le bourru bienfaisant*, obra digne de su capacitates, ma certamente inferior a su precedentes, pro un cedimento ante le sentimentalismo imperante. Nonobstante isto, illo habera un fortuna immense.

Inter 1775 e 1780 Goldoni es de nove in Versailles como inseniante de italiano de duo altere princessas: Clotilde e Elisabeth. In fin ille retorna a Paris, ubi inter 1784 e 1787 ille publica su *Mémoires*.

In 1792 un mal destino le frappa: on aboli su pension. E Goldoni nunc es vetule, paupere, fatigate e malade. Con multe difficultates ille potera viver ancora alicun tempore auxiliata per amicos. Ille moriva le 6.2.1793, confortate usque al fin per su fidel uxor.

Ironia del sorte: justo le die post su morte J.M. Chénier, qui ancora non cognosceva le evento, obteneva pro ille le restabilimento del pension ex le Convention.

Le fortuna interlinguistic de Carlo Goldoni

Al contrario de Molière, Goldoni es quasi un incognoscite in le litteratura interlinguistic. Io crede que le causa es duplice. In primo, le traductiones ex Molière apparite in le linguas artificial esseva publicate precise in un epocha quando le movimento interlinguistic esseva forte in Francia. Secondo, il es probabile que existe anque rationes purmente esthetic: durante que le obras de Molière presenta in general typos sovente in un ambiente a-historic, in un briose sequentia de dialogos e de actiones immediate comic, Goldoni introduce su personages in un ambiente historic e social ben definite. Su personages ha dunque un structura psychologic verisimile e le comicitate directe del improbable hic non ha placia. Nos pote dunque concluder que Goldoni es minus apte que Molière pro le amusement del publico general (in le casos specific: de congressos multinational) per que su obras require un cognoscentia del situation socio-economic del Venetia del epocha pro esser ben comprehendite. Assi on explica le differentias vermente stupefaciente del fortuna interlinguistic del duo autores. Durante que de Molière inter 1904 e 1957 appareva in Esperanto novem pecias⁴ e un pecia in Ido⁵, de Goldoni poteva esser publicate solo un obra: *Un curioso accidente* ("Kurioza okazajo"), traducite in Esperanto per le ingeniero italian Rinaldo Orengo (sub le pseudonimo Mevo) in 1933. E durante que le recitationes de obras de Molière non esseva rar (le prime esseva presentate durante le prime congresso universal esperantista in Boulogne-sur Mer, 1905: *Le mariage forcé*) usque a nostre epocha (le ultime presentation de un pecia de Molière esseva organisate in Athenes, durante le 61-me congresso universal esperantista), le presentationes de pecias de Goldoni era plutosto un raritate: le prime eveniva durante le 27-me congresso universal esperantista in Roma, le 7.8.1935, per un compania de dilettanti milanese sub le regia del actor professional Gyula (Julio) Baghy.

Un altere eveniva in 1960, durante le 45me congresso universal esperantista, per li compania de actores professional denominate *Theatro international artistic*) fundate per Srdjan Flego in Paris in le anno 1957). Le ultime presentation de un pecia de Goldoni (*Il servitor di due padroni*) ha essite offerite per le actores professional del *Theatro bulgar esperantista*, sub le regia de Miroslav Mindov, in occasion del 60-me Congresso universal esperantista (København, 1975).

⁴ *L'avare* (tr. S. Meier, 1904), *Le mariage forcé* (tr. V. Dufeutrel, 1904), *Don Juan* (tr. E. Boirac, 1906), *Georges Dandin* (tr. L.L. Zamenhof, 1908, 1924), *Le malade imaginaire* (tr. Velten, 1911), *Amphitryon* (tr. H. Legrand, 1922), *Le misanthrope* (tr. Boucon, 1930), *Le bourgeois gentilhomme* (tr. Lévin, 1937), *Les précieuses ridicules* (tr. Ribot, 1957).

⁵ *Médecin malgré lui* (tr. Jules Gross, 1926).

Il es possibile que io non ha potite venir a conoscentia de altere recitationes, o de altere obras; in facto il eveni non troppo raramente que un obra recitate tamen non es publicate (isto esseva le caso de plure autores jam recitate in Esperanto, mais nunquam publicate, como Molière, Shaw, Kilti, Nušić, Pirandello, etc.). Il pote anque esser que il existe traductiones manuscripte de obras de Goldoni: io mesme ha traducite in Esperanto *La locandiera* mais le texto jace in le fundo de un armario. Lo qui non eveniva a mi amico Carlo Minnaja, qui publicava su excellente traduction in 1981.

Le Familia del Antiquario

Iste obra, benque illo appartine al plus belle exemplos del creativitate artistic de Carlo Goldoni, non ha le fama de altere pecias citate supra. Probabilmente le causa de iste facto es que le sequente comedia es difficilmente comprensibile a les qui non conosce le realitate socio-economic e le lingua del epocha.

In iste pecia nos pote examinar le problemas psychologic e social del progressive ruina economic e decadentia del nobilitate, durante que le rolo del classe dirigente era progressivamente recipite per le classe del burgesia mercantil qui ascendeva continuemente.

Evidentemente isto non poteva evenir sin opposition: le elementos del relation dialectic inter le duo classes era, de un latere, le necessitate del classe burgese ascendente a un plus grande splendor (qui deberea justificar su origine de *parvenu*) obtenibile con matrimonios e con un education traditionalista del filios. De altere latere, existe pro le classe nobile le problema de renovar su existentia socio-economic per un alliantia con le burgesia. Le advantage sera pro le nobiles un renascentia in le nove systema economic, e pro le burgeses un confirmation de lor superioritate practic in le mundo economic, inbellite per un patina proveniente ex le splendor e le magnificentia traditional del classe nobiliari.

In iste requadro historic se disveloppa nostre historia. Le puncto pre-eminentes es le contrasto inter le senso commun del burgesia, hic representate per le mercante Pantalon, e le follia del Conte, pauperissime, mais incapace de comprender le real situation in que ille se trova. Le tracto fundamental del comicitate de iste pecia es precisamente le follia del Conte. Non solo in lo qui riguarda le eventos, mais anque in le facto que iste follo non es consciente de su insanitate, e accusa le alteros de follia, e da mesmo consilios in re le juste conducta! Con iste prime puncto se connecte le disveloppamentos del conflictos inter le phlegmatic e calculatori Doralice, burgesa de nascentia, mais visante a inbellir su origine, e le capriciose, femina anque dur, sed sin real fortia sinon in le orgolio, del nobila decadente, le contessa Isabella.

Circum illos rola altere personages minor, como le servitrice Columbina, e le servitor Brighella, duo emerite canalias, preste a trair le patron pro lor advantage, e le duo cicisbeos, relictos del usos del classe nobiliari, que le burgesia non intende plus tolerar, pro que illo vole imponer su conception del familia, multo plu apte al jam diferente valores social.

Le ambiente es Venetia del medietate del seculo 18me. Precisemente allora comenciava le prime discopertas geologic e archeologic. Isto, unite a un notabile ampliation del cognoscentias geographic e al initio del studios historic e critic, produceva multe discussiones, e, in alicun casos, duceva al formation de collectiones de pecias inusual, sovente sin valor, mais significative in le vita intellectual del epocha. Justo le figura del collector ignorante e credule es irridite in le Conte maniac in un maniera fin e inoblidabile.

Le prime representation eveniva in le secunde anno del reforma theatral propagate per Goldoni, como apertura del saison theatral venetian, le 26 de decembre 1749, in le teatro Sant'Angelo.

Notas linguistic in re le sequente traduction

Al initio, io debe specificar alique in re le lingua del obra original. Le appartinentia del personages a diverse classes social es characterisate per un alternantia de linguas: a cata classe, su lingua specific! In un certe senso, on poterea qualificar Goldoni como un fin recercator in re le socio-linguistica. Le pecia, fictivemente ambientate in Palermo, representa in realitate Venetia. Le

populo (Brighella, Arlequin) parla dunque le lingua popular, le dialecto, un idioma non multo differente del italiano, mais con tractos rhythmic, morphologic e lexical proprie. Anque le representante del classe burgese in ascension, le mercante "self made man" (venite ex le nihil) Pantalón parla iste lingua. Al contrario, le altere personages parla le italiano como signo de un diverse stato social. Naturalmente con un differente nivello de classicitate e mesmo de correctessa: si le Conte parla un language perfecte, le filia de Pantalón, Doralice, burgese del secunde generation, parla jam un italiano plus usual, durante que le servitrice infidel, Columbina, parla semper in italiano, mais un italiano corrupite, e quasi un calco syntactic e lexicologic del venetiano.

Evidentemente, de un latere, iste differentia de lingua es un elemento fundamental irrenunciabile del pecia: lo qui stabilisa su characteristic formal, e media le relation con le contento. De altere latere, su traduction presenta difficultates que le lector pote ben imaginar. Como poterea on traducer lo in francese? Vamos non oblidar, que un elemento fundamental del traduction del pecia es le facto que illo debe remaner un toto, un structura linguistic compacte pro esser comprensibile in general a tote le publico. Melio on poterea traducer lo in germano, usante como lingua popular un specie de *schwyzerdütsch* domesticate. E in un lingua artificial? In Esperanto, per exemplo. Como poterea nos representar le lingua popular? Evidentemente non per un Esperanto corrupite e incorrecte. Le venetian non es un italiano corrupite e incorrecte! Dunque forsan per Ido? On poterea probar, mais Ido non es un Esperanto plus popular, e Esperanto non es un lingua specific del classes feudal... Nos vide que le relation inter Esperanto e Ido non es parallel al relation inter le venetiano e le italiano. Dunque on falsificarea le pecia, e on lo facerea incomprendibile in su analyse socio-linguistic, si nos voleva fortiar su language in un vestimento formalmente e contentisticamente inapte.

Ubi pote nos trovar un solution non completamente mystificatori? Tamen: si le relation inter Esperanto e Ido in su forma e in su contento non corresponde al relation inter le venetiano e le italiano, nos constata que anque le relation de contento inter Interlingua e Occidental (Interlingue) non corresponde al relation inter le venetiano e le italiano. Sed lo qui corresponde es le relation de forma! Iste observation es multo importante, per que illo me livrava le clave del solution.

Cata uno qui cognosce sive le italiano sive le venetiano nota immediatamente le similitude impressionante existente inter Interlingua e le italiano, e inter Occidental e le venetiano. Isto deveniva le filo conductor de mi labor: si le relation de contento inter le italiano e le venetiano, e Interlingua e Occidental, es differente (i.e.: Occidental non es un dialecto regional e social de Interlingua), le relation formal es parallel. Nos pote ergo exploitare iste relation formal, e traducer le italiano per Interlingua, e le venetiano per Occidental.

Non solo: felicemente Interlingua presenta alternativas lexical (per se equivalente e semanticamente non-differentiate): le "archaismos". Illos me ha essite multo utile in le differentiation del nivello del parlata del diverse personages, sin facer violentia al lingua ipse. Assi, le Conte Anselmo dicera *sed, nimis, nunquam*, le juvene Contessa Doralice (de origine burgese) dicera *mais, troppo, jammais*, durante que le appertinentes al classes populari dicera *ma, tro, nequante* (Occidental).

Io non probava reconstruer un lingua: le lingua de Brighella e de su compaisano Arlequin. Ambes (e specialmente Arlequin) parla un lingua multo comic pro le publico del epocha: un dialecto venetian commixte a multe expressiones e deformationes phonetic typic del dialecto de Bergamo, considerate, jam allora como nunc, le plus fede e incomprendibile de Italia. Io non poteva hic usar le dialecto de Sjöstedt o le *Interlingua occidental* elaborate a Disentis (Mustér). A illos haberea mancate un elemento fundamental del jargon de Brighella: le comicitate. Dunque io traduceva toto in Occidental pur.

Io ha debite introducir alicun nove parolas. Illos son explicate in un subcapitulo special.

Le scopo de mi labor esseva de essayar an le projectos naturalistic es apte pro le expression litterari non solo in breve probas, mais anque in textos qui require un certe ingaggiamento pro lor valor artistic e anque lor longor. Mi responsa non pote esser altere que positive: Interlingua e Occidental es ambe linguas plenmente expressive e ric, equalmente flexibile in le dominio litterari. Naturalmente existe differentias: in certe campos, Interlingua supera Occidental; in alteres, Occidental es plus simple, o plus capace de exprimer nuances subtil. Un solo defecto io notava in ambes: le carentia de un final qui distingue le optativo-imperativo ex le indicativo presente. Isto pote devenir stylisticamente nocive in le necessitate de exprimer se pregnantemente in le language litterari. Interessante es anque, que io ha nunquam percipite le necessitate practic de un perfecto (*passé simple*), opponite a un imperfecto.

Certo io non voleva probar que Occidental e Interlingua son linguas complementari. Io ha solo demonstrate que pote exister, alminus in campo stylistic, un *uso* complementari del duo linguas. In fin, anque italiano e venetiano non son linguas complementar, mais duo diverse systemas linguistic ("codices linguistic arbitrari" secundo le definition de F. de Saussure). Mi labor dunque non es un experimento solo linguistic, mais plutosto fundamentalmente un experimento esthetic e stylistic, cuje validitate non es general: illo remane strictemente limitate al obra seligite pro esser traducite.

Le lectores constata que mi texto non es comprensibile a prime vista. Isto non esseva mi scopo: le immediate comprensibilitate es multo importante in le summarios scientific e in le commercio, mais es inutile o mesmo anque periculose in le prosa litterari.

Probabilmente on potera leger iste obra anque pro constatar como io ha probate resolver le problema del language familiar: on lauda semper le expressivitate del differente linguas planificate in le dominio scientific sin esser consciente que le stylo scientific es precisamente le stylo plus facile, pois que illo es jam largemente standardisate in tote le linguas, in le quales existe un litteratura scientific. Al contrario, le language familiar non suffre un standardisation, e mi essayo potera esser criticate, mais illo representa sin dubita un obra pioner in iste campo.

In fin seque alicun observationes personal. Io es convincite que si Carlo Goldoni poteva reviver, ille esserea contente del tentativa de traduction de un ex su obras in le linguas artificial. In factos, vamos non oblidar que le italiano in que ille scribeva era in realitate un lingua artificial, in nulle loco usate como lingua familiar. E ex iste longe labor de ricerca formal per Goldoni e per altere centenas de scriptores originava le lingua italian moderne, qui durante le ultime cinquanta annos se imponeva victoriosamente contra le dialectos anque in le uso familiar del classes social salariate.

Un pecia, dunque, in un lingua alora artificial, traducite in linguas nunc artificial; omnes totevia a considerar como propositiones de interlinguas: le italiano como idioma interregional del expression geographic "Italia" (qui solo postea devenira un stato unitari), e le linguas naturalistic como idiomas interromanic.

La famiglia dell'antiquario

Introduction del autor por li letores

In ti comedie mi scope hodial esset limitat al scrition del roles de Brighella e de Arlequin, queles yo hat in li prim version lassat tot liber⁶, a fin que ili posset expresser totmen lor discontentment forsan pri me, duranque yo ne es discontent pri ili, ma plutost pri lor "máscares".

Ples támen observar que pos li unésim e li duésim annu⁷ yo ne ha lassat li "máscares" in complet libertá, ma, u yo ha credet it oportun, ta yo ha ligat les a un rol a aprender, pro que yo ha videt in mi experientie que li personage quelcvez pensa plu a se-self quam al Comedie; talmen evenit que, con li scop far rider li publica, il ne examina si to que il sta a dir conveni a su character e a su situation; e sovente, sin remarcar it, il imbrollia li scen e fa cader li Comedie.

Yo ne renuncia al fact, que yo solitmen refusa dir alquó pri mi Comedie, e ancora minu yo vole defender les ante li critica queles ili suffre con o sin rason. Yo ha leet un libre aparit recentmen, e con un ridida yo ha terminat su letura⁸. In realitá, posse criticar li altris, tis queles ne trova laudes por se-self, e yo es tre content esser nominat ta in un unic fasce con Plautus, con Terentius, con Aristophanes, e con cent altris queles yo ne ha leet, quam ne ha leet les anc ti hom self quel citat les⁹.

Pri ti titul del Comedie: yo ha dat du: sive Li familie del antiquario, sive Li belmatre e li belfilia. Ti duplic denomination trova se anc in presc omni Comedies de Molière e de altri autores antiqui. It sembla me que ti du titules convene perfectmen. Li Belmatre e li Belfilia es li du personages queles forma li action principal del Comedie: e li Antiquario, li chef del dom, pro su fanatisme pro li antiquallies, ne presta attention al interesses del familie, ne percepte li desórdin, ne cuida corecter in just témpor li Marita e li Belfilia, e talmen permesse li developpament de lor follies e de lor eterni desharmonies. Tal es li explication del du titules.

Yo vole adjunter solmen que yo ha observat que alquí opine que ti Comedie fini mal; secun ili, li fact que ta on ne previde li pacification inter Belmatre e Belfilia, significa que in li pezze es absent li scop del morale didactic, quel vell dever esser, in nor casu, inseniar al homes a pacificar ti du persones, customarimen ínamícos¹⁰. Ma yo responde que benque it vell har esset a me facil far les repacificar-se sur li scen, támen it vell har esset a me ímpossibil suggerer al spectatores que ti pacification vell posser maner durabil. Or, yo prefere li veritá desagreibil a un amabil fiction, e talmen yo ha volet dar un exemple del constantie feminin in li odie. E it ne va restar sin profíte por tis queles trova se in un situation analog. Li Chefes del familie va mirar se quam in un spegul in li Antiquario, e, perceptente lor ínatention pri li propri afere, si ne pro un colection de antiquités, támen forsan pro altricós quam li conversation o li joc, va posser remediar in témpor util al discordes domestic, al pretention del féminas, e super omnícós al maligni arrogantie del servitores¹¹.

⁶ In li prim representationes, 1749-1750, ci du roles esset improvisat direct sur li scen.

⁷ I.e. li prim du annus del reform theatral introductet de Goldoni.

⁸ Alusion a un ovre del abate Pietro Chiari (1711-1785), publicat in Venezia in li annu 1752, u on critica li ovres de Goldoni, e ínter altis anc *Li familie del antiquario*.

⁹ To ne es ver: in su *Mémoires* Goldoni assertet que il conosse le theatre classic greco-latin.

¹⁰ Ínter ti-ci criticos noi retrova le abate Chiari.

¹¹ Li prim version de ti introduction aparit in li edition florentin de 1753 (Paperini). Li version corectet quel noi traducte apparit in 1754, in li edition venezian de Pasquali.

Introduction del autor pro le lectores

In iste comedia mi deber hodie esse limitate al scription del rolos de Brighella e de Arlequin, le quales io haveva in le prime version lassate toto libere¹², a fin que illes poteva exprimer totalmente lor malcontento forsan in re me, durante que io non es malcontente de illes, sed plustosto de lor "mascaras".

Vole ben totevia observar que post le prime e le secunde anno¹³ io non ha lassate le "mascaras" in complete libertate, sed, ubi io ha credite opportun, ibi io los ha ligate a un rolo a apprender, pois que io ha vidite in mi experientia que le personage aliquando pensa plus a se ipse que al Comedia; assi eveniva que, con le scopo de facer rider le publico, illo non examina an lo que illo va a dicer conveni a su character e a su situation; e sovente, sin apperciper lo, illo imbrogliava le scena e face cader le Comedia.

Io non recede ab le facto que io solitamente refusa dicer alique re mi Comedias; e ancora minus io vole defender los ante le criticas que illos suffreva con o sin ration. Io ha legite un libro apparite recentemente, e con un risada io ha terminate su lectura¹⁴. Pote in veritate criticar le alteres les qui non trova laudes pro se ipse, e io es mult o contente de esser nominate ibi in un unic fasce con Plauto, con Terentio, con Aristophane, e con centro alteres que io non ha legite, come non los ha legite etiam celle ipse qui los citava¹⁵.

In re le titulo del Comedia: io ha date duo: sive "Le familia del antiquario", sive "Le matre affin e le filia affin". Iste duplice denomination se trova anque in quasi tote le Comedias de Molière e de altere Autores antique. Il me pare que iste duo titulos conveni perfectemente. Le Matre affin e le Filia affin es le duo personages qui forma le action principal del Comedia; e le Antiquario, capite del domo, a causa de su fanatismo pro le antiquitates, non presta attention al interesses del familia, non appercipe le disordines, non cura a corrigere in juste tempore le sposa e le filia affin, e assi permette le disvelloppamento de lor follias e de lor perpetue disharmonias. Isto es le explication del duo titulos.

Io vole adjunger solo que io ha observate que alicunos opina que iste Comedia fini mal; secundo celles, le facto que hic on non consegue le pacification inter Matre affin e Filia affin significa que in le pecia es carente le scopo del instruction moral, le qual deberea esser, in nostre caso, inseniar al homines a pacificar iste duo personas, solitamente inimicos¹⁶. Sed io responde que ben que il me haberea essite facile facer les repacificar se in le scena, totevia il me haberea essite impossibile finger al spectatores que iste pacification potera maner durable. Ora, io prefere le veritate desagradabile a un amabile fiction, e assi io ha volite dar un exemplo del constantia feminin in le odio. E isto non remanera sin profito pro illes qui se trova in un situation analoge. Le capites de familia se respicera como in un speculo in le Antiquario, e, appercipente lor inattention re le proprie affaires, sinon a causa de un collection de antiquitates, totevia forsan a causa de alique altere como le conversation o le joco, potera remediare in tempore utile al discordias domestic, al pretensiones del feminas, e super toto al maligne petulantia del servitores¹⁷.

¹² In le prime representationes, 1749-1750, iste duo rolos esseva improvisate directemente super le scena.

¹³ I.e. le prime duo annos del reforma theatral introducite per Goldoni.

¹⁴ Allusion a un obra del abate Pietro Chiari (1711-1785), publicate in Venetia in le anno 1752, ubi on critica le obras de Goldoni, e inter altere etiam *Le familia del antiquario*.

¹⁵ Isto non es ver: in su *Mémoires* Goldoni assero que ille cognosce le theatro classic greco-latin.

¹⁶ Inter iste criticos nos retrova anque le abate Chiari.

¹⁷ Le prime version de iste introduction appareva in le edition florentin de 1753 (Paperini). Le version corrigite que nos traduce appareva in 1754, in le edition venetian de Pasquali.

Personages

Le Conte Anselmo Terrazzani:	<i>Antiquario (collector) ingenue e ignorante</i>
Le Contessa Isabella:	<i>Uxor del Conte</i>
Le juvene Conte Hyacintho:	<i>Lor filio</i>
Doralice:	<i>Uxor del Juvene Conte, e filia de Pantalon</i>
Pantalon de' Bisognosi:	<i>Ric mercante venetian</i>
Le Cavallero del Bosco	
Le Doctor Anselmi:	<i>Viro jam vetule, confidente del Contessa Isabella</i>
Columbina:	<i>Servitrice del Contessa Isabella</i>
Brighella:	<i>Servitor del Conte Anselmo</i>
Arlequin:	<i>Amico e compaisano de Brighella</i>
Pancratio:	<i>Cognoscitor e mercante de antiquitates</i>
Servitores del Conte Anselmo	

*Le scena representa Palermo*¹⁸

¹⁸ In realitate, il se tracta de Venetia, sed Goldoni voleva evitar offender alicun homines importante troppo susceptibile de ira.

Prime acto

Prime scena

Camera del Conte Anselmo, con plure scriptorios, statuas, bustos, e altere objectos antique.

Le Conte Anselmo, apud un scriptorio, sidite in un fauteuil, examina alicun medalias, con un scrinio sur le scriptorio mesme; puis veni Brighella.

- An- Vero, un belle medalia! Isto es un *pescennio* original. Quatro zechinos? Io lo ha emite a pauc o nihil.
- Br- Excellentíssim. (*Con plure folios in su mano*)
- An- Mira, Brighella: an unquam jam tu videva un medalia plus belle que isto?
- Br- Tre bell. Pri medallies yo ne comprende tro, ma it es possibilmen bell.
- An- Le *pescennio* es rarissime, e isto pare haber essite battite nunc.
- Br- Vi, yo have ti-ci du cedules...
- An- Io ha facite vermente un bon acquisition.
- Br- Esque vu comanda que yo mey ear for?
- An- An tu ha alique a dicer me?
- Br- Vi, yo have ti-ci du cedules. Li un fro li vin-venditor, li altre fro li venditor de farine.
- An- Un capite vermente belle! Un capite bellissime! (*Ille observa le medalia*)
- Br- Ili es ta-éxter, ili volet venir intro, ma yo dit les que vu dormi.
- An- Tu ha agite ben. Io non vole que on me enoia. Quanto illes require?
- Br- Li un - sixant scudes; e li altre - cent triant.
- An- Cape iste bursa, paga toto, e manda les a tote le diabolos. (*Ille tolle un bursa ex le scrinio*)
- Br- A vor servicie. (Ille parti)
- An- Nunc io pote sperar componer le collection complete del imperatores roman. Mi museo devenira famose pauc a pauc in tote Europa.
- Br- Excellentíssim. (Ille reveni con altere cedulas e folios)
- An- Quid eveni? Si veni celle Armenio con le cameos, lassa le entrar immediatamente.
- Br- Tre bon, ma ja venit tri altri creditores: li comerciante de textiles, ti de toaleria, e li dom-proprietario quel vole li payament del location.
- An- E ben, paga les e manda les a tote le diabolos.
- Br- Desde nun li creditores ne va plu tormentar vos.
- An- Certemente non: io ha liberate del hypothecas tote mi entratas financiari. Io es nunc le proprietario de mi substantias.

- Br- Mersí al confidentie quel vor Excellentie digna monstrar a me, yo audacia dir que vu ha fat un bon afere maritante li illustrissim Senioretto Comte, vor dignissim filio, con li filia del senior Pantalon.
- AN- Certo, le vinti mille scutos de dote que illa levava in mi domo in sonante monetas esseva mi resurrection. Tu sape, nonne, que io haveva hypothecate tote mi haber.
- BR- Ja que vu sta payant li debites, vu mey saver que, quande yo surti, yo ne posse salvar me: quar ducates-ci, tri-ta, a ti-ci deci lires, a ti-ta ott, a ti sett; noi deve sempre dar mult - a mult butiqueros.
- AN- E ben, vamos pagar les, vamos pagar les. Si iste bursa non suffice, ecce un altere, e postea il ha nihil altere. (*Ille monstra un altere bursa qui es in le scrinio*)
- BR- Ex li duanti mill scudes vu ha plu necós?
- AN- Si io vole esser sincer con te, qui es mi fidel servitor, io te confide que io ha sparniate duo milles scutos pro mi museo: io los investira in multe statuas, in multe medallias.
- BR- Ples perdonar me: ma jettar tant mult moné in ti coses...
- AN- Jettar? Jettar que? Stulto ignorante! Ascolta ben, si tu vole haber mi protection, nunquam loque contra le nobile dilection del antiquariato, sinon io te licentiara del servicio in mi domo.
- BR- Yo ha expresset me quam secun to que on di in-hem; céterimen anc yo consenti que li studie del medallies es un cose por homes de líteres; que ti amusement es por un cavaliere nobile e de bon guste, e que ti moné quel contribue al honor del dom e del cité es ben expendet (Esque il vole esser flattat? Dunc it va esser necessari flattar le). (*Ille, a se, e parti*)

Secunde scena

Le Conte Anselmo, sol

Bravo. Brighella es un servitor meritose. Ecce un belle anulo etrusc. Per iste anulos le antique Tuscanos sposava lor uxores. Quanto io pagarea pro haber un lumine eterne como illos que le Paganos poneva in le sepulchros del mortes! Ma gratias al auro, io lo acquirera sin dubita bentosto.

Tertie scena

Le Contessa Isabella, e le Conte

- IS- (Ecce hic le solite phrenesia del medalias!) (*A se*)
- AN- O, mi Contessa, io ha facite un belle emption! Io ha reperite un *pescennio*.
- IS- Gratias a vostre fertile mente vos face semper bon compras.
- AN- An vos vole insinuar que il non es ver?
- IS- Si, il es verissime. Vos ha facite anque le acquisition de un nobilissime filia affin.
- AN- Que! an le vinti mille scutos era mal?
- IS- Pro le misere precio de vinti mille scutos vos sacrificava le thesauro del nobilitate.
- AN- Le auro in fin nos non macula. Nos nasceva nobiles, nos son nobiles, e un femina venite in

le domo pro redimer nostre interesses non pote alterar le sanguine de nostre venas.

IS- Un mercatrice mi filia affin? Nunquam io tolerara lo!

AN- Basta, io vos preca non enoiar me. Io sera ben grate a vos si vos volera ben ir alterubi, pois que io debe reordinar mi medalias.

IS- E quando vos deshypothechara mi joiel?

AN- Subinde, etiam nunc si vos desidera lo.

IS- Le hebreo lo ha reportate, e ille attende in le sala.

AN- Quanto ille require?

IS- Cento zechinos con le usura.

AN- Ecce cento zechinos, hic. Ey, illos appertine al mercatrice.

IS- De gratia, vamos non parlar re illa.

AN- Si vos time que illos pote inquinar vostre nobile manos, vole ben lassar los hic.

IS- Da los a me, da los a me. (*Illa los cape*

AN- Utinam io haberea etiam un altere filio!

IS- E que vos volerea facer con ille?

AN- Un ulterior turbatura al puritate de nostre sanguine con altre vinti mille scutos.

IS- Anima vil! Assi vos lassa contaminar vos per le pecunia? Io ha vergonia esser vostre sposa.

AN- Quanto il haberea essite melio si vos me tolleva in le domo minor grandor e major pecunia.

IS- E via, vamos non inciper pueralias. Io necessita un vestimento.

AN- Benissimo. Il suffice facer lo.

IS- Pro le casa on necessita cento differente cosas.

AN- Ecce, cape hoc. Istos, con le cento zechinos que io vos ha date, son quatro cento zechinos. Ora, face lo que es necesse pro vos, pro le domo, pro le uxor del filio. Io non vole entrar in iste imbroglio. Ergo lassa me in pace, si vos pote. Sed... ey! iste pecunia appertine al mercatrice.

IS- Vos parla con le intention de irritar me.

AN- Sin illa nos viverea magremente.

IS- Gratias a vostre medalias.

AN- Gratias a vostre superbia.

IS- Io ha sanguine nobile.

AN- Sed sin cellos homo face nihil. (*Ille indica le pecunia*

IS- Io vos preca informar le alteros que Doralice non pote entrar in mi appartamento.

AN- Qui? Vostre filia affin?

IS- Mi filia affin, mi filia affin, pois que le diabolo lo ha volite assi. (*Illa vade via*

Quarte scena

Le conte Anselmo, sol

Le paupera! Illa es folle, illa es vermente folle. Io prevede que inter matre e filia affin evenira le solite theatro. Sed io non vole cogitar in re isto. Io vole interessar me solo a mi medalias, e si illas vole franger su capites, que illas lo face, hoc non me importa. Io me satia nunquam in admirar iste *pescennio*! E iste tassa ex chrystallo oriental, nonne es illo un thesauro? Io crede que sin dubita illo es lo in que Cleopatra dissolveva su perla durante le famose cena de Marco Antonio.

Quinte scena

Doralice e Anselmo

DO- A vostre servicio, senior patre affin.

AN- Vostre sclavo, filia affin, vostre sclavo. Vole ben dicer me: comprehende vos alique in re antiquitates?

DO- Si, senior, io comprende.

AN- Ben! io vos gratula; sed in qual guisa vos perveniva a iste cognoscentias?

DO- Io comprende alique per que tote mi joielles, tote mi vestimentos es antiqualias.

AN- Ben! Quante humor! Vostre patre, ante maritar vos, haberea debite vestir vos secundo le moda.

DO- Ille lo haberera facite si vos non habeva pretendite vinti mille scutos in pecunia liquide, e si vos non habeva promittite facer toto lo que es necesse pro le vita de societate.

AN- Vamos, nunc vole ben lassar me tranquille; io non ha tempore a perder in tal minutalia.

DO- Il vos pare un belle cosa que post mi matrimonio io ha habite mesmo non un nove vestimento?

AN- Il me pare que vos es decentemente vestite.

DO- Isto es le vestimento que io possedeva jam ante mi matrimonio.

AN- E nunc, post le matrimonio, an illo non es plus apte pro vos? Al contrario, illo es perfecte, e, quando il sera necesse, homo potera allargar lo.

DO- Il non es honorabile pro vos si io vade vestite como un servitrice.

AN- (Io non cederea iste medalia mesmo contra cento scutos.) (*A se*

DO- Vamos non oblidar que io ha portate in iste casa vinti mille scutos.

AN- (Pro completar le collection il me care adhuc septe medalias.) (*A se*

DO- Vos ha volite celebrar le matrimonio in privato, e io ha dicite nihil.

AN- (Io reperira iste septe medalias.) (*A se*

DO- Vos non ha invitate le membros de mi familia, e io ha tolerate lo.

AN- (Il remane adhuc duo mille scutos; io los reperira.) (*A se*

DO- Ma que io debe restar confinate in casa per que io non ha vestimentos sufficientemente elegante, isto es troppo indigne!

AN- (Oy, illa me ha tediata!) (A se) Vole ben ir presso vostre matre affin, e exprimer ad illa vostre desiderios. A illa io ha date le officio facer lo que es plus opportun.

DO- Con seniora matre affin io non vole parlar re iste cosas; illa non me considera con favor. Io preca vos dar a me le pecunia necesse pro un vestimento, e io mesme providera comprar lo.

AN- Sed le pecunia, io non lo ha.

DO- An vos non lo ha? Ad ubi vadeva le vinti mille scutos? (Illa parla semper con phlegma)

AN- A vos io non debe presentar le factura.

DO- Ma a mi sposo - si: le dote appertine a ille, e vos non ha le drecto de mangiar su haberes.

AN- E vos lo dice con tal phlegma?

DO- Pro dicer su ration il non es necesse acalidar su sanguine.

AN- Nunc ergo, vole ben facer me le placer, i via, per que si le sanguine non se caleface in vos, illo se caleface in me.

DO- Io stupe re mi sposo. Ille es un homine maritate, e ille lassa se dupar assi.

AN- Io vos preca, face me le caritate de ir via.

Sexte scena

Le conte Hyacintho e le dicitos

HY- Mi sposa ha ration, si, illa ha ration; un sposa non pote esser tractate assi.

AN- (U, mi paupere medalias!) (A se)

HY- Tampoco non un sol vestimento nove?

AN- Vade presso vostre matre; io la dava quatro cento zechinos.

HY- Senior patre, vos es le capite del familia.

AN- Io non pote occupar me in re toto.

HY- Maledicite antiqualias!

DO- Ille dice que ex le vinti mille scutos resta plus nihil.

HY- Resta plus nihil? Ad ubi illos vadeva?

DO- Pro me, on expendeva non mesmo un soldo.

HY- Ex illos io recipeva non mesmo un parve moneta.

DO- Senior patre affin, como explica vos iste question?

HY- Senior patre, io ha un sposa, e io es obligate de previder le futuro.

AN- (Io non pote plus tolerar los. Io non pote plus; io ha un dolor de capite; io non pote plus.) (A se, ille cape le medalias, los pone in un scrinio, e lo leva via con se)

Septime scena

Le Conte Hyacintho e Doralice

- DO- Que dice vos, ey? Ecce qual belle responsa ille dava a nos.
- HY- Que vole vos que io dice? Le medalias le fascina.
- DO- Si ille es fascinate, vos totevia debe non esser lo.
- HY- Que me consilia vos que io face?
- DO- Dicer vostre e mi rationes.
- HY- Infin, ille es mi patre. Io non debe faller in le debite respectu.
- DO An vos ha audite? Vostre matre ha cento zechinos a expender. Face vos dunque le necessario a fin que anque pro me illa va expender alique.
- HY- Il essera difficile sasar los ex su manos.
- DO- Si illa non vole con le bon manieras, vos obligara la con los mal.
- HY- Illa es mi matre.
- DO- E io es vostre sposa.
- HY- Io esserea contente de vider vos ambe in pace.
- DO- Isto es difficile.
- HY- Mais perque?
- DO- Per que illa es tro superbe.
- HY- E vos, dunque, vince la con vostre humilitate. Ascolta me, mi Doralice, duo feminas qui crita es como duo portas aperite, ex le quales furiose entra le vento; il suffice clauder un a fin que le vento se modera.
- DO- Mi ira es un vento qui in iste casa non face ruito.
- HY- Si, il es ver; illo es un vento legier; mais tanto fin e penetrante, que illo entra usque le medulla del ossos.
- DO- Illa vole terror totos per su furia.
- HY- E vos, con vostre phlegma, non es turbate.
- DO- Illa pone semper in campo su nobilitate.
- HY- E vos, vostre dote.
- DO- Mi dote es real.
- HY- E su nobilitate non es un cosa imaginari.
- DO- Dunque an vos da ration a vostre matre, e torto a me?
- HY- Io vos da ration quando vos lo ha.
- DO- Non ha io forsan ration a pretender vestir me decentemente?
- HY- Certo, mais io desira que pro mi matre vos haberea un pauco plus de respectu.
- DO- E ben, sape vos lo que io facera? Pro respectar la, pro non irritar la, io andara habitar con mi patre.
- HY- An vos comprende? Ecce le vento legier legier mais fin e penetrante. Toto tranquille, vos volerea facer le peyor cosa del mundo.

DO- An io facerea un mal assi grande si io reveniva presso mi patre?

HY- Il serea malissimo abandonar vostre marito.

DO- Anque vos pote venir con me.

HY- E pro me il serea malissimo abandonar mi casa.

DO- Dunque, nos resta hic, e vive nostre vita assi.

HY- Il es poc tempore que vos habita hic.

DO- Ex le "bon matino" on recognosce qual essera le "bon vespere".

HY- Mi matre un die vadera benevoler vos.

DO- Io non crede lo.

HY- Effortia vos facer benevoler.

DO- Il es impossibile con celle bestia.

HY- Bestia mi matre?

DO- Si, bestia; illa es un bestia.

HY- E vos lo dice con tal phlegma?

DO- Io non vole acalidar mi sanguine.

HY- Car Doralice, vos deberea devenir un pauc judiciose.

DO- Io lo es jam troppo.

HY- E ben, si vos ama me, regula vos con sagessa.

DO- Face vos in maniera que io recipe lo que es conveniente, e assi io essera patientissime.

HY- Le merito del virtute consiste in le tolerantia.

DO- Si, io tolerara, ma io vole un vestimento.

HY- Vos lo habera, vos lo habera.

DO- Io vole lo, anque si io saperea perder le testa. Io es testute, io vole lo.

HY- Io ha dicite que vos lo habera.

DO- E bentosto, io vole lo. Bentosto.

HY- Io va querer le mercator. (Il es necesse calmar la in tal guisa.) (*A se*

DO- Dice me, qual vestimento vos ha le intencion de comprar pro me?

HY- Io ordinara pro vos un vestimento multo elegante.

DO- Io imagina que illo contenera auro e argento.

HY- E si illo serea ex seta pur, il non sera jam assatis elegante?

DO- Il sembla me que vinti mille scutos de dote pote meritar un vestimento con un poc de auro.

HY- E ben, illo habera anque auro.

DO- Invia me mi servitrice, io vole ordinar la un tocca.

HY- Ascolta: etiam con Columbina sia tolerante. Illa es un ancian servitrice del casa; mi matre la ama, e illa pote dicer alicun bon parolas in vostre favor.

DO- Que! An io debe anque haber respecto verso le servitrice? Manda, manda querer la, io necessita la.

HY- Io la manda bentosto. (Que belle historia. Matre irascibile, uxor orgoliose: duo ventos contrari. Io preca le celo que le casa non naufraga!) (*A se, e postea ille parti*

Octave scena

Doralice, postea Columbina

- DO- Re iste facto, io vermente non vole in ulle maniera esser supervincite. Certo io vole presentar mi rationes. Mi marito stupe per que io dice mi opinionones sin alterar mi humor. Il me pare melio assi. Qui irasce furiosamente pone in periculo su sanitate e face rider su inimicos.
- CO- Le senior Juvene Conte ha dicite me que le seniora me manda, ma io non vide la. An illa jam partiva?
- DO- Io es le seniora que mandava querer te.
- CO- O! Pardona me, ma mi patrona es le excellentissime seniora Contessa.
- DO- An io in iste casa non es patrona?
- CO- Io servi le seniora Contessa.
- DO- Io te ordina que intro deman tu face pro me un tocca.
- CO- Vermente, io non pote servir vos.
- DO- Per que?
- CO- Pois que le patrona jam dava me un labor.
- DO- Anque io es patrona, e io vole esser servite, o io facera licentiar vos.
- CO- Io trova me in iste casa jam desde dece annos.
- DO- Que significa isto?
- CO- Isto significa que forsan vos non succedera chassar me.
- DO- Villana! Impolite!
- CO- Io villan? Vos non cognosce me ben, seniora.
- DO- O! Qui es vostre excellentia? Io vos preca dicer me lo, pois que io non vole faller in mi deberes a vostre reguardo.
- CO- Mi patre vendeva bandas e broches in le stratas. Nos omnes es mercatores.
- DO- Nos omnes es mercatores! An il non ha un differentia inter un venditor ambulante e un mercator con un boteca?
- CO- Le differentia consiste in un poco plus de pecunia.
- DO- Sape tu, Columbina, que tu es vermente petulante?
- CO- A me, seniora, petulante? A me, qui es hic in iste casa desde dece annos? A me, qui es plus patrona que le patrona mesme?
- DO- A te, si, a te; e si tu non habera respectu verso me, tu videra lo que io te facera.
- CO- Que facera vos?
- DO- Io dara te un claffo. (*Illa da le claffo, postea parti*)

None scena

Columbina sol

A me un claffo? Illa da lo a me, e pois illa dice que illa dara lo me? Assi, a sanguine frigide, sin acalidar se? Jammais io haberea expectate lo. Ma io jura al celo que io vindicara me. Le patrona sapersa lo. Il essera su deber de vindicar me. Post dece annos de servicio in su casa. Sin me, illa non pote remaner: illa non volera perder me. Maledicita! Un claffo? Si le patrona haberea date lo a me, illa qui es un nobile, io tolerara lo. Ma ex un mercatrice, io non pote tolerar lo.

Decime scena

Le Contessa Isabella, postea veni etiam le Conte Hyacintho

- IS- Iste mi seniora filia affin es un aqua-quiete, qui pauc a pauc vade a invader toto; e si io non trovava un remedio in tempore opportun, illo nos necara totos. Io ha observate que illa relata con placer con le hospites habitual de iste casa; e il me pare que illa va acquirer semper plus sympathias. Non pro le facto que illa serea belle, mais le juventute, le novitate, le renommée pote seducer le homines. In mi casa io non vole esser vincite. Io non ha jam le etate de ceder le armas al templo.
- HY- Io vos revere, seniora matre.
- IS- Bon jorno.
- HY- Que habe vos, per que vos me sembra turbate?
- IS- Filio infelice! Tu es sacrificate.
- HY- Io sacrificate? Per que?
- IS- Tu patre, tu patre te ha assassinate.
- HY- Mi patre? Que me ha facite ille?
- IS- Ille te ha date un sposa qui non es digne de te.
- HY- Re mi sposa, io es contentissime; io ama la teneremente, e io regratia le celo que illo me la donava.
- IS- E tu nobilitate?
- HY- Nostre nobilitate era in periculo sin le dote de Doralice.
- IS- On poteva trovar un ricca qui era etiam nobile.
- HY- Isto esseva difficile a causa del disordine in que se trovava nostre domo.
- IS- Con tal argumentationes vole ben plus jammais apparer coram me.
- HY- Seniora, io veniva presso vos con un question importante.
- IS- Que vole vos dicer?
- HY- A un sposa qui portava in le casa vinti mille scutos, il me pare juste facer un vestimento.
- IS- Pro su stato in le familia, illa es vestite mesmo troppo ben.
- HY- Si on non face ad illa un belle vestimento, io non pote conducer la ad alicun incontro de conversation.

- IS- Que? Tu volerea conducer la a incontros? Vos facerea alor un belle honor a nostre familia! Si on facera ad illa un offensa, nostre domo se trovara in medio al affaire.
- HY- An illa debera sempre maner in casa?
- IS- Senior si, senior si, semper in casa. Claudite, sin lassar vider se per alicuno.
- HY- Mais omnes sape que Doralice es mi uxor; mi amicos venira visitar la; alicun damas me lo ha jam facite comunicar.
- IS- Quicumque vole venir in iste casa debe mandar me le requesta. Io es le patrona, e quicumque habera le audacia venir sin mi precognoscentia, trovara claudite le porta.
- HY- Ora ben, on facera toto lo que vos vole. Ma on debe contentar un poc anque illa, povretta? Il es necesse que on face a illa un vestimento.
- IS- Pro contentar la, absolutamente non; sed a causa de te, pois que io te ama, on lo facera. Ex que tu lo vole? Ex baracan o cambellote?
- HY- Diabolo! An il vos pare que hoc es textitos pro damas?
- IS- Illa non nasceva como dama.
- HY- Illa es mi uxor.
- IS- E ben, ex que dunque tu vole que on lo face?
- HY- Ex un moderne drappo con auro e argento.
- IS- Es tu folle? On non jecta via le pecunia in tal maniera.
- HY- Mais, in fin, il me pare que io pote pretender lo.
- IS- Que significa iste "pretender"? Jammais tu diceva a tu matre un tal parola. Ecce le fructos del belle lectiones de tu uxor. Bandierola, bandierola!
- HY- Mais que ha dunque a facer celle infelice in iste casa?
- IS- Mangiar, biber, laborar e elevar le filios, quando illa habera tales.
- HY- Assi on non pote continuar.
- IS- Aut assi, aut pejo.
- HY- Seniora matre, un poc plus de caritate.
- IS- Senior filio, un pauc plus de iudicio.
- HY- Vole ben facer iste vestimento, si vos me ama.
- IS- Cape, ecce sex zechinos, tu curara le factura.
- HY- Sex zechinos? Vade facer lo a vostre servitrice. *(Ille parti*

Dece prime scene

Le Contessa Isabella, postea le Doctor

- IS- Ecce qual character ha iste, a causa del petulante Doralice.
- DR- Con permission; an io pote entrar? *(Exter le scena*
- IS- Veni, veni, Doctor.
- DR- Io me clina coram seniora Contessa.
- IS- On non vos vide plus jam de alicun tempore.

DR- Io ha habite in iste dies multe affaires.

IS- Ey, le ancian amicitates se frigida poc a poc.

DR- O seniora, pardona me. Vos non pote loquer assi. Ex le prime die quando vos me ha honorate de vostre preferentia, homo non pote dicer que io falleva in servir vos in toto lo que io ha potite.

IS- Vole ben dar me celle sedia.

DR- Subinde, io servi vos. (*Ille porta ad illa un sedia*)

IS- An vos ha tabaco? (*Illa pone se a seder*)

DR- In veritate, io ha oblitate mi tabachiera.

IS- Vole ben regardar in celle tiratorio: ibi trova se un tabachiera; tolle lo a hic.

DR- Si, seniora. (*Ille leva le tabachiera*)

IS- (Le Doctor me place per que ille cognosce su deberes; ille non age como les qui exaggera in le familiaritate quando on nutri alicun confidentia con illes.) (*A se*)

DR- Ecce illo. (*Ille presenta le tabachiera al Contessa*)

IS- Vole ben gustar iste tabaco. (*Illa le offere le tabaco*)

DR- Vermente bon.

IS- Tene, io vos lo dona.

DR- Etiam le tabachiera?

IS- Si, anque le tabachiera.

DR- Oh, io remane a vos multo obligate.

IS- Hodie vos remanera a prandio con me.

DR- Vos me face nimis honor. Io me allegra, pois que assi io videra seniora Doralice, que io ha nunquam vidite.

IS- Vamos non parlar re cella.

DR- Per que, seniora? Illa es tamen le uxor de vostre filio, le Juvene Conte.

IS- Pois que ille la ha tollite, ille pote gauder la.

DR- Il es ver que illa non es nobile, sed illa ha tollite con se un belle dote.

IS- Oh! Anque vos me rumpe le testa per celle dote.

DR- Vole ben non irritar, io non loquera plus.

IS- Que portava illa?

DR- Oh! Que portava illa? Quatro pannos.

IS- Illa non era digne de venir in iste domo.

DR- Vos dice ben, illa non era digne. Io stupeva quando io haveva audite in re le conclusion de un tal matrimonio.

IS- Io erubescer.

DR- Io senti dolor pro vos. Vos non haberea debite conceder le permission.

IS- Mais totevia vos me consiliava dar le consentimento.

DR- An io? Io non memora.

IS- Vos me ha dicite que nostre domo esseva in disordine, e que il esseva necesse pensar al remedios.

- DR- Il poterea esser que io vos lo haveva dicite.
- IS- Vos me haveva facite comprender que le vinti mille scutos del dote poteva restabilisar nos.
- DR- Forsan io lo ha dicite; e in realitate senior Conte ha recuperate tote su haberes, e io ha scribite le acto notarial.
- IS- An le entratas financiari nunc es liberate ex le hypothecas?
- DR- Liberatissime.
- IS- Ergo, nos non penara plus cata die. Nos non habera plus le necessitate de incommodar le amicos. Anque vos, car Doctor, me ha favorite plure vices. Io non lo oblidara.
- DR- Vamos non tractar iste subjecto. Ubique io pote, vos ha solo a commandar.

Dece secunde scena
Columbina, e le jam dicitos

- CO- Seniors Patrona, hic veni le Cavallero del Bosco. (*Triste, quasi plorante*)
- IS- Vade via, vade via, per que veni senior Cavallero. (*Al Doctor*)
- DR- Pardona me, sed nonne vos diceva remaner?
- IS- Vos es vermente impolite. Quando io vos dice que vos vade via, vos debe vader via.
- DR- Patientia. Io vade via. Semper a su servicio. (*Ille parti*)
- IS- Ey! Io vos attende pro le prandio.
- DR- Sed si vos irasce tanto tosto...
- IS- E minus garrulas. Vole ben vader via, e pois revenir pro le prandio.
- DR- (Ecce multe annos que io frequenta iste domo, e io nondum ha apprehendite a cognoscer su temperamento.) (*Ille parti*)

Dece tertie scena
Le Contessa Isabella, e Columbina

- IS- Senior Cavallero se trova hic?
- CO- Si seniors. (*Triste, como supra*)
- IS- An alicuno veniva presso Doralice?
- CO- No seniors. (*Como supra*)
- IS- Per que plora vos?
- CO- Seniors Doralice dava a me un claffo.
- IS- Como? Que dice tu? Cella te dava un claffo? Un claffo a mi servitrice? Per que? Narra me: como eveniva isto?
- CO- Per que illa diceva me que illa ipse es le patrona, que vostre excellentia ha perditte su importantia, que vos es vetule. Io ha calidate me pro defender mi patrona, e illa me dava un claffo. (*Illa plora*)
- IS- Ah, indigne garrulatrice, impolita! Illa me repagara, me repagara toto. Io jura al celo que io me vindicara.

Dece quarte scena

Le Cavallero del Bosco, e le supradictas

- CA- An vos permitte, Seniora Contessa?
- IS- Cavallero, vos veniva al momento juste. Io ha besonio de vos.
- CA- Vole ben comandar, seniora. Vos dispone de me completamente.
- IS- Si vos es vermente un amico mie, nunc veni le tempore del demonstration.
- CA- Io facera toto pro obedir vos.
- IS- Doralice, qui pro mi infortuna es le uxor de mi filio, me ha gravemente offendite; io require satisfaction. Si io lo dice a mi marito, ille es un stulto qui sape nihil altere que in re su medalias. Si io lo dice a mi filio, ille es amorose de su uxor, e ille non me ponera attention. Vos es cavallero, vos es mi plus sincer confidente, es vostre deber sustener mi rationes.
- CA- In que consiste le offensa?
- CO- Illa dava me un claffo.
- CA- Nihil altere?
- IS- Il vos pare poc dar un claffo a mi servitrice?
- CO- Ecce dece annos que io servi in iste casa.
- CA- Illo non me pare un ration pro incendiar un foco assi grande.
- IS- Mais on debe saper per que illa lo faceva.
- CO- Oh! Hic sta le puncto.
- CA- Per que ergo illo lo ha facite?
- IS- Io treme solmente propter pensar lo. Io non pote dicer lo. Columbina, vole ben dicer lo tu ipse.
- CO- Illa diceva que mi patrona non commanda plus.
- IS- Que vos pare illo? (*Al Cavallero*)
- CO- Illa diceva que mi patrona es vetule...
- IS- Silentio, mentitrice; illa non diceva assi. Illa pretende ipse comandar. Illa pretende exceller super me, e pois que mi servitrice me defendeva, illa la dava un claffo!
- CA- Seniora Contessa, vamos non facer nimie ruito.
- IS- Que? An io deberea celar un tal offensa? E vos consilia lo a me? In realitate, vos es un mal cavallero; e si vos non vole ingagiar vos, io trovava celle qui habera plus corage e plus cortesia que vos.
- CA- (Il es necesse secundar la.) (*A se*) Car Contessa, vole ben non irascere; io diceva assi solo pro calmar vos un pauc: naturalmente le offensa es gravissime, e vos merita un satisfaction.
- IS- Dar un claffo a mi servitrice?
- CA- Il es un temeritate intolerabile.
- IS- Dicer que io non commanda plus?
- CA- Illo es un arrogantia. E pois: dicer que vos es vetule?
- IS- Io dice vos que illa non diceva isto; illa non poteva dicer lo, e non lo ha dicite.
- CO- Illa ha dicite lo, io lo jura.

- IS- Vade via de hic.
 CO- E illa ha dicite multo plus: que vos deberea remaner apud le focar.
 IS- Vade via de hic; tu es un mentitrice.
 CO- Si illo non es ver, que le celo me face cader le naso.
 IS- Vade via, si non io te bastona.
 CO- Si illa non ha dicite lo, que io pote crepar hic.

Dece quinte scena

Le Contessa Isabella, e le Cavallero

- IS- Vole ben non creder lo: Columbina dice mentitas.
 CA- Ergo forsan etiam le claffo non es ver.
 IS- Oh! Le claffo, in contrario, illa lo ha recipite.
 CA- An vos lo sape con certitude?
 IS- Io lo sape con certitude. E nunc on debe pensar como dar me satisfaction.
 CA- Io pensara. Io studiará le question e videra qual compensation on pote trovar, a fin que vos sia satisfacite.
 IS- Vole ben memorar que io es un dama, e que illa non es tal.
 CA- Optimo.
 IS- Que io es le patrona del domo.
 CA- Vos ha ration. E etiam a causa de vostre etate homo vos debe major respecto.
 IS- Qual relation ha hic le etate? Non pro iste ration io pretende un satisfaction.
 CA- Io voleva dicer...
 IS- Vos me ha comprendite. Dice dunque a mi marito Conte, dice a mi filio Juvene Conte que io vole haber satisfaction, in caso contrari io sol sape lo que io facera. Cavallero, io expecta vos con le responsas.
 CA- Pauc me costa secundar le humor de iste folle, tanto plus que in tal guisa io spera introducir me presso seniora Doralice, qui es plus juvene e plus belle. *(Ille parti)*

Dece sexte scena

Parve sala in le appartamento del Conte Anselmo

Brighella e Arlequin vestite secundo le moda de Armenia, con un barba fictive.

- BR- Talmen, quam yo dit vos, mi patron ha devenit folli por li antiquallias. Il compra omnicós, il crede omnicós, il jetta su moné in coses risibil, in coses queles vale necós.
 AR- Qual intention have tu? Quo il va comprar me quam antiquallia?
 BR- Yo ha vestit te per ti vestimentes, e ha posit a te ti barbe, por conductor te che mi patron, far creder a il que tu es un antiquario, e far talmen in maniere que il vell comprar le tot cosallias queles yo ha liverat te. E poy li moné noi va divider in du partes.

- AR- Ma si senior Conte decovri me, e in vez de moné il proposi a me un bastonada, esque noi poy va anc divider it?
- BR- Il nequande videt te, il ne conosse te. E poy, con ti barbe e con ti vestimentes, tu sembra vermen un armeniano de Armenia.
- AR- Ma si yo ne save li lingue armenian!
- BR- Esque tu va fatigar vos tant a ficter que tu es un armeniano? Anc il ne comprende ti lingue; it es sufficient terminar li paroles in -ira, in -ara, e il va creder te un armeniano italianisat.
- AR- Volira, vidira, comprara. Esque yo parla corect?
- BR- Tre bon. Ples memorar li nómines queles yo ha dit a te por vender le li rarités, e noi va haver un bell success.
- AR- Tu senti un grand amore por tui patron!
- BR- Vi li veritá. Yo provat iluminar le, detrompar le, ma il ne vole. Il jetta su moné a ti-ci, e a ti-ta; e si li dom deve brular, allora anc yo vole calidar me.
- AR- Tre bon. Yo espera que yo va memorar omnicós.
- BR- Attention ne far erras... Ho! Vi, il veni.

Dece septime scena
Le Conte Anselmo, e le supradicitos

- BR- Senior patron, li armeniano del antiquallias ha arivat.
- AN- O ben! An ille ha cosas de valor?
- BR- Coses bell! Coses meravigliosi.
- AN- Amico, io vos saluta. *(A Arlequin*
- AR- Salutara, patruña care. *(Esque yo parla bon?) (A Brighella*
- BR- Tre bon.
- AN- Qual belle cosas vos ha pro monstrar me?
- AR- *(Ille monstra un lumine a oleo, pro uso culinari) Hic stara... stara.... (Quo stara?) (A medie voce, a Brighella*
- BR- *(Lumine eterne.) (A medie voce, a Arlequin*
- AR- Stara lumina lanterne, trovate in Palamida de Getto, in sepulcre Bartolemé.
- AN- Que diabolo dice ille? Io non comprehende.
- BR- Ples atender; yo comprende un poc li armenian. Aracapi, nicosopi, ramarcatá. *(Ille finge parlar in armenio*
- AR- La racaracá, taratapatá, baracacá; curocú, caracá. *(Ille finge responder in armenio*
- BR- Esque vu videt? Yo comprendet omnicós. Il di que it es un lamp eterni, trovat in li piramides de Egiptia, in li tumbe de Ptolemeo.
- AR- Stara, stara.
- AN- Ego ha comprendite, ego ha comprendite. *(Oh, que cosa rar! Si io potera poner mi manos supra illo, illo non fugira plus via ex mi manos). (A se) Quanto vole vos?*
- AR- Duanti zechinas.

AN- Oh! Isto es nimis. Mesmo si vos peteva solo dece, ego apena lo emerea.

AR- Ne possera, ne possera.

AN- In fin... illo non es un grande raritate (Oh, io lo vole assolutamente.) (*A se*)

BR- Esque vu vole que yo arangea li question?

AN- Si, proba, per que forsan ille lo cedera a dece duo zechinos.

BR- Lamacá, volenic, calabá.

AR- Salamin, salamun, salamá.

BR- Cúric, maradas, chiribara.

AR- Saric, micon, tiribio.

AN- (Qual estranie lingua! E Brighella lo intellige!) (*A se*)

BR- Senior patron, yo ha arangeat it.

AN- Si, a quanto?

BR- Deci quar zechines.

AN- Isto non es mal. Ego es contente. Bonhomo, dece quatro zechinos?

AR- Stara, stara.

AN- Si, stara. Ecce vostre denarios. (*Ille los conta*)

AR- Mersiara, mersiara.

AN- E si habera altere... altera... rara, portara.

AR- Yes, portara, venira, pluccara.

AN- Que significa "pluccara"? (*A Brighella*)

BR- It significa distinter ínter li homes.

AN- Benissimo: si tu pluccara me, io pluccara te.

AR- Yo pluccara te, ma tu ne pluccara me.

AN- Si, promissera.

BR- Vadera, eara.

AR- Salutara, patruña. (*Ille parti*)

BR- Atendera, atendera. (*Ille vole sequer le*)

AN- Ascolta. (*A Brighella*)

BR- Ples lassar me accompagner le... (*Ille vole vader*)

AN- Sed ascolta. (*Ille vole retener le*)

BR- Venira, venira. It posse esser que il have alquó altri. (Maledito! mi sett zechines.) (*Ille parti currente*)

Dece octave scena

Le Conte Anselmo, pois Pantalon

AN- Ego habeva vermente un magne fortuna! Iste specie de antiquitates ha devenite hodie multo rar. Brighella ha demonstrate essere un valente homine in le recerca del mercatores de antiquitates! Quanto io desiderava iste lumine eterne, e trovar lo es tanto rar! Ex le reges

egyptian? Ex Ptolemeo? Ego vole inquadrar lo per auro, como un joiel.

PA- Con vor permission, esque yo posse intrar?

AN- An es vos, senior Pantalon? Veni, veni.

PA- Servitor humilissim, senior Comte.

AN- Bon jorno, mi car amico. Vos, qui es mercator, e qui cognosce le cosas del mundo, e comprehende le joieles rar, estima me iste belle antiquitate.

PA- Vu ne have pri me un bell opinion quam bon comerciante, si vu fa me expertisar un oleo-lamp.

AN- Paupere senior Pantalon, vos sci nihil. Hoc es le lumine eterne del sepulchro de Ptolemeo.

PA- *(Ille ride)*

AN- Si, de Ptolemeo, reperite in un ex le pyramides de Egypto.

PA- *(Ille ride)*

AN- Vos ride perque vos comprehende nihil in re isto.

PA- Tre bon, yo es ignorant, vu es sapient, e yo ne vole querellar pri it. Yo di solmen que li tot cité sta astonat que un gentil-hom quam vu mey perdír su témpor e mey sacrificar su moné in ti-ci specie de stulterie.

AN- Le invidia face parlar le malevolentes, e istes ipse, qui me condemna coram le publico, me applaude in privato.

PA- It existe nequí quel vell invidiar vos pro vor colection, quel consiste in un capitale de chifones. Nequí cuida vider vos ancor un vez ruinar vos, ma yo have in ti-ci dom mi filia, a quel yo dat mi sangue, e yo ne posse evitar que li racontas pri vor stulteries atinge me direct in li cordie.

AN- Quicumque in iste mundo ha le directo a delectar se. Uno joca, le altero vade al bibitoria; io ha le divertimento del antiquitates.

PA- Yo senti dolore por mi filia. Altrimen, yo ne vell cuidar pri it.

AN- Vostre filia va ben, e nihil care ad illa.

PA- Necós manca la: ma ella have mem ne un chifon quam vestiment decent por ear ad-éxter.

AN- Ascolta, amico; yo non vole poner mi naso in iste questiones.

PA- Ma a to-ci noi deve absolutmen trovar un remedie.

AN- Vade presso mi uxor, parla con illa, accorda vos con illa; sed non rumpe mi capite.

PA- E si vu ne va trovar li remedie, yo-self va trovar it.

AN- Lassa me in pace; io debe studiar mi medalias, curar mi museo, mi museo.

PA- Pro que mi filia es le filia de un honest-hom, e dunc mey ne hontar coram altri homes.

AN- Ego non vos comprehende plus. Io sape solo que iste lumine eterne es un placer. Senior Pantalon, ego vos saluta. *(Ille parti)*

Dece none scena
Pantolon, pois Doralice

- PA- Talmen il escuta me? Ye li oportun moment noi va reparlar pri it. Ma vi mi filia. It es necessari acter con prudentie.
- DO- Mi car senior patre, vos veni rarmente visitar me.
- PA- Car filia, vu save que yo have anc mi aferes. E ultra to, yo ne veni tre sovente por ne audir babillages.
- DO- Lo que io ha scribite vos in celle billet es regrettabilemente toto ver.
- PA- Ah, yes, vos féminas di sempre li veritá.
- DO- Desde quando io trova me in iste domo, io non ha habite un sol momento de joya.
- PA- Vor marito, qualmen il tracta vos?
- DO- Io non pote planger me de ille. Ille es bon, me ama, e jammais da me displaceres.
- PA- Quo altri vu dunc vole? Esque it ne suffice vos?
- DO- Mi matre affin non suffre mi presentia.
- PA- Esse patient, efortia vos secundar la, cela alquó; fecte saver necós, fecte audir necós. Pos quelc témpor anc ella va amar vos.
- DO- In iste domo omnes vesti se ben, expende, gaude, mais io - nihil.
- PA- Ples haver patientie; va venir li jorne quande anc vu va esser gay. Vu es ancor nov in li dom; vu ne posse ja pretender li jure comandar.
- DO- Mesmo le servitrice maltracta me, e non vole obedir me.
- PA- Ella es un servitora ancian del dom.
- DO- Ma io dava la un claffo.
- PA- Vu dat la un guance-batte?
- DO- Certo, que io dava la un claffo! E un sonante!
- PA- E vu narra it a me talmen? E vu raconta it a me con tal sin-gena? Hay quar dies que vu vive in ti-ci dom, vu comensa strax metter in movement vor manus, e poy vu pretende que on mey amar vos, que on mey tractar vos bon, que on mey contentar vos! Yo es astonat pro ti conduida! Si yo vell har savet it, yo ne vell har venit visitar vos. Si li fume del nobilité quel vu aquisitet in ti-ci dom confuse vor cerebre, ples considerar un poc plu clar quo vu es, quo vu esset e quo vu vell esser, si yo ne vell har havet amore por vos. Vu es li fémina de un comto, vu talmen devenit comtessa, ma li titul ne suffice por que on mey respectar vos, si vu ne acquise li amore del homes per dulcesse e per humilitá. Vu esset un puella povri pro que, quande vu nascet, yo ne possedet li capitales queles yo have hodie: solmen durant un long témpor e per mult labor yo multiplicat los - mult plus por vos quam por me. Ples considerar que vu vell posser ancor esser un miserosa, si vor patre ne vell har fat omnicós quo il fat por vos. Ples mersiar li ciel pro li benes queles vu have. Ples haver respect por vor superiores; si vu va esser humil, bon, patient, vu va esser anc nobil, e rich, e respectat.
- DO- Senior patre, io regratia vos del affectuose correction que vos me face.
- PA- Vor bell-matre va esser tre irritat, e con rason.
- DO- Io non sape an illa lo cognosce jam.
- PA- Ples far talmen que ella ne mey saver it. E si un die ella va saver it, alor ples ne obliviar, quo

vu deve far.

DO- Que debe io facer?

PA- Ear a vor belmatre e petir pardon.

DO- Ma querer le pardono, in fin, non sembra me esser un cosa pro un femina de mi condition.

PA- Esque it ne sembra esser un cose natural por un fémina de vor condition? Quo es vu? Qui es vu? Esque vu es un princessa? Povri plebeya! Nu nu; anc vu demonstra un branchette de follie.

DO- Vamos non irascer. Io petera le pardono de illa. Ma io vole assolutamente que illa face me celle vestimento.

PA- Nu, pos li stulterie fat, it ne es témpor petir it.

DO- Dunque, io remanera sin vestimento? Dunque io vadera a nulle loco? Sia maledicite le momento quando io entrava in iste casa!

PA- E bon, nu, vípere: strax maledir!

DO- Ma io vide que on tracta me pejo que un servitrice.

PA- Bon, ples venir ci; por ti-ci vez yo-self vole rectificar li desordin. Vi ti quinant zechines; fa vos far vor vestiment, ma ples memorar que yo ne vole plu plendes pro vor conduida.

DO- Io regratia vos, mi patre: gratias multe. Io assecura vos que vos audira plus nihil re mi conducta. Un altere cosa vos volera ben donar me, e assi io non enoyara vos plus .

PA- Quo vu vole? Nu, quo dunc vu vole?

DO- Celle horologio. Vos ha jam duo alteres.

PA- Yo vole contentar vos anc in it. Prende it. (Ella es mi unic filia). (*A se*) Ma, denov, ples haver judicie, e ples far talmen, que on va amar vos. (*Ille la da su horologio ex auro*)

DO- Nun dubita; vos videra quanto ben io me conducera.

PA- Nu, filia car, da me un poc de consolation. Yo have in li munde solmen te. Pos mi morte tu va esser li patrona de omnicós. Omni mi penas, omni mi fatigas, yo ha fat los por te. Solmen quando yo vede te yo senti consolation. Quande yo save que tu sta bon, yo dansa pro joy, e quande yo audi crias, babillages, li cordie falli me, veni a me li morte, yo plora quam un infante. (*Plorante, ille parti*)

Vintesime scena

Doralice, pois Brighella

DO- Povre patre, ille es multo bon. Ille non simila a celle animales qui vive in iste casa. Si hic non esseva mi marito, io non remanerea un minuta de plus.

BR- Seniora, ci hay un cavaliere quel vell desirar visitar vos.

DO- Un cavallero? Qui es ille?

BR- Senior Cavaliere del Bosco.

DO- Io regretta que io non es satis ben vestite. Dice le que ille pote entrar. Io es confuse. Ey, ascolta.

BR- Ples dir, seniora.

DO- Vade tosto a un mercator, e dice le que ille debe portar me tres o quatro pecias de drappo

con auro e argento per que io vole facer me un vestimento.

BR- Yo va servir vos strax. Ma, con vor permission, esque li patron save it?

DO- Arrogante! Vos facera lo que io ha ordinate, e vole ben non preoccupar vos re altere cosas.

BR- (Ey, yo va far, yo va far it). (*Ille, a se, e parti*)

Vinti prime scena

Doralice, pois le Cavallero

DO- In iste casa on ha dishabituata le servitores al labor; ma in tempore opportun io facera un reforma. Oh, on non pote continuar assi. Un poc con bon, un poc con mal manieras, venira le tempore quando io essera le patrona.

CA- Mi seniora, io es vostre sclavo.

DO- Io es vostre servitrice.

CA- Pardona si io ha habite le audacia de venir facer vos un visita.

DO- Il es jam multo que le senior Cavallero ha dignate venir a presso de me. Ille favori iste casa cata die, ma jammais mi appartamento.

CA- Io non haveva le corage pro le timor enoiar vos.

DO- Vamos dicer melio: pro non displacer a seniora Contessa Isabella.

CA- A proposito, seniora, io desiderarea discuter con vos un affaire que interessa vos ambe.

DO- Io ascoltara con placer. Ey vos, porta alique pro seder. (*Veni un servitor con le sedias*)

CA- Io sape, seniora, que vos es plen de bontate, e pro isto io spera que vos recipera favorabilemente le commission amical que io facera a vos.

DO- Quando io sapera lo que illo es, io respondera.

CA- Dice me, seniora Contessa, que faceva vos al servitrice de vostre matre affin?

DO- Io la dava un claffo. E dunque? Si illa es le servitrice del seniora, illa es anque servitrice de me. Io vole esser servite, e on debe monstrar me le debite respectu; e si iste vice io la dava un claffo, un proxime io frangerà su testa.

CA- Seniora, io crede que vos joca.

DO- Per que vos lo crede?

CA- Pois que vos dice isto con placiditate, e ergo homo vide que vos non es irascite.

DO- Tal es mi character. Io irasce semper assi.

CA- Seniora Contessa Isabella asserere que illa senti se offendite.

DO- Io lo regretta.

CA- E il serea ben appiaciar le litigio ante que le spiritos se perturba excessivamente.

DO- Io ha jam oblitate toto.

CA- Io crede ben que vos ha jam oblitate toto; sed le seniora matre affin memora lo, e illa se senti offendite.

DO- E assi, que pretende illa?

CA- Nos trovara le maniera del appiacimento.

- DO- Le maniera es simplice, io lo inseniara a vos. Chassar le servitrice.
- CA- Con iste sistema le partito offendite pagarea le pena.
- DO- O sia, senior Cavallero, vamos cambiar le thema.
- CA- Mi seniora, si mi explicationes vos offende, io los evitara immediatamente. (Io non vole irascer la.) (A se
- DO- Il sembrava me ben impossibile que vos habeva venite visitar me pro facer me un cortesia.
- CA- Per que, seniora, per que?
- DO- Seniora mi matre affin me retene lontan de tote le discussiones; io ha le dubita que illa face assi perque illa time que io furara su adoratores.
- CA- (Illa es astute como le diabolo.) (A se
- DO- Ma vos non dubita: vero, non dubita. Primo, io es ni belle ni attrahente. E pois io me interessa solmente a mi marito - e non a alteros.
- CA- An vos ergo disdignarea le proposition de un cavallero qui, sin offensa a vostre honor, aspirarea a servir vos.
- DO- E qui, secundo vos, volerea perder su tempore con me?
- CA- Io me nominarea fortunate si vos haberea le amabilitate de acciper me como vostre servitor.
- DO- Senior Cavallero, vos sta ingagiate presso le contessa Isabella.
- CA- Io es un amico de familia; sed in su favor io non ha partialitate. Illa ha le doctor, qui es su vetule cicisbeo.
- DO- Anque illa es vetule.
- CA- Si, sed illa non vole esser lo.
- DO- Illa non ha vergonia de star con le juventute. Illa es gratiosette con omnes, vole que on la crede sapiente re toto, vole entrar in toto. Illa me irasce tanto que io non pote tolerar la.
- CA- Illa ha essite habituate assi.
- DO- Ben, ma su tempore es passate: ora illa debe ceder su placia.
- CA- Illa debe ceder su placia a vos.
- DO- Il me sembra que si.
- CA- E malgrado toto, illa ha ancora su parve follias in le capite.
- DO- A causa del folle marito que illa ha.
- CA- Seniora, an vos dicera que io es un temerario si io vos supplica pro obtener un gratia jam le prime die in que io vos ha offerite mi servitude?
- DO- Comanda: io auxiliara vos si io potera lo.
- CA- Io volerea que vos non me crea difficultates con seniora contessa Isabella.
- DO- Io ora comprende: vos la time.
- CA- Sed si nos pote cultivar nostre amicitate in pace e tranquillitate, an isto non serea melio?
- DO- Con celle animal il non essera possibile.
- CA- (Io desiderarea probar esser amico de ambo.) (A se
- DO- Vos jam sape lo: mi matre affin es folle.
- CA- Si, il es ver, illa es folle.
- DO- E como vos pensa que on potera pacificar le litigio? Io crede que jammais il venira in vostre

capite le consilio que io debe ceder.

CA- Al contrario, vos debe remaner in vostre positiones.

DO- Il non sembla me que debe esser io qui querera le pardono.

CA- Non, certo, non debe esser vos.

DO- (E mi patre me diceva que esseva io qui debeva facer lo.) (A se

CA- (Illa me intexe in un belle imbroglio.) (A se

DO- Le servitores debe haber respectu verso me.

CA- Sin dubita.

DO- E a qui non respecta me, io non debe pardonar.

CA- Non, certo.

DO- (Oh mira! E mi patre hic me voleva humile!) (A se

CA- Sed in alicun guisa nos deberea tamen reperer le remedio pro iste question.

DO- Si le remedio non me facera damno, io facera alique.

CA- Nos facera assi. Io agera assi que vos ambe vos trovava fortuitemente in le mesme loco. Io dicera alique in favor del una e in favor del altera. Il me suffice, mesmo solo que vos limitara vos in le salutar vostre matre affin, como prime.

DO- Io, salutar primo? Per que?

CA- Pois que illa es vostre matre affin.

DO- Oh! Isto non es acceptabile.

CA- Per que illa es plus vetule que vos.

DO- Oh ben, pois que illa es plus vetule, io lo facera.

CA- Ecce, illa veni.

DO- Le sanguine ascende in me usque al capillos quando io la vide.

Vinti secunde scena

Le Contessa Isabella, e le jam dicitos

IS- Senior Cavallero, an vos divertiva vos bellemente? Io vos gratula.

CA- (*Ille la pulsa in un angulo*) Seniora Contessa, io ha facite toto. Seniora Doralice regretta lo que illa faceva. Illa es preste a querer pardono. Sed vos, sage e sapiente, non debe permitir lo. Vos debe contentar vos de su bon disposition; e como proba de su disposition il sufficera que illa sera le prime in salutar vos.

IS- Salutar me, e non alique altere ancora? (*A medie voce, al Cavallero*

CA- (Un momento, un momento, attende.) (*A se*) Seniora Juvene-Contessa, nunc vos. Habe le complacentia de facer lo que vos habeva dicite. (*A medie voce, a Doralice*

DO- Seniora, pois que vos es plus vetule que io, io vos saluta. (*Al Contessa Isabella, pois illa parti*

IS- Temera! Tu lo repagara a me. (*Illa parti*

CA- Ecce, le appaciamento es facite. (*Ille parti*

Secunde acto

Prime scena

Camera de Doralice

Doralice e le Conte Hyacintho

- HY- Que infortuna, que infortuna! In iste domo on non pote viver un sol die in pace!
- DO- An vos dice lo a me? Io non enoia alicuno.
- HY- Ey, mi Doralice, si vos me amarea, vos agerea un un altere maniera.
- DO- Ma re que vos plange vos?
- HY- Vos non vole respectar mi matre.
- DO- Secundo vostre pretentiones, que io deberea facer a fin de donar la un signo de mi respecto? Esque vos vole que io vade portar la le aqua pro lavar su manos? O que io vade extraher su calceas quando illa vade a lecto?
- HY- Oh! Vos dunque non vole un appaciamento.
- DO- Dice me, an vos sape que, iste matino, io, como prime, la ha salutate?
- HY- Si, e in le mesme tempore vos la ha insultate.
- DO- Esque io ha insultate la? Isto non es ver.
- HY- Vos la ha dicite "vetule".
- DO- Oh, oh, oh! Io debe vermente rider. Es per que io la ha dicite "vetule", que io la haberea insultate? An illa pretende forsan esser juvene?
- HY- Illa non es plus multo juvene, sed on non pote asserer que illa es jam vetule.
- DO- Illa es vostre matre.
- HY- Quando vos habera su etate, an vos habera plazer esser appellate "vetule"?
- DO- Quando io habera su etate, io respondera vos.
- HY- Face al proximo lo que tu volerea que on face a te.
- DO- Si io diceva a mi matre affin que illa es juvene, il me parerea irrider la vermente.
- HY- An il es necesse appellar la juvene o vetule? Iste es le plus odiose discurso que on pote facer a vos feminas. Il non ha alicuna, benque vetule, qui permette que on lo face a illa. Usque a que vos ha trenta annos vos los cela - tres o quatro in un solo vice; post le trentesime anno, vos los cela a decenas o a dozenas. Vos ora ha vinti-tres annos; io sponde quecumque que post dece annos vos habera vinti-quatro.
- DO- Sia ben: si vos vole que vostre matre sia plus juvene que io, illa lo essera.
- HY- Isto es un facetia. Io repete que io desiderarea que vos considera que illa es mi matre, e que vos vole ben haber un poc plus de respecto pro illa.
- DO- Si, io la caressara, dansara pro illa anque un furlanetta venetian.
- HY- Eh ben, io vide que io non pote sperar alike; e il me incumbe pensar al remedio.
- DO- Si vos esseva un homine, vos haberea jam trovate lo. Ma, pardona me, vos es ancora un

puero.

HY- Io? E per que?

DO- Pois que, si vos habeva essite un homine sage, vos non haberea permittite que vostre patre e vostre matre consumeva miseremente vinti mille scutos sin facer mesmo un parve vestimento pro vostre sposa.

HY- A proposito, mi matre ha dicite que on facera iste vestimento.

DO- Io non ha besonio de illa. Io lo facera sin illa: hic es le pecunia, e bentosto venira le mercator. (*Illa monstra le bursa*)

HY- Qui los dava a vos?

DO- Mi patre donava me cinquanta zechinos e iste horologio.

HY- Io ha vergonia que vostre patre se ha incomodate pro vos. Mais io le es grate e io mesme vole regratiar le.

DO- Sia si affabile de inviar me Columbina.

HY- Illa non volera venir.

DO- Manda la con alicun pretexto; il me urge parlar con illa.

HY- Mais, pro le celo, vole ben non pejorar le situation.

DO- Non dubita.

HY- Io haberea placer si vos incontrava mi matre.

DO- Si illa vole incontrar me, hic es mi camera.

HY- Io non sape plus que dicer. Il me necessita patientia. (*Ille parti*)

Secunde scena

Doralice, sol

Hyacintho facilmente lassa se flecter ad ubi e como on vole. Il es bon tener le forte e constante in favor de mi puncto de vista, pois que al momento opportun io spera obligar le facer lo que ille hodie non ha le corage de complir.

Tertie scena

Columbina, e Doralice

CO- Il es vermente amusante! Omnes comanda a me. Anque senior Juvene Conte vole esser servite per me.

DO- Columbina.

CO- Seniora.

DO- Povretta! Io te ha date le claffo; io regretta lo infinitamente.

CO- Io senti ancor le dolor.

DO- Veni a hic, io desira que nos repacifica nos.

CO- Mi patrona, in multe annos de servicio, non ha jammais toccate me.

DO- Tu patrona?

CO- Si seniora, si seniora: mi patrona.

DO- Dice me, quante salario da te tu patrona?

CO- Illa me da un scuto cata mense.

DO- Povre puera! An illa te da solo un scuto cata mense? Illa te da multo poc.

CO- Certo, inter nos, illa me da poco: an existe alicuno qui la servi como io?...

DO- Quando io era in mi casa, mi servitrice habeva de mi patre un zechino cata mense.

CO- Un zechino?

DO- Si, un zechino, e con le incertos, illos augmentava usque a un dopla.

CO- Oh, si a me evenirea un simile fortuna!

DO- An tu lassarea tu patrona?

CO- Pro duplicar le salario, io esserea ben folle si io non lassava la.

DO- Ascolta, Columbina, si tu vole, le occasion es preste.

CO- Oh, si le celo volerea lo. E con qui?

DO- Con me, si tu non disdigna servir me.

CO- Con vos, seniora?

DO- Si, con me. Tu vide ben que sin un servitrice io non pote remaner, e mi patre transpagara le salario. Benque io habeva un poc critate con te, si, malgrado cello, io vide ben, que tu es un juvena habile, fidel e attentive; per isto, si tu non refusa le offerta, ecce pro te duo zechinos como salario anticipate del duo prime menses.

CO- Vostre seniora excellentissime liga me in un maniera tal que io non pote dicer non.

DO- Dunque tu stara a mi servicio?

CO- Excellentissima, si.

DO- Mais que dicera mi matre affin?

CO- Hic es le puncto. Que dicera illa?

DO- Nos trovava le remedio de communicar lo a illa. Ma hodie nos dicera nihil.

CO- Benissimo, io facera lo que commandara le seniora excellentissime. Ma si seniora Isabella voca me, si illa commanda me alique, an io debe servir la?

DO- Si, tu la servira. Al contrario, tu non debe demonstrar que tu es con me ante que illa lo sapersa.

CO- Ma io es le servitrice del seniora excellentissime.

DO- Momentaneamente il basta me que tu non es mi inimica, e que fidelmente tu relata me toto lo que mi matre affin dice super me.

CO- Oh! Circa le fidelitate vos pote restar certe. Io dicera vos toto; e melio, pro demonstrar que io es a vostre servicio, io pote jam de nunc comenciar dicer vos alicun cosettas que narrava super vos mi ancian patrona.

DO- Dice me, dice me, io te essera grate.

CO- Illa diceva... ma pro le celo, vos dicera nihil a illa.

DO- Non dubita, io non parlara.

CO- Illa diceva que vos es un femina ordinari, que illa disdigna vos, e que illa considera vos

como un servitrice.

DO- An illa ha dicite isto?

CO- Illa diceva lo, io lo jura coram mi conscientia. Illa diceva que vostre marito non ha ration de amar vos, e que illa vole interprendre toto a fin que ille vos odia.

DO- An illa diceva lo?

CO- Io lo jura super mi honor.

DO- An illa diceva alique altere?

CO- Io non rememora; ma io restara attentive, e toto lo que venira a mi cognoscentia, io lo narrara a vos.

DO- Alike altere non es necesse, nos ha acordate nos.

CO- Io vade, pro non eveliar suspectos. (Con un zechino cata mense, io non solo referera lo que on dice super illa, ma io adjungera anque alique mie proprie.) (*Illa, a se, e parti*)

Quarte scena

Doralice, pois Columbina

DO- Io es un femina vulgar? Un femina vulgar? Avergoniate! Illa disdigna me? Io es la qui la disdigna, pois que sin me, hic on morirea de fame. Mi marito erra in su amor pro me? Erra mi marito, si ille vole que io respecta iste grande dama. Illa vole que mi marito odia me? Il sera difficile, pois que io ha remedios pro facer amar me per les que io vole, e pro facer desperar les que io ha in antipathia.

CO- Excellentissime.

DO- Que eveni?

CO- Senior Cavallero del Bosco volerea reverer la.

DO- Dice que ille pote venir.

CO- A su servicio. A vostra seniora excellentissime sta ben un cavallero serviente; ma pro seniora Isabella le tempores del cavalleros serviente deberea esser infin claudite. (*Illa parti*)

Quinte scena

Doralice, pois le Cavallero del Bosco

DO- Iste duo zechinos, io ha ben expendite los.

CA- Mi seniora, vole ben permettre que io reveni enoiar vos un altere vice.

DO- Senior Cavallero, io sape ben que io non merita vostre attention, e dunque vole ben permettre me que ante toto io pone vos un question.

CA- Io vos ascoltara con le plus grande accuratessa possibile.

DO- Vole me ben dicer, mais sin adular me, pois que isto succedera vos solo durante poc tempore.

CA- Io vos jura mi plus grande sinceritate.

DO- Dice me an vos veniva honorar me pro un sentimento de gentillessa que vos ha sentite pro

me, o ben unicamente pois que vos ha le desiro de reconciliar me con le Contessa Isabella.

- CA- Si io succedeva in isto, io serea contente, sed in cata caso io vos certifica, seniora, que io ha car unicamente le honor del favor que vos me demonstra.
- DO- An vos es preste a preferer me plutosto que mi matre affin?
- CA- Vostre merito lo exige, e un respectuosissime inclination me obliga a desiderar lo.
- DO- Vos dunque non habera difficultate in declarar vos justo coram le concernita ipse.
- CA- Il me suffice non peccar contra le bon mores civil pro non offender mi character natural.
- DO- Io non es capace de querer de vos un mal action.
- CA- Vole ben commandar, e io facera toto pro obedir vos.
- DO- Vamos saper, dunque, que mi matre affin me offendeva gravemente.
- CA- Sed como? Al contrario, il me pare, pardona me, que vos la irrideva multo ben.
- DO- Ey, cellos es bagatellas. Le offensas que illa faceva a me es plus relevante.
- CA- Solo pauc horas son passate desde que io ha habite le honor de vider vos. An alique nove eveniva?
- DO- Il eveniva tanto que mi matre affin vole vider le ruina de su casa.
- CA- Pro tote le sanctos! Vamos non loquer assi.
- DO- An io non pote parlar assi? Non assi? Dunque vos es ancora partial in favor de illa.
- CA- Sed, mi parve juvene contessa, le ruina de iste domo includerea vostre marito e mesmo vos ipse.
- DO- Toto vade dunque in ruina, ma le offensa non debe esser oblidate tranquillemente.
- CA- Io es curiosissime de apprehender lo que eveniva.
- DO- Cella ha habite le temeritate de dicer que mi marito ha le torto de amar me, e que illa vole facer le possibile a fin que ille odia me.
- CA- Mi seniora, an vos la audiva dicer iste cosas?
- DO- Io non ha audite la, ma io sape lo de fonte certe.
- CA- Io ha pena in creder lo; illo non me pare rational.
- DO- Crede vos que io es capace de narrar a vos alique false?
- CA- Io non aude pensar assi in re vos. Sed celle qui vos ha narrate iste garrulatas pote haber errate, o per malitia, o per ignorantia.
- DO- Ben. Columbina! (*Illa la voca*)

Sexte scena

Columbina e le alteres

- CO- Excellentia.
- DO- Dice a me, ora: que diceva a te mi matre affin re me?
- CO- Seniora... pardona me.
- DO- Non habe timor. Senior Cavallero non parlara.
- CA- O, io non parlara, non dubita.

DO- Via, e ben, dice me, que diceva re me, celle car seniora?
 CO- Illa diceva que vos es un femina ordinari.
 DO- Io non alludeva a isto. Que diceva illa re mi marito?
 CO- Que ille ha torto de amar vos.
 DO- An vos audi? E pois?
 CO- Que illa vole facer assi que ille vos odia.
 DO- An vos ha comprendite?
 CO- Per que vos es un femina ordinari.
 DO- Vade via de hic. Iste arrogantes adjunge semper alique personal.
 CO- E pois illa ha dicite que illa non digna...
 DO- Vade via, io vole audir nihil altere.
 CO- Per omne sanctos, non assassina me coram le patrona. *(Al Cavallero)*
 CA- Concernente me, vos non debe dubitar: io non loquera.
 CO- Illa diceva anque alique re vos... *(Al Cavallero)*
 CA- E que diceva illa in re me?
 CO- Que vos es un cavallero qui frequenta le domos, ma qui jammais dona alique al servitores.
(Illa parti)

Septime scena

Doralice, e le Cavallero del Bosco

CA- Car Contessa, an vos vole creder a feminas de iste specie?
 DO- Illa ha dicite lo a me in un tal maniera que io es certe que illo es veritate.
 CA- Sed vos sci ben que illa es le ex servitrice del Contessa Isabella.
 DO- Precisemente a causa de isto; si illo non esseva ver, illa non me haberea dicite alique qui poterea portar damno a su patrona.
 CA- Illa pote haber critate contra Columbina, illa poterea esser irate.
 DO- Senior Cavallero, io congedia vos. *(Illa vole partir)*
 CA- Pro que privar me de vostre favor?
 DO- Per que vos es partial verso mi matre affin.
 CA- Io remane vostre servitor. Sed io volerea vider vos calme e contente.
 DO- Aut le un aut le altere: aut vos es pro me, aut vos es pro illa.
 CA- Io es garante super mi honor de cavallero que io es pro vos.
 DO- Si vos es pro me, vos non debe contradicer me.
 CA- Io dicera toto lo que vos ipse dicera.
 DO- Inter mi matre affin e me, qui ha ration?
 CA- Vos.
 DO- Qui es le offendita?

CA- Vos.
DO- Qui pote pretender a un vindicantia?
CA- Vos.
DO- Qui debe ceder?
CA- Vos...
DO- Io?
CA- Non vos; io voleva dicer...
DO- Illa debe ceder.
CA- Certo.
DO- Si nos incontra nos, qui debe parlar como prime?
CA- Secundo me...
DO- Illa es plus vetule, e assi io non pote mesmo salutar la.
CA- On poterea distinguer...
DO- In breve. Illa debe parlar a me como prime.
CA- Si, assi io voleva dicer. Illa debe facer lo.
DO- An consenti anque vos?
CA- Io non pote negar lo.
DO- Pois que anque vos consenti, e vos es un cavallero multo galante, io es certe que io non erra.
CA- Sed ego, con vostre pardono...
DO- Si illa parlara me con dulcor, io respondera a illa con respecto.
CA- Ben, benissimo. Io lauda vostre humilitate.
DO- E pois on dice que io es mal.
CA- Vos es le plus bon dametta del mundo.
DO- Vole ben creder a me, mi scopo non es altere que esser amate per omnes.
CA- Effectivamente, homo lo vide.
DO- Le servitores ama me.
CA- Etiam Columbina?
DO- Columbina es completamente pro me. Illa restara con me, e io dava la duo zechinos.
CA- Si vos agera assi, vos devenira adorabile.
DO- Mi matre affin, qui ha recipite vinti mille scutos, non tolera mi presentia.
CA- Pois que, pois que...
DO- Pois que illa es un mal femina.
CA- Assi il poterea esser.
DO- Il es assi, sin dubita.
CA- Si, sin dubita.

Octave scena

Columbina, e le dicitos

- CO- Excellentia, il ha su eminente senior patre qui volerea dicer vos alique.
- DO- Dice le que ille pote venir.
- CO- Ille non vole venir. Ille attende vos in vostre cubiculo.
- DO- Ille volera forsan que io face alicun figuras ridicule coram mi matre affin.
- CA- Si le patre commanda...
- DO- Ey, ora ille ha finite de commandar. Io es sposate.
- CA- Si, sed ex ille vos potera semper sperar alique.
- DO- Oh, re isto, io ascolta le. E via, si ille volera que io parla al Contessa Isabella, al condition que illa comenciara, io facera lo. Cavallero, quando mi patre habera partite, io attendera vos.
(Illa parti)
- CA- Que significa, Columbina, que vos es assi preste in servir le Juvene Contessa.
- CO- Io es un puera de bon cordie. Io servi con placer les qui es generose con me.
- CA- E ben, ascolta: a fin que vostre patrona non dice plus que io da semper nihil al servitores, nunc tene iste medie ducato.
- CO- Gratias. An vos sape ora lo que illa dicera?
- CA- E que dicera illa?
- CO- Que isto es vermente un evento unic. *(Illa parti)*
- CA- Maledictissime servitrice! Ista es le causa principal del scandalos in iste domo. Illa refere hic e ibi, le mulieres ascolta con placer tote le garrulatas que homo las refere; quando illas audi que homo loque malignitates, illas crede toto con facilitate, e illas deveni inimicas sin ration. Si io pote, io vole facer assi que Columbina, discoperite per ambe, paga le pena de su imbroglios. Regrettabilmente il es ver: multe e multe vices le quietude de un familia depende del lingua de un servitrice o de un servitor. *(Ille parti)*

None scena

In un living-room

Le Conte Anselmo con in su mano un voluminose manuscripto, e con Brighella

- AN- Quanto io regetta que io ignora le lingua grec! Iste manuscripto es un thesauro, sed io non lo intellige. Brighella!
- BR- Excellentie.
- AN- Io ha reperite un manuscripto grec, multo antique, qui vale cento zechinos, e io lo ha emite con solo dece.
- BR- (Ex ili tamen a me veni necos). *(A se)*
- AN- Isto es un codice original.
- BR- Un bagatelle! Un codice original? Ples dir me, quo it contene?
- AN- Il se age del tractatos de pace inter le republica de Sparta e cello de Athenes.

BR- O quam it es bell!

AN- Io pote vermente dicer que illo es un joiel, pois que illo es le unic exemplar qui existe in le mundo, e pois, ascolta e stupe. Lo scribeva con su proprie manu Demosthenes.

BR- Ye li facie del diábol! Quo yo nun audi? Esque vu es cert que li cose es vermen tal?

AN- Io non esserea un grande antiquario si io non cognosceva li litteras del ancianos.

BR- Pro favore, senior! Ples leer alminu li titul.

AN- Ego tamen jam te diceva multe vices que ego non intellige le greco.

BR- Ma qualmen vu conosse li líteres si vu ne comprende li lingue?

AN- Isto es belle! Como alicun qui cognosce le pictura, sed non sape pinger.

BR- (Solmen li ciel save qui ha manjat ti-ci deci zechines. Si il vole vermen ruinar se, it es plu bon que yo-self profita, preferibilmen quam un altre.) (*A se*

AN- Vermente un belle libro, un belle codice! Illo pare scribite hodie.

BR- Ples dir, senior patron, esque vu conosse senior Capitano Saracca?

AN- Io le cognosce, io le cognosce. Ille pretende haber un luxuose collection, sed illo ha nihil bon.

BR- E támen, il expendet mult moné.

AN- Ille ha expendite in vinti annos plus que dece mille scutos. Sed ille ha nihil bon.

BR- Vu mey saver que il havet un ínfortun. Il have necessitá de mult moné e il vole vendir su collection.

AN- An ille vole vender lo? Oh, ibi homo poterea facer bon acquisitiones.

BR- Si vu vole, it es li just témpor.

AN- Le cosas le plus valorose, ego los prehendera.

BR- Il vole vendir tot in bloc.

AN- Sed ille volera mille e mille zechinos.

BR- Minu quam to quo vu opinet. Con tri mil scudes vu posse reciver omnícós.

AN- Tres mille scutos? Isto es un affaire qui merita que homo hipotheca mesmo le camisa pro effectuar lo. Si io lo habeva sapite plu tosto, io non haberea consumite mi pecunia con mi arrogantissime creditores.

BR- Ples escutar, si vu ne have li moné complet, it ne es tam important; yo garanti que on va dar vos li materiale, in part con li moné restant, in part con un ingagement scrit.

AN- Oh, si le celo consentirea! Car Brighella, isto serea mi fortuna. Quante pecunia crede tu que on deberea versar presto?

BR- Alminu du mill scudes.

AN- Sed io non ha plus que mille cinque-cento; le alteros, io los ha jam expendite.

BR- Yo va far talmen que il va contentar se per ili.

AN- Mi Brighella, vamos non perder tempore; vade subito signar le contracto.

BR- It va esser necessari pagar un garantie.

AN- Si, cape iste vinti zechinos. Da los a ille como garantia.

BR- Yo ea strax.

AN- Sed memora facer le inventario; controla singule elemento, postea veni informar me, e tunc

etiam ego venira spicer.

BR- Yo ea, yo ea, altrimen li afere posse cader in li manus de quelc altrus.

AN- Non, pro le amor de deo. Io me appenderea a causa del desperation.

BR- (It es ver que li senior Capitano vole vendir li collection, ma per ti-ci duanti zechines yo va comprar solmen li restes, yo va portar ancor aquel altri cosallias, e ti stulto, quel save necós, va pagar los a un alt precie.) (*Ille, a se, e parti*)

Decime scena

Le Conte Anselmo, pois Pantalon

AN- Ego non haberea unquam expectate un simile chance. Sed le fortuna veni quando homo lo attende minus.

PA- Esque yo posse intrar? (*Ex le interno*)

AN- Ecce nostre bonhomine Pantalon. Ille sape nihil, ille sape nihil. Veni, veni, senior Pantalon.

PA- Yo reverentia senior Comto.

AN- Dice me, vos, qui ha relationes con tote le mundo, an vos cognosce le lingua grec?

PA- Yo save it perfectmen. Yo habitat deci annos in Corfú. Ta yo comensat far li mercator, e yo havet mult plesur aprendente ti lingue.

AN- Ergo vos sape leger le scriptura grec.

PA- Vu deve saver it: un cose es li grec classic, un altri cose es li grec vulgari. Ma yo comprende sat bon anc li unésim.

AN- Assi io vole monstrar vos un belle cosa.

PA- Yo va vider it con plesur.

AN- Un codice grec.

PA- Bon, yo ha ja videt plures.

AN- Scribite per le mano de Demosthenes ipse.

PA- It mey esser un bell cose.

AN- Observa, e, si vos sape leger, lege!

PA- (*Ille observa*) Esque it ha esset scrit per Demosthenes?

AN- Si: hic son le tractatos de pace inter Sparta e Athenes.

PA- Li tractatus de pace ínter Sparta e Athenes? Esque vu save quo contene ti-ci libre?

AN- E dunque, que contene illo infin?

PA- It es un libre con canzonettes grec queles li infantes de Corfú canta.

AN- Io jam lo imaginava. Vos non sape leger le greco.

PA- Ples escutar: Mattiamú, mattakiamú, kallispera, mattiamú.

AN- E ben, istos pote esser le nomines del spartanos o del thebanos.

PA- It significa: "Oculus mie, oculettes mie, bon vésper, oculus mie".

AN- Vos non sape leger. Isto es un codice grec qui me costava dece zechinos, e qui vale plus que cento.

PA- Li casero ne vell dar a vos mem tri centimes.

AN- Vole ben vader studiar le pannos e le seta, e non le antique textos.

PA- Yo regretta, senior Comto, que secun quant yo vide, li situation ea vers un pejoration.

AN- Que vole vos dicer?

PA- Vu perdi vos in ti-ci stulterias durant que vor dom ea vers li abiss.

AN- Io me delecta sin prejudicar le interesses del domo. Le contabilitate es tenite per mi uxor, e io non face damno al interesses del familia.

PA- E al pace e al tranquillitá del dom, esque vu ne pensa?

AN- Ego pensa a me, e non pensa al ceteros.

PA- Ma esque vu ne save que, quando li chef del familie ne fa attention, omnicós ea in sense invers?

AN- Quando omnes tace, io es le capite; quando omnes crita, io es le cauda.

PA- Mi filia di que ella ha esset ofendet de seniora Comtessa Isabella.

AN- E mi uxor dice que illa ha essite offendite per vostre filia; ora, mira con qual specie de folles nos debe tractar.

PA- E támen, noi deve trovar un remedie.

AN- Io consiliarea vos facer lo que io face.

PA- E quo?

AN- Lassar que illas se frige in lor proprie grassia.

PA- Ma si li coses continua talmen, yo ne save quo va evenir.

AN- E que pote evenir, dunque, secundo vos?

PA- Seniora Comtessa es un poc tro fier.

AN- E vostre filia es nimis enoiante.

PA- Esque noi vole far in mode de pacificar belfilia e belmatre?

AN- Que es necesse pro pacificar las?

PA- Yo parlat con mi filia; e yo save que ella va far to quo yo vole.

AN- Il es inutile que io loque a mi uxor.

PA- Pro quo?

AN- Pois que nunquam nos faceva, sive illa - como io voleva, sive io - como illa voleva.

PA- Ma it mey esser un pace general del tot familie.

AN- Ego es irate contra nemo.

PA- Ma it es anc hontosi por vu, que vu sembla un hom de gips.

AN- Que vole vos que io face?

PA- Noi deve far in tal mode que ti du féminas rencontra se. Noi deve far talmen, que ili parla a unaltru, que ellas excusa se, pacifica se, e it vell esser bon si vu mey esser ta.

AN- E ben, ego sera ibi.

PA- It es necessari parlar in modo convictent.

AN- Ego lo facera.

PA- Yo parlat anc a seniora Comtessa, e ella promesset me venir in li cámara commun, u va

esser anc mi filia.

AN- Ben, vos ha jam facite multo.

PA- Noi va esser sol: vu, yo, vor sposa, mi filia e mi belfilio.

AN- E non alteres?

PA- Ne posse esser anc altris.

AN- Il sera difficile.

PA- Pro quo? Qui vell posser esser ta?

AN- Le féminas ha semper lor consilieros.

PA- Yo crede que mi filia have null de ili.

AN- Ey, illa poterea, si, poterea haber uno.

PA- Esque seniora Comtessa have un?

AN- Oh, an illa ha uno? Certo!

PA- E vu tolera it?

AN- Io me interessa in re mi medalias.

PA- Mi belfilio ne va far talmen.

AN- "Cata uno es rege solo in su proprie affaires".

PA- It ne es li regul de action de un chef de dom.

AN- Dice me, qual es vostre etate?

PA- Sixant, si it posse esser util a vos.

AN- An vos vole viver usque a cento annos?

PA- Pro quo ne, si li ciel permisse!

AN- Si vos vole viver usque a cento annos, prehende solo le curas, que ego ipse accipe.

Dece-prime scena

Pantalon, sol

Vi qual hom strangi! Vi in qual bell dom yo ha misset mi povri filia! Un del proxim dies, per ti-ci su medalies, il va haver ne plu un centime, e, quo es ancor plu mal, il va lassar cader in desordine li dom sin far attention. Ma si il ne fa attention, va dever far it yo-self. In ti munde resta me solmen ti unic filia; si yo posse, yo vell desirar ne morir con li dolore vider la mal maritat. Oh quant it vell har esset plu bon, si yo vell har maritat la con alquí de mi nivelle social! Anc a me ha venit li risibil ambition del nobilitá. Yo ha expendet duanti mill scudes. Ma quo yo ha ganiat? Yo ha jettat li moné in li canales, e ha fat dronar mi filia.

Dece-secunde scena

Arlequin, mascarate per un altere vestimento, e le dicto

- AR- (Oh, si yo posse trovar ti senior Comto, yo vell voler procurar a il altri bell antiquités, sin divider li payamentes con Brighella.) (*A se*)
- PA- (O diábol, qui es ti hom?) (*A se*)
- AR- (Yo vermen ne conosse ti barbuto.) (*A se*)
- PA- Mi senior, qui es vu? Quem vu vole vider?
- AR- Ante que yo responde, ples dir me qui vu es.
- PA- Yo es un amíco de senior Comto Anselmo.
- AR- Esque vu amusa vos per li antiquallias?
- PA- Oh, mult! (Noi mey far attention! Il es un ex tis queles trae le in li trap.) (*A se*)
- AR- E pro que vu have plesur in li antiquallias, vu mey saver, que yo es un antiquario. Yo venit por far li fortun de senior Comto Anselmo.
- PA- (Yo vole amuser me in li descovriton del tric.) (*A se*) Car amíco, si vu vole auxiliar me , ultra li payament, yo va servir vos in to quo vu va besonar, secun mi possibilitás.
- AR- On vide que vu es un gentilhom. Ples observar mi merce! Ples observar ti ci antiquités! Quam rar! Quam preciós! Esque vu vide ti? (*Monstra un vetule pantofla*)
- PA- It sembla me un old pantufle.
- AR- It esset li pantufle de Neron, per quel il dat ti terribil ped-frappa a Poppea, quando il chassat la del tron.
- PA- Bon, un ver raritá! Esque vu have alcós altri? (Oh, qual furterero!) (*A se*)
- AR- Esque vu vide it? (*Ille monstra un tressa de capillos*) It es li capille-tresse de Lucretia roman, quel restat in li manus de Sexto Tarquinio, quando il volet violentar la.
- PA- Tre bell! (Ah, pezze de fripon!) (*A se*)
- AR- Vu va vider...
- PA- Yo ne vole vider alcós altri. Fripon, furterero, criminard! Esque tu crede que yo es un stulton? Esque tu espera que yo lassa dupar me per tui stupideries? Astutacho, tu va ear in prison.
- AR- Ah, senior, pro li amore del ciel, yo peti gratie.
- PA- Qui introductet te in ti dom?
- AR- Introductet me Brighella, senior.
- PA- Qualmen? Brighella?
- AR- Yes, senior, unaltri vez noi dividet omnicós ínter nos.
- PA- Dunc Brighella ruina su patron?
- AR- Anc il fa quam mult altris.
- PA- Nu, veni con me (Yo vole in tal maniere desdubar li senior Comto.) Veni con me.
- AR- A u?
- PA- It ne es dangerós. Veni con me, e ne have timore.
- AR- Have compassion de un povri hom.
- PA- Tu vell meritar ear in prison, ma yo ne es capabil far it. It me suffice que tu va dir al senior

Comto quo tu ha dit a me, e yo ne vole alcós altri ex te.

AR- Yes, senior, yo va dir omnicós quo vu vole.

PA- Dunc, lass nos ear.

AR- Yo seque vos (vi, anc por furtar es necessari bon manieres e fortune). (*Ille vade via*

PA- In prim - noi va pacificar las, e poy per ti hom yo va far vider al Comto que omnes dupa le, que on prepara trappes por le.

Dece-tertie scena

Camera del Contessa Isabella

Le Contessa Isabella e le Doctor

IS- Etiam vos me rumpe le capite?

DR- Io non vole dicer alique; sed an vos audiva lo que senior Pantalon ha dicite?

IS- Que ha a dicer iste vetulo in mi domo? Hic commanda ego, e postea mi marito.

DR- Benissimo, ille non vole ager como patron; ille ha amor pro iste domo, e desidera vider concordia e pace inter vos omnes.

IS- Si ille vole que on sia in pace, ille debe facer assi que su filia recipe un poc de iudicio.

DR- Ille assere que su filia es innocente.

IS- Innocente? Innocente? E vos dice lo? Maledicte sia le diabolo qui vos trahe hic.

DR- Es le senior Pantalon qui dice que illa es innocente. Io ipse assere nihil.

IS- Il suffice: si vos audi dicer lo, vos vade via de iste camera.

DR- Cosa stupefaciente: nunc illa me vole, nunc illa me chassa.

IS- Vos me irasce! Vade prender pro me alique a biber.

DR- Io vade. (*Ille parti pro prender alique a biber*

IS- Maledictissima! A me "vetula"?

DR- Ecce, a vostre servicio (*Ille porta a illa un vitro con vino, e un subcuppa*

IS- Io non vole vino.

DR- Io vadera prender aqua. (*Ille parti, como supra*

IS- Io saluta vos, pois que vos es plus vetule que io?

DR- Ecce le aqua (*Porta a illa un vitro con aqua*

IS- Maledicto! An vos porta me aqua frigide?

DR- Sed ubi es le calide?

IS- Apud le foco!

DR- Io prehendera le aqua calide. (*Ille parti, como supra*

IS- Iste parola necuno me diceva usque a nunc. Sed que faceva le senior Cavallero con cella? Il serea amusante si ille me lassava pro servir Doralice!

Dece-quarte scena

Columbina, e le dicta

- CO- Seniora, le patron preca vos vader in su appartamento.
IS- Que vole ille de me?
CO- Io non sape, seniora, io sape solo que ibi es anque senior Pantalon.
IS- Ben, ben, nos audira le novitates. Dice me nunc: an tu videva an le Cavallero vadeva al cameras de Doralice?
CO- Io ha vidite le benissimo.
IS- Quanto longe tempore ille remaneva ibi?
CO- Plus que duo horas; e pois poco ante nunc, ille retornava ad ibi.
IS- An tu esseva in celle cameras? An tu audiva alicun cosas?
CO- Oh! Io, a celle cameras, non vade. Io servi mi patrona, e non alteres.
IS- Stulta! Ni mesmo vader in celle cameras pro audir alique, e assi dicer lo a me! Vide, tu es un idiota.
CO- Stulta! Idiota! Io non voleva dicer lo a vos, ma io esseva ibi.
IS- Si! Narra, que faceva illes ibi?
CO- Illes parlava secretemente.
IS- An illes discurreva re me?
CO- Certo.
IS- Que diceva illes?
CO- Que vos es enoiose, pedante, e ancora altere cosas.
IS- Cavallero vil!

Dece-quinte scena

Le Doctor con le aqua calide, e le dicitas

- DR- Ecce le aqua calide.
IS- Vade al diablo! An vos non senti que illo es ancor bolliente? (*Illa cape le vetro, e lo jecta via, frappante assi le Doctor*)
DR- Multe regratiamentos pro vostre sollicitude.
IS- Io vos preca, io non vos ha stropiate.
DR- Io ha dicite nihil.
IS- E assi, an illes ha dicite altero super me? (*A Columbina*)
CO- Io non ha potite audir altere cosas. Ma si io audira, io referera toto.
IS- Remane attentive: ascolta e observa. Illo es pro me incredibilmente importante.
CO- Seniora patrona, an vos rememora de quanto longe tempore vos promitteva me un par de scarpas?
IS- Tene, compra los secundo tu preferentias. (*Illa la da un ducato*)

CO- Sia benedicite! (Assi on molina a duo molinos.) (*A se, e parti*)
 IS- (Le Cavallero tracta nos assi?) (*A se*)
 DR- An vos vole que io vade caper aqua un pauc plus tepide?
 IS- (In mi domo? Sub mi oculos?) (*A se*)
 DR- Seniora, an vos irasceva? Io non lo ha facite expressemente.
 IS- (Belle action!) (*A se*)
 DR- Dice me, seniora Contessa...
 IS- Non rumpe mi capite.
 DR- Sed que faceva ego ad illa? Illa me tracta semper mal. Illa semper me frustra.
 IS- Veni con me in le appartamento de mi marito. (*Illa parti*)

Dece-sexte scena

Le Doctor, sol

Ecce le belle honor que on acquire in servir un dama de alte nivello! Pro un pauc de vanitate io debe tolerar cento impolitessas. Sed ego non sape que facer. Io es acostumate, e io non pote allontanar me.

Dece-septime scena

Le camera del Conte Anselmo

Le Conte Anselmo e Pantalon

AN- Ecce, io ha venite. Sed quanto longe io debe remaner?
 PA- Noi atende que ili veni. Noi di quelc parolas: noi fa ti pacification, e vu va poy ear u vu vole.
 AN- (Usque a nunc Brighella non ha retrovenite con le responsa in re le collection.) (*A se*)
 PA- Ples venir, homes. Qui es ta, pro que yo ne vide tre bon.
 AN- Es mi uxor.
 PA- E con ella qui es?
 AN- An io non lo diceva vos? Su consiliero.
 PA- It es li doctor Balanzoni!
 AN- Cosas vetule, cosas vetule.
 PA- Ma qualmen it concerne le? Yo vell preferer que noi mey esser ínter nos.
 AN- Ey, lassa que ille veni. An isto pote impedir vos?
 PA- (Qual bell character have ti senior Comto!) (*A se*)

Dece-octave scena

Le Contessa Isabella, con le Doctor, qui la tene per le mano, e le dictos

- AN- Benvenite, benvenite.
- DR- Io revere senior Conte.
- PA- Seniora Comtessa, a vor servicie.
- IS- Io vos saluta.
- PA- (Ples dir a ella alcós. Noi deve acter amabilmen, si noi vole haver successe.) (*A medie-voce, al Conte*)
- AN- (Ora ben, nos debe, ergo nos facera un effortio.) (*A se*) Contessa mie, io vos ha facite venir hic pro un affaire importante; ecce le factio in pauc parolas. In mi domo io vole le pace. Si alicun querela eveniva inter vos e vostre filia affin, vos debe oblidar toto. Io vole que vos nunc vos pacifica, e que in mi presentia, vos reveni como vos era in le prime die que Doralice haveva venite in iste domo. An vos ha comprehendite? Ego vole que homo face assi. (*Ille se excita*)
- IS- Ego vole?
- AN- Si, seniora, si, ego vole. Io dice iste parola solo un vice cata anno, sed quando ego lo dice, ego lo sustene. (*Como supra*)
- IS- E dunque vos vole...
- AN- Lo que ego vole, vos lo ha comprehendite. Replicas non son necesse.
- IS- Io time que ille ha devenite folle. Ille nunquam loqueva assi.
- AN- (Que opine vos? An io parlava ben?) (*A Pantalon*)
- PA- Tre bon.
- AN- (Io faceva un terribile fatiga.)
- .

Dece-none scena

Doralice, le Cavallero del Bosco, Hyacintho, e le dictos

- PA- (Qualmen ti senior concerne mi filia?) (*A Anselmo*)
- AN- (Io vos lo diceva: ille es su consiliero.)
- CA- Mi seniores, io vos revere.
- DO- Servitrice de iste eminentias.
- AN- E vos, seniora, dice nihil? (*A Isabella*)
- IS- Devotissime, devotissime. (*Sin familiaritate*)
- AN- Nunc nos vole ben seder nos, e nos face tosto lo que nos debe facer. (Io non vide Brighella.) (*A se*) Que hora es? Senior Cavallero, que hora es?
- (*Cata uno se sede*)
- CA- In veritate io non lo sape. Mi horologio se trova in reparation.
- DO- Io va reguardar: il es quasi medie die. (*Illa reguarda su horologio*)
- AN- Vos ha un belle horologio. Lassa me mirar lo.

DO- Ecce illo.

IS- Io vos gratula, seniora... (*A Doralice*)

DO- Un horologio es necesse ubi on sonda continuemente le antenatos nobile.

IS- (Arrogante!) (*A se*)

AN- Iste cameo me place: illo pote esser antique. De qui vos lo recipeva?

DO- Mi patre dava lo a me.

IS- Oh, oh, oh! Su patre! (*Illa ride a alte voce*)

PA- Yes, seniora, yes, yo-self dat it, yes, yo-self.

AN- Iste cameo es bellissime.

PA- (Nu, esque vu vole que noi comensa parlar? Esque vole comensar vu-self?) (*A medie-voce, a Anselmo*)

AN- Le capillatura de iste sirena non poterea esser plus belle. Io vole vider lo per mi lente. (*Ille extrahe un lente, observa le cameo, e non presta attention a les qui parla*)

PA- (Li témpor passa.) (*Como supra*)

AN- Vos ipse comencia, io parlara postea. Interdum lassa que io admira iste cameo.

PA- Senioras, si vos permisse me, per ordon del senior Comto, mi patron, de quel yo have li honor esser anc parente...

DO- Con mi infortuna.

PA- Ples tacer, seniora, e durant que yo parla, ples ne interrupter. Quam yo dit, con vor permission, yo va far un litt discourse. Regrettabilmen it es ver que ínter belmatre e belfilia es solmen rar vezes acord...

IS- Quando le filia affin non ha iudicio.

PA- Por favore, por caritá, yo peti que vu lassa me parlar; vu va audir con qual veneration, con quant respectu, con qual justitie yo va parlar pri vos. (*A Isabella*)

IS- Io non aperi le bucca.

PA- E vu, ples tacer. (*A Doralice*)

DO- Io non parla.

PA- Yo crede que generalmen li discordies queles nasce ínter ti du persones depende de babillages e racontages.

IS- Iste vice il se tracta de cosas ver.

DO- Ver, verissime.

PA- O yo povrette! Esque vu lassa me parlar?

IS- An vos ha terminate? Anque io desiderarea parlar.

DO- Un vice cata uno, anque io parlara...

PA- Ma si yo ha mem ne comensat. Senior Comto, ples parlar vu. Yo ne posse tolerar it ancor plu (*A Anselmo*)

AN- An vos finiva? An illas se acordava? An le pace es facite?

PA- U vu manet til nu? Esque vu ne audit ti du cloches queles tace nequande?

AN- Con un cameo como isto ante mi oculos, io non perciperea mesmo cannonadas.

PA- Quo posse noi far?

- AN- Primo parla vos, ego parlara solo postea. (*Ille reveni al observation del cameo*)
- PA- Yo va efortiar me un altri vez. Seniora Comtessa, yo peti vos exposir a me li causes de vor colere contra mi filia. (*A Isabella*)
- IS- Oh, illos son plures...
- DO- Le mies son ancor plus.
- PA- Tace nu, seniora: lassa la parlar, e poy vu va parlar.
- DO- Ah si, illa debe parlar in primo, pois que... (Io quasi diceva, pois que illa es plus vetule.) (*Al Cavallero*)
- CA- (Vos haberea provocate un belle scena.)
- PA- Ples dunc mentionar aquel causes. (*A Isabella*)
- IS- Io non sape ubi comenciar.
- HY- Senior patre affin, si vos attende que illas dice toto con regula e tranquillitate, nos attende un cosa impossibile. Io, qui cognosce le planctos de ambes, parlara in loco del duo. Seniora matre, an vos concede que io parla?
- IS- Vos pote facer lo. (Io jam expecta que ille parlara pro su uxora.) (*A se*)
- HY- E vos, Doralice, an vos consenti que io parla in loco de vos?
- DO- Si, si, como vos vole. (Ille favorira su matre.) (*A se*)
- HY- Super toto, mi matre se plange que Doralice diceva a illa "vetule".
- IS- Vade via, temero. (*A Hyacintho*)
- HY- Io diceva...
- IS- Vade via subito, sinon tu recipera un claffo.
- HY- Pardona me...
- IS- Vade via, io te dice: impertinente.
- HY- (Io vadera via pro non irritar la. Ey! Nunc io lo percipe: hic on non pote plus viver.) (*Ille, a se, e parti*)
- DO- (Isto me ha placite plus que si io haveva ganiate cento zechinos.) (*Al Cavallero*)
- CA- (Celle parola la terre.)
- PA- Quo vu di, senior Comto? On ne posse plu continuar talmen.
- AN- Ora ben, io lo terminara. Mi senioras... sed ante que io oblida: an io poterea tener iste cameo?
- PA- It apartene a mi filia, vu posse questionar la.
- AN- An vos consentirea vender me iste cameo? (*A Doralice*)
- DO- Vender lo? Io stupe. Vos pote conservar lo, si vos lo vole.
- AN- An vos dona lo a me?
- DO- Si vos accepta.
- AN- Io vos regratia, mi car filia affin, io vos regratia. Io lo facera distaccar e postea io vos dara retro le horologio.
- IS- E ben, nunc que vostre amatissime filia affin vos ha facite iste belle dono, pronuncia le sententia in favor de illa.
- AN- A proposito. Ora, justo que nos es hic, nos debe terminar le question. Mi seniora, in mi

domo il non ha pace, e, si illo care, a nos manca le melior cosa del mundo. Usque a nunc io ha facite semblar non occupar me in re iste situation, pro attender usque a ubi nos conduceva vostre opposite capricios, nunc io non pote plus facer lo, e, post un seriose pensamento, io ha deliberate apprestar un remedio. Io es contente que hic son iste seniores, qui sera iudices in re vostre argumentationes e mi decisiones. Nos dunque vole comenciar.

Vintesima scena

Brighella, e le dictos

- BR- Senior patron. *(Al Conte Anselmo)*
- AN- Que eveni?
- BR- Li afere es fat, li colection es li nor, e ci yo have li inventario.
- AN- Con li permission de vos omnes. *(Ille se leva)*
- PA- Esque vu reveni strax?
- AN- Pro hodie io non revenira plus. *(Ille parti con Brighella)*
- PA- Bell farse!
- DO- Anque nos pote vader via.
- PA- Anc sin li senior Comto, esque hay un possibilitá clarificar li cause de ti querelles?
- IS- Ecce le senior Doctor. Il ha jam alicun annos que ille me cognosce. Ille me teneva in su bracios quando io esseva ancora un infante, e ille sape qui io es. Vole ben questionar le si io irasce sin causa.
- DR- Oh, il es ver. Illa loque nunquam sin motivo.
- DO- Senior Cavallero es un bon teste de lo que mi seniora matre affin ha dicite re me, e ille sape an io me plange sin ration.
- CA- Senioras, vole ben lassar iste frivolitates a latere. Nos debe remaner allegremente in agradabile pace e in bon harmonia.
- DO- Vos los nomina frivolitates? Frivolitates? Vos ipse tamen me ha confirmate que io ha ration, que io es le offendita, que non es io la qui debe ceder.
- IS- Bravo, senior Cavallero! Vostre excellentia es ille qui consilia seniora Doralice.
- CA- Io consilia nemo, io dice solo lo que io opina. Io saluta vos omnes con multe respecto *(Ille parti)*
- PA- Esque vu vole que yo parla francmen? Ti-ci es un cage de folles. Vu-self mey soluer li nodes e ti qui have li scabie, mey grattar se-self. *(Ille parti)*
- IS- Io ha essite offendite, io sapera vindicar me, e mi vindicantia sera digne de un dama de mi condition. Doctor, nos vade via. *(Illa parti con le doctor)*
- DO- Io propone me confunder e superar totes le plus irate del mundo per mi placiditate. *(Anque illa parti)*

Tertie acto

Prime scena

Camera del Conte Anselmo, con alicun scriptorios

Le conte Anselmo, e Brighella

- BR- Vi ti-ci. Por tri mill scudes, ples admirar ti tot materiale.
- AN- Car Brighella, io es quasi folle de allegressa. Qual es le cassa del crustaceos?
- BR- Li unésim es li casse del crustacés, u mey star til tri mill specimenes de fructes marin, a saver ostries, musles, e coses del géner, trovat sur li cúlmines del montes.
- AN- Istos sol vale le tres mille scutos.
- BR- Li casse numeró du contene pisces petrificat de omni species.
- AN- Un cosa digne del coleccion de un monarcha.
- BR- Li triésim casse contene un coleccion de mumies de Alep: omnis de diferent animales, ínter queles hay un basilisc.
- AN- Il ha etiam un basilisco?
- BR- Cert que it hay! It es grand quam un cotórnice.
- AN- An on sape de ubi illo esseva tollite?
- BR- On save omnícós. It nascet ex un ove de gallino.
- AN- Si, si, io ha jam audite dicer que post multe annos de vita le gallinos pone ovos, ex que postea nasce un basilisco. Ego ha semper credite que isto es un legenda.
- BR- It ne es un legende, e ci intra it hay li prova del veritá.
- AN- Brighella, io senti pro te gratitude. Tu me ha acquisite un material rarissime.
- BR- Yo es un hom fat specialmen por tal aferes. Til nu vu ne conosset me completmen; bentost vu va conosser me plu bon. (Ma quando il va har conosset me, yo va har ja havet li témpor salvar me con li moné quel yo ha raubat.) (*Ille, a se, e parti*)

Secunde scena

Le Conte Anselmo, pois Pantalon

- AN- Ecce mi divertimento durante duo o tres menses. Usque a que io habera ordinate tote iste material, io non vadera in ferias, io non vadera a discussiones, io non exira mesmo de iste domo. Io facera toller me mi cibos. Io montara hic un parve lecto militar, e io dormira ibi; assi io non habera le tedio continue de mi fastidiosissime uxor. Io vole nemo. Io vole nemo.
- PA- Senior Comto, esque on posse intrar? (*Ex le interior*)
- AN- Io vole nemo.
- PA- Ples escutar, ci es Pancratis, ti famós antiquario. (*Ex le interior*)

AN- Oh! Vole ben entrar quando vos prefere. Per Baccho! Ille ha sapite que io ha facite iste bon expensa, e tosto ille accurre.

Tertie scena

Pantalon, Pancratis, le Conte

PA- Senior Comto, vu save que yo es un de vor bon amicos.

AN- Pardona, io esseva occupate. Senior Pancratis, il es vermente un fortuna que vos veni a hic pro visitar me.

PN- Io ha sapite que vostre excellentia ha facite un bon acquisition de antiquitates, e io veniva, con vostre permission, vider vostre belle material.

PA- Yo aductet le, senior Comto, yo aductet le, pro que anc yo savet que vu ha fat un bell expense. (Yo crede que yo successa iluminar le.) (A se

AN- Ascolta, senior Pancratis, nunc io pote asserer, que in iste citate nemo pote concurrer con mi collection. Io possede cosas preciose.

PN- Io los videra con placer. Vostre excellentia sape que io cognosce multo re isto.

AN- Il es ver; vos es le plus capace e le plus sapiente antiquario de Palermo. Vole ben ocular nunc iste cassas, e vos videra como illos es plen de plure thesaurettos.

PN- Con vostre permission. (*Ille vade inspicer le cassas*

AN- Car senior Pantalon, vole ben pardonar me si io vos ha lassate sol quando nos era in le salon con le duo follas. Io me extingueva pro le desiderio de admirar iste belle cosas.

PA- Senior Comto, esque it es possibil que vu ne vole absolutmen cuidar pri ti dom?

AN- Non, io cura! E multo! Vole ben dicer me: como iva le question? Como terminava le reunion?

PA- Yo va esser sincer: pos que vu ha eat...

AN- Eh, ben, senior Pancratis, que dice vos? An illos non son cosas stupende, cosas rar, nunquam vidite?

PA- (Vide qualmen il escuta me!) (A se

PN- Senior Conte, an vos permette que io vos parla con libertate?

AN- Si, vole ben dicer liberemente vostre opinion.

PN- Ante toto, an vos crede que io es un homine honorabile?

AN- Ego considera vos un homine respectabilissime, e tal vos es vermente, e tal homo considera vos in tote Palermo.

PN- An vos crede que io ha cognition re iste cosas?

AN- Post me, il existe nemo melior que vos.

PN- Quanto pagava vos iste cosas?

AN- Vole ben ascoltar, sed in confidentia, a fin que nemo lo sape; ego haveva isto a un precio bassissime. Contra tres mille scutos.

PN- Senior Conte, in confidentia, a fin que nemo audi: istos son cosas qui vale mesmo non tres mille centimos.

AN- Como, illos non vale tres mille centimos?

PA- (Bell farse!) (*A se*)

AN- An vos observava satis ben?

PN- Io ha vidite lo qui suffice pro esser certe re isto.

AN- Sed le crustaceos?

PN- Illos son ostreas trovate in le immunditias, o rejectate per le mar in tempesta.

PA- Trovat sur li mont del poc judicie.

AN- E le pisces petrificate?

PN- Illos son petras un pauco laborate per le cisello a fin de dupar le credulos.

PA- Anc li cerebre de aquel antiquario posse esser indurat e petrificat.

AN- E le mumias?

PN- Illos es cadaveres de parve canes, e de cattos, e de sorices eventrate e exsiccate.

AN- Sed le basilisco?

PN- Illo es un pisce marin a qui le charlatanos usa dar le forma de un basilisco, e illes lo usa pro attraher le paesanos in le placia quando illes vole vender su balsamos.

AN- Senior Pancratis, vos me occide, vos me lacera le cordie. E le desegnos, le picturas, le miniaturas?

PN- Secundo le pauco que io ha vidite, illos es cosas qui pote valer al maximo cento scutos.

AN- Io time sive que vos vole dupar me, sive que vos lo face pro instigar me vender iste cosas a basse precio; sed vos erra, si vos lo spera.

PN- Io es un homine honorate. Io non poterea dupar vos, sed io informa vos que on vos ha traite.

PA- E ti que ha trahit vos es li fripon Brighella.

AN- Brighella es honorabile.

PA- Brighella es un fripon, e yo va prubar it.

AN- Como vos lo pote asserer? Como vos lo pote probar?

PA- Esque vu memora li armeniano quel ha vendit vos li eterni lúmin del piramides de Egiptia e omni altri bell cosas?

AN- Io memora, certo; e illos esseva etiam un bon expensa.

PA- Con vor permission, ples atender un moment; il es ci, yo introduce le strax.

AN- Ille ha certamente altere cosas rar a vender.

PN- Car senior Conte, io regretta audir que vos jecta malemente vostre pecunia.

AN- Vole ben pardonar, io nondum es convincite. Brighella organisava iste affaire. Brighella es competente como vos, e ille non pote imbrogliar me.

PN- Brighella competente como io? Gratias pro le honor! Senior Conte, io veniva pro illuminar vos, movite per mi honestate e invitate per senior Pantalon. Vostre excellentia es circondate per fraudatores qui vos dupa e qui face que vos eme stultages, e dunque...

AN- Io stupe: io es competente; io non es un stulto. (*Irate*)

PN- Adeo, con vostre permission. (*Ille parti*)

AN- Sympathic senior Pancratis! Ille parla assi per invidia. Ille volerea discreditar mi collection pro accreditar le sue. Sed io es un competente, io cognosce, io non me lassa dupar.

Quarte scena

Pantalon, Arlequin, e le dicitio

- PA- (*Conducente Arlequin per le mano*) Veni ci, senior, ne honta, ne for-ea; confesse a senior Comto li bel vendition que tu fat le, e qui ha permisset it a vos.
- AR- Seniores, yo peti pardon...
- AN- (Iste es le armenio.) (*A se*) An vos es le armenio?
- AR- Yes, senior, yo es un armeniano de Bérghamo.
- AN- Como!
- PA- Qui introductet te in ti-ci dom? Parla! (*A Arlequin*
- AR- Brighella. (*Semper timorose*
- PA- Por far quo?
- AR- Por vendir quincallias al senior Antiquario.
- PA- Esque vu audit, patron? (*A Anselmo*
- AN- Como, quincalias: le lumine eterne...
- AR- It es un lamp a oleo quel vale du centimes.
- AN- O guai! An illo non es le lumine eterne discoperite in le pyramides de Egyptia?
- AR- Stara, stara, e yo pluccara.
- AN- Homo me ha traite, homo me ha assassinate! Fur infame, tu vadera in carcere.
- PA- Li furtero es Brighella, ti fripon, quel ductet le in ti dom, e que ha usat ti caudard por dupar su patron.
- AR- E yo, que hat aprendet de tal bon mastre, ha poy venit con li capille-tresse de Lucretia roman.
- AN- Ubi son le tressas de Lucretia roman?
- PA- Ey, esque vu ne vide que it es un duperie? Yo-self ha descovrit le e ha forprendet de su manus omniargas, queles il venit vendir vos.
- AN- A, scelerato! Senior Pantalon, nos manda le policia. Ille debe vader in prison.
- PA- Yo ne vole altri problemas; yo ha tenet le ci por detrompar vos; a me it suffice. Ea for, specie de astutacho. Ea lontan de ti-ci dom, e mersía li ciel que tu posse escapar tam facilmen.
- AR- Mersí pro vor caritá... (*Ille face le acto de partir*
- AN- Maledicto, io te occidera. (*Ille vole sequer le*
- AR- Ne me pluccar, ne me pluccara. (*Ille parti in cursa*

Quinte scena

Le conte Anselmo e Pantalon

- PA- Quo vu dunc dí, senior Comto? Esque Brighella es un gentilhom?
- AN- Ille es un scelerato, un traitor.

- PA- Quo vu nu vole far con ti-ci quincallias?
- AN- Io nesci... nos lassa los hic, illos servira in le aggrandimento del collection.
- PA- Ah, dunc, vu vole continuar luder con vor colection?
- AN- Sed que vole vos que ego face sin iste divertimento?
- PA- Yo vell voler que vu cuida pri vor familie. Yo vell voler que ti querelles ínter belfilia e belmatre cessa.
- AN- Ben, vamos ajustar los.
- PA- Esque vu vole interpretar it con ver voluntá?
- AN- Ego me effortiara con tote mi anima.
- PA- Si vu vole far talmen, yo ne va mancar auxiliar vos u yo va posser. Mi filia es mi sucie, yo have necún altri in li munde ultra ella. Yo vell voler vider la calm e content; si on va posser, bon; si ne, esque vu save quo yo fa? Yo va forprender la e portar la in mi dom.
- AN- Senior Pantalón. Etiam ego ha car mi tranquillitate. Ego vole que nos vade ager in iste question con tote nostre bon voluntate.
- PA- Vu consola me; yo es presc comoet.
- AN- Car amico, pois que vos ha sympathia pro me, face me un placer.
- PA- Esque vu ordona alcós? Yo va servir vos.
- AN- Presta me octo o dece zechinos, que io vos redonara post quam io habera recuperate los de Brighella.
- PA- Ples prender, servi vos.
- AN- Io los redonara a vos.
- PA- Ne fa vos scrupules. Yo ea che mi filia. Vu ples ear che seniora Comtessa, e noi va provar pacificar las.
- AN- Si vos obra, etiam ego obrara.
- PA- Yo vell preferer disintricar un fallida in li public plazza quam tractar li pace ínter belfilia e belmatre. *(Ille parti)*
- AN- E nunc que io ha iste dece zechinos, io non vole oblidar emer celle duo portraits de Petrarca e de domina Laura. Con isto io es secur que io expende ben mi pecunia. Io non lassara plus que on me dupa. Io apprehendera de mi errores. Io apprehendera de mi errores. *(Ille parti)*

Sexte scena

Camera con tres portas: duo lateral e uno central. Le Cavallero entra de un porta lateral, le Doctor del altere; postea omne personages vade e veni in iste scena, e tote lor entratas e tote lor exitos face parte de un sol scena.

- DR- Car senior Cavallero, pois que nos trova nos hic sol, e que nemo nos audi, an vos permette que io dice vos alicun parolas, como servitor e como bon amico?
- CA- Dice me, dice me, io ascolta.
- DR- An il non serea melio que vostre excellentia, como delegato del filia affín, e ego ipse, como delegato del matre affín, facerea de sorta que le pace regna intero?
- CA- Io non ha un tal autoritate super seniora Doralice.

- DR- Nec mesmo io super seniora Isabella, sed io spera que, si io la parlara, illa accipera mi consilios.
- CA- Lo misme io sperarea ex le Juvene Contessa.
- DR- Vamos inciper, vamos probar, e si nos ha successo in effectuar isto ben, nos habera le merito de haber ponite tranquillitate e pace in iste familia.
- CA- Benissimo, io vade reciper indicationes de seniora Doralice. (*Ille ent ra in le appartamento de Doralice*)
- DR- E io in le mesme tempore, de seniora Isabella.
- CA- Attende me, ego reveni bentosto.
- IS- (*Illa veni ex su camera*) Senior Doctor, re que vos discuteva con le Cavallero?
- DR- Sive ego sive ille desidera effectuar vostre calma, vostre pace, vostre tranquillitate.
- IS- Usque quando cella manera in iste domo, io nunquam potera haber la. Dice me, an le Cavallero persevera in su declaration pro Doralice?
- DR- Ille es un honest-homine qui age in favor de un e del altere partito. Vole ben fider in me, vole ben acciper mi servicio; e io promitte que vos sera contente.
- IS- Benissimo, io accepta vostre servicios.
- DR- Lo que io facera, sera ben facite?
- IS- Sera ben facite.
- DR- An vos lo approbara?
- IS- Io lo approbara.
- DR- Ergo vos mane calme, e non face vos preoccupationes.
- IS- Face totevia attention de non decider alique sin mi cognoscentia.
- DR- Sed con iste condition vos demonstra que vos non fide in me.
- IS- Io lassa vos le libertate de tractar.
- DR- Sed non de concluder?
- IS- Non, senior, de concluder - non.
- DR- Ergo nos tractara.
- IS- Le prime condition es que Doralice quita iste casa.
- DR- E le dote?
- IS- In primo le mie, pois le sue.
- DR- An on debe ruinar iste domo?
- IS- Si, ruinar le domo, mais via Doralice.
- DR- Ecce illa.
- IS- Temera! Illa ha le audacia venir ante mi oculos? Mi sanguine bulli. Io non vole vider la. Veni con me. (*Illa entra in su appartamento*)
- DR- Io veni. Ego time que nihil potera esser facite. (*Ille entra*)
- DO- (*Illa veni super le scena, e le Cavallero curre ex su appartamento*) Vide! Ego veni pro parlar con illa, e illa me fugi.
- CA- Pois que vos es tanto discrete e rationabile, an vos me concede le permission que io tracta le accordo con vostre matre affin, salvante vostre positiones?

- DO- Si, e assi vos facera me un placer.
- CA- An vos vole acciper mi servicios?
- DO- Io da vos ample facultate de facer toto le necesse.
- CA- An vos lo promitte?
- DO- Io lo promitte, ma totevia con le pacto que le accordo essera facite a mi guisa.
- CA- Vole ben prescriber me le conditiones.
- DO- Aut io essera le patrona in iste casa, sin que mi matre affin entra in alicun maniera, aut io vole mi dote pro revenir al domo de mi patre.
- CA- Nos trovara certo un termino medie.
- DO- Si, ben, trova medie terminos, bon compromissos; ma rememora que io vole restar non mesmo de un culmine de agulia sub mi requestas. *(Illa vade in su appartamento)*
- CA- Oh, ego es in un grande imbarasso! Sed ecce le Doctor. Vamos audir lo que ille dice in re le contessa Isabella.
- DR- *(Ille veni ex le appartamento de Isabella)* Senior Cavallero, an vos parlava con Seniora Doralice?
- CA- Si, senior, io parlava; e io ha le permission de tractar.
- DR- Etiam ego ha le mesme permission del Contessa.
- CA- Ergo vamos tractar. In primo io vos face un proposition alternative. Aut seniora Doralice sera le patrona de iste domo, aut illa vole retro su dote, e illa vadera presso su patre.
- DR- Io responde pro seniora Contessa. Si illa vole vader via, illa pote facer lo liberemente; sed primo on debe restituer le dote del matre affin, e solo postea cello del filia affin.
- CA- Nos face assi: seniora Isabella concedera le administration de quatro cento scutos pro anno al filia affin, e illa providera ipse al expensas pro se e pro su servitrice.
- DR- Con vostre permission, io reveni subito. *(Ille vade a Isabella, e pois reveni)*
- CA- On non pote decider. Etiam ille ha le mesme poter decisional que io ha. Isto serea le cosa melior: cata una pensar pro su ipse.
- DR- *(Ille reveni del appartamento de Isabella)* Quatro cento scutos on non pote los acordar. On poterea solo tres cento.
- CA- Attende me. Io veni bentosto. *(Ille vade presso Doralice)*
- DR- Ille es plenipotentiaro preciseamente como ego.
- PA- *(Ille veni ex le porta del centro)* Senior Doctor, yo saluta vos. *(Ille se dirige verso le appartamento de Doralice)*
- DR- Ubi vade vos, senior Pantalon?
- PA- Che mi filia.
- DR- Justo nunc on tracta le accordo inter illa e su matre affin.
- PA- E qui tracta ti acorde?
- DR- Como representante de vostre filia, le Cavallero del Bosco.
- PA- In quo ti coses concerne ti senior Cavallero?
- CA- *(Ille reveni del appartamento de Doralice)* Le accordo es facite.
- PA- Yes? E qualmen, car senior?
- AN- *(Ille veni per le porta medial)*

DR- Senior Conte, le accordo es facite.

AN- Io gaude, io gaude; e como?

CA- Seniora Doralice se contenta con trecento scutos cata anno.

DR- E seniora Contessa Isabella los la concede.

PA- Esque mi filia es folli? Atende me. (*Ille vade intro verso Doralice, pois ille reveni*)

AN- Mi uxor ha perditte le intellecto, nunc illa me audira. (*Ille vade verso Isabella*)

CA- Iste anciano vole damnificar nostre arrangiamento. (*Al Doctor*)

DR- Isto era un convention honeste pois que, si nos vole esser sincer, seniora Doralice es nimis inquiete.

CA- Illa ha ration de non poter suffrer su matre affin a causa de toto lo que le contessa ha dicite contra illa.

DR- Non, al contrario: es le filia affin qui ha salvagemente maltractate su matre affin.

CA- Vos es mal informate.

DR- Ey, Columbina.

CO- (*Illa veni ex le camera de Isabella*) Senior?

DR- Vole ben dicer nos un pauc, que diceva seniora Doralice in re contessa Isabella?

CO- Oh, io sape nihil.

CA- Non la crede, pois que illa ha dicite a seniora Doralice toto lo mal possibile in re su patrona.

CO- Io ha dicite nihil.

CA- Crede me, parola de Cavallero.

DR- Ergo le garrule Columbina ha ponite mal dicerias inter iste duo senioras?

CA- Sin dubita.

DR- Io vade verso le Contessa Isabella. (*Ille vade verso Isabella*)

CO- Vos ha facite un cosa vermente belle! (*Al Cavallero*)

CA- Fripona! Es dunque tu qui ha narrate re le filia affin al matre affin? Nunc io vade al seniora Doralice pro discoperir a illa tu iniquitates. (*Ille vade a Doralice*)

CO- Oh, isto es belle! Si on me paga a fin que io pone mal dicerias, an io non debe postea facer lo?

AN- (*Reveni ex le appartamento de Isabella*) Tu, scelerata, tu es le causa de toto. (*Ille vade verso le appartamento de Doralice*)

CO- Anque iste stulto es irate contra me.

DR- (*Ille veni del appartamento de Isabella*) Bentosto on discoperira toto. (*Ille intra in le appartamento de Doralice*)

CO- Hic omnes vole devorar me.

PA- (*Ille veni ex le appartamento de Doralice*) Esque it es ver, fripona, que tu ha dit lu mal de mi filia a tui patrona?

CO- Io sape nihil.

PA- Atende un poc, atende! (*Ille vade verso Isabella*)

CO- Illes crede que illes me face pavor.

AN- (*Ille veni del appartamento de Doralice*) Nunc io ha discoperite toto. Tu videra bentosto

(Ille vade a Isabella)

CO- Io comencia sentir un poc de pavor.

DR- *(Ille veni ex le appartamento de Doralice)* Io lo haberea nunquam credite: oh! qual lingua!
(Ille vade verso Isabella)

CO- Nunc io me trova vermente in un cavea.

CA- *(Ille veni del appartamento de Doralice)* Columbina, tu es discoperite. Tu es la qui ha circumportate le garrulages de ambes concernitas. Nunc omnes son contra te, e vole que tu paga le pena. Io te consilia vader via.

CO- Ma ad ubi? Io povretta! Ad ubi?

CA- Vade velocemente in tu camera, e claude te intra. Io facera le possibile pro auxiliar te.

CO- Pro le amor del celo, non abandona me.

CA- Via, alicuno veni.

CO- Destino maledicite! Ha essite celle zechino cata mense qui me ha cecate. *(Illa vade foris per le porta central)*

CA- Ora que le malitia de ista ha essite discoperite, le accordo sera plus facile.

HY- *(Ille entra per le porta central)* Cavallero, que ha Columbina qui plora e pare terrificate?

CA- On ha discoperite que illa esseva la qui seminava le discordia inter matre affin e filia affin, e nunc inter illas on tracta le accordo.

HY- Vole le celo que illo potera evenir!

DR- *(Ille veni del appartamento de Isabella)* Seniora Isabella es persuadite in re toto, e si seniora Doralice venira in su camera reverer la, illa la imbraciara con amor e con affabilitate.

CA- Io vade dicer lo a seniora Doralice. *(Ille vade verso Doralice)*

HY- Dunque mi matre es placate?

DR- Placatissime, toto es adjustate.

HY- Sia regratiate le celo!

CA- *(Veniente del appartamento de Doralice)* Seniora Doralice es prestissime a recipere le imbraciamento de seniora Isabella. Sed illa deberea vader ipse in su camera.

DR- Io lo referera, sed ego dubita in re un successo. *(Ille vade a Isabella)*

HY- Il me pare totevia que isto serea le deber de mi uxor.

CA- Illa ipse pretende esser le offendita.

PA- *(Veniente ex le appartamento de Isabella)* Mi filia ne vole venir che su belmatre? Atende, atende, yo-self va ear por far venir la, e ella va venir. *(Ille vade a Doralice)*

HY- Vide vos? Anque su patre crede que illa non ha ration.

CA- Le bon vetulo age assi pro diminuer le tension.

AN- *(Ex le appartamento de Isabella)* Oh, isto es vermente belle! Le matre affin deberea esser umiliate ante le filia affin?

PA- *(Ille veni del appartamento de Doralice)* It es arangeat. Mi filia va ear che seniora Comtessa, it sufice que ella veni incontrar la quande ella va vider la, por dar la corage.

AN- Ben, ben, illa lo facera. Io vade dicer lo a mi uxor. *(Ille vade verso Isabella)*

PA- Mira quo on deve far por unir ti-ci du féminas!

CA- Vos la ha convincite facer un grande passo. *(A Pantalón)*

HY- Io lauda vostre sagessa.

DR- *(Veniente ex le appartamento de Isabella)* Senior Pantalon, dice a vostre filia que illa non se incommoda ulteriormente.

PA- Pro quo?

DR- Per que seniora Contessa carga me informar vos que pro le facto que illa es un dama, illa non debe mover se ex le sedia pro venir recipere la.

CA- Nunc io vade dicer lo a seniora Doralice. *(Ille vade a Doralice)*

PA- Mira qual pretensiones, mira qual stultessas!

HY- Io vadera a mi matre, e io provara persuader la.

PA- Yes, car filio, vu va far bon.

HY- Mi matre a me non dicera non. *(Ille vade a Isabella)*

PA- E a vu esque it nu sembla un bell cose? *(Al Doctor)*

DR- Le pretention non es extravagante.

PA- Mi filia ne have tal pretensiones.

CA- *(Ille veni del appartamento de Doralice)* Seniora Doralice dice que illa non es un dama, sed ha portato vinti mille scutos como dote, e non vole esser maltractate.

DR- Io va dicer lo tosto a seniora Contessa.

PA- Veni a ci. Halta.

DR- Veni illa o non veni?

DO- *(Super le limine del porta; Contessa Isabella ex su appartamento)* Senior non, io non veni. Dice al vetula que si illa vole, illa ipse pote venir.

IS- Avergoniata, a me "vetula"?

DO- Seniora juvenetta, io vos revere. *(Illa parti)*

IS- O via illa, o via io. *(Illa parti)*

PA- O yo povri! Quo es ti histories?

CA- Seniora Doralice ha ration.

DR- An vos audiva vostre filia? *(A Pantalon)*

PA- O qual féminas! o qual féminas.

AN- *(Veniente del appartamento de Isabella)* Mi medalias, mi medalias. Nunquam plus io ponera le naso inter iste folle feminas. Dice lo que vos vole, sed io prefere disperder mi tempore con mi medalias. *(Ille parti per le porta central)*

PA- O qual follas! o qual dom de folles!

HY- *(Veniente del camera de Isabella)* Senior patre affin, io es desperate.

PA- Quo evenit?

HY- An vos audiva? Mi uxor ha dicite "vetula" a mi matre, mi matre a dicite "avergoniata" a mi uxor. In iste casa habita le diabol, habita le diabol! *(Ille parti per le porta central)*

PA- Si ci habita le diábol, il mey maner. Yo ne save quo far, yo have confusion in mi cap. Yo ne comprende plu in quel munde yo trova me.

CA- Io vade placar seniora Doralice.

DR- E io vade calmar seniora Isabella.

- PA- E yo crede que vos es tis queles fa devenir las ancor plu mal.
- CA- Io es un cavallero honorate.
- DR- Ego non es plus un puero.
- CA- Seniora Doralice sapersa le malegratia que vos me face. (*Ille vade a Doralice*)
- DR- Ego vole narrar a seniora Contessa le mal opinion que senior Pantalon ha in re me. (*Ille vade a Isabella*)
- PA- O qual animales! Ma yo estima ti-ci old follo. Tal homes es rar! It ne posse esser que anc il se posi in li servicie de un protector! E mi filia con li chevaliero quel servi la? E ti follo de belfilio tolera it? Vi: li causes del discordies de ti-ci familie. Féminas capriciosi, maritos sin cerebre, cicisbeos in dom. It causa li facte que omno ea con li gambes in li aer. (*Anque ille parti*)

Septime scena

Un altere camera del Conte Anselmo

Le Conte Anselmo, pois le Juvene Conte Hyacintho

- AN- Si ego habeva curate solo mi medalias e mi cameos, il non me haberea evenite lo que me eveniva. Maledicte Brighella! Ille me ha ruinate.
- HY- On non retrova plus Brighella; ille ha partite de Palermo, e on non sape a ubi.
- AN- Patientia! Ille me ha ruinate.
- HY- Ah! Senior patre, nos omnes son ruinate. Ex le vinti mille scutos restas plus nihil. Usque al falcatura il ha ancora tempore. E pro mangiar nos deberea facer debitos.
- AN- Ego lo diceva: Brighella me ha ruinate.
- HY- E como sauce de nostre felicitate, nos ha duo uxores qui insimul forma un belle paretto.
- AN- Io non las cura plus.
- HY- E qui debe curar las dunque?
- AN- Oh! Ego non las cura plus. Homo me ha facite damnar tanto multo que ego ha nunc assatis de toto.

Octave scena

Pantalon, e le dicitos

- PA- Con vor permission.
- AN- (Ecce mi torturator.) (*A se*)
- PA- Senior Comto, senior belfilio, excusa me, si yo audacia avansear talmen. It tracta se pri multcós, it tracta se pri omnicós, e noi deve trovar un remedie.
- AN- Io lassa vos libere.
- PA- Vu vole ocupar vos pri vor medallias.

- AN- Usque a quando ego potera, ego non vole lassar los.
- PA- E vu, senior belfilio, quo vu di? Esque it sembla vos que on posse continuar talmen? Esque it sembla vos que li aferes de vor dom progresse bon?
- HY- Io dice que, in pauc tempore, nos cadera denovo in un stato mesmo plus paupere que antea.
- PA- Senior Comto, esque vu audi quo di vor filio?
- AN- Io audi, sed io non sape como remediari.
- PA- Esque vu vole finir in li situation u vu ne va haver plu alquó a manjar?
- AN- Il ha le rentas.
- PA- Si on ne reinvesti les, ili ne fructa plu quam un triésim. E pri ti car belfilia e belmatre, quo vu di?
- AN- Ego dice que illas non poterea esser pejor.
- PA- Esque vu ne pensa al remedie?
- AN- Ego vide nulle remedio.
- PA- Yo vide it, si yo vell haver un poc de autoritá in ti dom.
- AN- Car senior Pantalon, ego concede a vos tote le autoritate que vos necessita.
- HY- Si, car patre affín, governa le economia de nostre domo, assiste nos pro le amor del celo! Face lo pro vostre filia, pro vostre sanguine.
- PA- Yo regreta que anc ella es mi-folli. Ma in mi dom ella ne esset tal; ella devenit tal pos que ella venit ci, e pro to yo espera que yo va posser reducer la facilmen al statu anteyan.
- AN- Etiam mi uxor olim era un bon muliere; nunc illa es un serpente.
- PA- Crede me, seniores, que ti-ci féminas es misductet per ti-ci consilieros.
- AN- Etiam ego crede que il es assi.
- HY- Ni io lo dubita.
- PA- Ci noi besona un energic decision. Esque vu accepta que yo acte che vos quam agente, expeditor, ministro de dom, sin ganiar un scude, e unicmen por li amore que yo nutri por mi filia, por mi belfilio e por li tot dom?
- HY- Le celo vole ben permitter lo!
- AN- Non priva me de mi medalias, e in re le cetero, ego da vos le plus ample facultate de facer toto.
- PA- Du frases de scrittura queles fa me arbitro pri li organisation e pri li economia del dom, e yo garanti que in poc annus vu va posser ganiar quelc centenes de zechines; e scenes de criadas va esser solmen poc.
- AN- Prepara le papere, e io signara.
- PA- Yo ne ha atendet til nu por redacter li document; it es témpor que yo vide li beson de un tal instrument. Yo deve adjunter du o tri litt chapitres, e yo crede que it va esser perfect. Noi mey ear leer it in vor scritoria.
- AN- Il non es necesse leger lo. Ego signa sin hesitation.
- PA- No, senior. Yo vole que vu audi, e que vu signa in presentie de testimonies, e talmen va far anc mi senior belfilio.
- HY- Io lo facera con grande placer.
- AN- Dunque nos vade; sed vos consenti, que le prime pacto debe esser que homo non me tange

mi medalias. (*Ille parti*)

PA- Povri il! Anc to es un maladie: e si on vole resanar le, on ne deve acter violentmen, ma poc a poc.

HY- Car senior patre affin, io vos confide le pace de nostre familia. Mi patre non es apte pro iste incumbentia; age como capite del domo, e io es certe que, si le capite habera iudicio, toto hic vadera multo ben.

PA- To es li veritá. Li chef del dom es ti quel fa lu bon o lu mal del familie. Yo vole vider, es que yo va posser far ti-ci bon, si yo va successar in re-erectar li barca, e, vidente que con bon manieras on atinge necós, yo vole provar per li males. (*Ille parti*)

None scena

Le Contessa Isabella e le Doctor

IS- Non me propone plus reconciliar me con Doralice, pois que isto es impossibile.

DR- Vos ha ration, seniora Contessa.

IS- An existe un impertinente peior que ista?

DR- Illa es un ver impertinente.

IS- Absolutemente, absolutemente, io vole que illa vade via de iste domo.

DR- Sagissime decision.

IS- Io es le patrona.

DR- Isto es verissime.

IS- E illa non es digne de star in le domo con me.

DR- Illa non es digne.

IS- Doctor, si mi marito non la chassa, io vole que vos face contra illa un accusation iudic.

DR- Tamen! An vos vole iniciar un causa?

IS- Non saperea vos sustener lo?

DR- Si, io poterea facer lo, sed si illa vadera via, illa volera le dote.

IS- Le dote, le dote! Semper on face difficultates con le dote. Io vos a dicite un altere vice que in primo veni le mie.

DR- Isto es verissime, sed le dote de seniora Doralice ascende a vinti mille scutos, durante que le vostre non supera duo mille.

IS- Vos es un ignorante, vos sape nihil.

DR- (Ey, si, quando homo non responde secundo su voler, homo pare un ignorante a su oculos.)
(*A se*)

Decime scena

Pantalon, le Conte Anselmo, e le dictos

- IS- Que eveni, seniores? Alicun altere belle novitate como de costume?
AN- Le novitate, vos lo audira bentosto.
PA- Ples pardonar si yo veni incommodar vos un poc.
IS- Vostre filia ha pauc iudicio.
PA- Ella va esser ci pos quelc momentes.
IS- Illa hic? Como pote illa entrar in mi cameras?
AN- Illa debe venir pro un affaire satis importante.
IS- E non existe un loco altere que isto?
PA- Noi fat talmen por ne incommodar vos éxter vor chambres.
IS- Io la recipera como illa merita.
PA- Vu posse reciver la quam vu vole, it ne importa.

Ultime scena

Doralice, Hyacintho, le Cavallero del Bosco, e le dictos

- CA- Humilissime servitor de vostre excellentias.
AN- Vamos seder nos, vamos seder nos. (*Omnes se sede*)
DR- Pote io saper per que vos conduceva me hic? (*A Hyacintho*)
HY- Bentosto vos lo sapera.
AN- Mi carissime uxor, mi amatissime filia affin, vos debe saper que ego non es plus le capite del familia.
IS- Io nunc prevede que iste tedio cadera super mi spatulas.
AN- Vamos non paver, le tedio non cadera super vostre spatulas. Senior Pantalon ha assumite le deber de reger nostre domo. Mi filio e io le ha cedito tote nostre actiones e obligationes, e nos ha signate alicun paragraphos que etiam vos nunc audira.
IS- Isto es un torto que on face a me.
DO- Re isto totevia, in carentia del capite del familia, io dice que isto esserea mi deber.
IS- Io es le patrona principal.
DR- Bravo!
PA- Or dunc, un poc de silentie. Yo va leer li paragrafes del convention subscript e decidet, e vu ples escutar, pro que hay alcós por omnes. "Paragraphos del convention. Primo".
AN- Que io pote continuar mi dilection con mi medalias.
PA- Primo, que Pantalon del Besonios potera incassar tote le intratas appertinente al domo del Conte Anselmo Terrazzani, sive in citate, sive in le rure.
IS- E consignar le pecunia o a mi marito o a me.
DO- (Seniora economista!) (*A se*)

- PA- Secundo, que Pantalon debe provisionar le domo del Conte Anselmo in le citate, con victualias e con vestimentos pro omnes.
- DO- Io ha necessitate de toto, io ha nihil bon.
- PA- Tertio, que le dicte Pantalon habera le directo de procurar le remedios pro le quietude del familia, e super toto pro facer in guisa que le matre affin e le filia affin de iste domo remane in pace.
- IS- Isto es impossibile, isto es impossibile.
- DO- Illa es un diabolo, un diabolo.
- PA- Quarto, que ni le una ni le altera ex le duo dicte senioras pote mantener amicitates continue e fixe, e que la qui desidera haber uno, pote esser mittite logiar in le rure.
- IS- Oh! Isto es troppo!
- DO- Iste paragrapho offende le politessa.
- CA- Iste paragrapho offende me. Io ha comprehendite, seniores, io ha comprehendite. E post que ego vide que mi servicio presso senora Doralice deveniva a vos moleste, ego parti subito, pois que necun honorate cavallero pote in alicun modo contribuir al inquietude in le familias. (Nunquam plus io vadera in casas ubi reside matre e filia affin.) (*A se, e parti*)
- DR- Pois que le cavallero vadeva via, etiam le doctor non remanera.
- PA- Quo vu opine, senior Doctor, esque vu videt con qual sagesse actet senior Cavaliero?
- IS- Senior Doctor, ille non debe partir de mi domo.
- DR- Nostre amicitate es ancian.
- PA- Just pro to on vell dever terminar it.
- DR- Ego lo finira; ego vadera via, e non revenira plus; sed ego volerea saper pro qual causas con un si belle phrase on licentia ex le domo un honest-homine de mi typo.
- PA- Si vu ne save it, yo-self va dir it a vos, senior. Pro que vos, queles vole far li ganimedes, ne fa altricós quam secundar las in li follies.
- DR- Io ha secundate senora Contessa Isabella per que, quando on ha estima pro un persona, on non pote contradicer la. Io vade via, senora Contessa.
- IS- Io ha semper dicite que vos es un doctor sin "esprit" e sin doctrina.
- DR- An vos audiva seniores? Desde que ego ha le honor de servir la, istos son le finessas que ego ha semper recipite de illa. (*Ille parti*)
- PA- Noi mey proceder in li leture del paragrafes. "Quinto, que iste duo senioras matre affin e filia affin, pro maximememente conservar le pace reciproc, debe logiar in duo diferente appartamenti, un superior e un inferior."
- IS- Io vole le superior.
- DO- Io prefere le inferior. Assi io habera minus scalas.
- PA- Esque vos audi? Ellas comensa acordar se. "Sexto, que on licentia Columbina".
- IS- Si, si, licentia la!
- DO- Si, chassa la.
- PA- Anc in to ellas acorda se. Nu, yo consola me; nu vos mey esser bon, e, in presentia de vor maritos, inbrassar vos, e besa vos in signe de pace.
- IS- Oh, isto nunquam!

- DO- Jammais io lo facera.
- PA- Bon, qui va esser li unésim a imbrassar e besar li altra, va reciver ti-ci anel de diamantes...
(Ille monstra un anello)
- IS- e DO- *(Ambes se leva un pauc como si illas voleva andar imbraciar le altera; pois illas se repenti, e illas reveni al sedia)*
- IS- *(Plutosto crepar!)* *(A se)*
- DO- *(Plutosto sin anellos durante tote le tempore de mi vita!)* *(A se)*
- PA- Ne mem por un anell de diamantes?
- AN- Si illo es antique, lo prehendera ego.
- PA- Or dunc, yo vide que it es ínpossibil que ellas inbrassa se, que ellas besa unaltru, que ellas pacifica se; e si ellas vell far it, ellas vell far it pro obligation, e deman omnicós vell recomensar. Vu ha audit li paragrafes; yo es li director de ti-ci dom, e yo va provider a omnicós, e yo ne va lassar mancar lu besonat. Senior Comto, vu posse ocupar vos pri vor medallias, e yo fa vos un revenú de cent scudes por annu a ti scope. Senior belfilio va auxiliar me in li contabilitá del dom, e talmen il va aprender. Vu du devenit ínamicas a causa de un servitora charlant e de du consilieros flattatores e malin; remoet li causas, anc li efectes va desaparir. Seniora Contessa Isabella, ples ear in vor appartement ci-supra, mi filia in ti-infra. Yo va dar un servitora a chascuna, durante quelc témpor yo va organizar menages separat, e si ellas ne va vider se e ne have contactes, forsan ellas va quietar se; e it es li unic remedie por far reyer li pace ínter belfilia e belmatre.

Parolas inusual in le texto

Paroles ínusual in li textu

Antiquario: Persona habente interesse pro le antiquitates. *Persones havent interess por li antiquités.*

Baracan: Textito pro vestimentos a pauc precio. *Stoffe a poc precie por vestimentes.*

Cambellote: V. Baracan.

Cicisbeo: Viro qui propone costumariemente su servicio a un dama; consiliero de un dama. *Vir quel proposi costumalmen su servicies a un dama; consiliero de un dama.*

Ducato, ducate: Moneta, *moné.*

Dupla: V. ducato.

Furlanetta venetian: Dansa popular. *Danse populari.*

Lira, lire: V. Ducato.

"Mattiamú, mattakiamú, kallispera, mattiamú": Canto popular del Grecia moderne: "Mi oculos, mi oculettos, bon vespere, mi oculos" (Oculos = tesor). *Canzon populari del Grecia modern: "Mi oculus, mi oculettes, bon véspere, mi oculus" (Oculus = tesor).*

Pescennio, pescennie: moneta roman antique. *Antiqui moné roman.*

Scrinio: Parve scatola pro objectos preciose. *Litt scatulle pro objectes preciós.*

Scuto, scude: V. Ducato

Zechino, zechine: V. Ducato